

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

BORIS UREK

**OPERACIJE ZAVAJANJ PRED IN OB IZKRCANJU V
NORMANDIJI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

BORIS UREK

Mentor: doc. dr. DAMIJAN GUŠTIN

**OPERACIJE ZAVAJANJ PRED IN OB IZKRCANJU V
NORMANDIJI**

Diplomsko delo

LJUBLJANA, 2003

KAZALO:

1. UVOD	1
2. METODOLOŠKI PRISTOP	7
2.1. CILJI NALOGE	7
2.2. HIPOTEZE	8
2.3. UPORABLJENE METODE	8
2.4. RAZLAGA TEMELJNIH POJMOV	9
2.4.1. Definicija zavajanja	9
2.4.2. Načela zavajanja	10
2.4.3. Vrste zavajanj glede na obseg	11
2.4.4. Pravila načrtovanja zavajanja	13
2.4.5. Nosilci zavajanja	14
3. ZAVAJANJE PRED IN OB IZKRCANJU V NORMANDIJI	17
3.1. NORMANDIJA	17
3.2. NAČRTOVANJE OPERACIJE	20
3.3. OPERACIJA TELESNI STRAŽAR	23
3.3.1. Operacija Pogum	25
3.3.1.1. Operacija Pogum Sever	26
3.3.1.1.1. Operacija Graffham	28
3.3.1.2. Operacija Pogum Jug	28
3.3.1.3. Operacija Pogum Jug II	34
3.3.2. Operacija Cepelin	35
3.3.3. Operacija Krvno maščevanje	37
3.3.3.1. Operacija Bakrenoglavka	37
3.3.3.2. Operacija Veličasten preplah	38
3.3.4. Operacija Junak	39
3.3.5. Operacije zavajanj v času izkrcanja	40
3.3.5.1. Operacija Titanik	40
3.3.5.2. Operaciji Svetlikanje in Obdavčitev	41
3.3.5.3. Operacija ABC Nadzor	43
3.3.5.4. Operacija Akumulator	43
3.4. VARNOST OPERACIJE TELESNI STRAŽAR	44
4. ULTRA	48
4.1. RAZVOJ TEHNIK DEKRIPTIRANJA	48
4.2. VLOGA ULTRE PRED IZKRCANJEM	49
4.3. VLOGA ULTRE OB IN PO IZKRCANJU	51

5. DVOJNI VOHUNI	53
5.1. SISTEM DVOJNEGA KRIŽA	53
6. REAKCIJE NEMŠKE STRANI.....	61
6.1. RAZPOREDITEV ENOT.....	61
6.2. POSKUSI RADIO-OBVEŠČEVALNE IN KRIPTOANALITIČNE SLUŽBE	63
6.3. ČRNI ORKESTER.....	64
7. ZAKLJUČEK.....	67
7.1. SKLEPNA BESEDA.....	73
8. VIRI.....	75
8.1. KNJIGE.....	75
8.2. ČLANKI.....	79
8.3. ENCIKLOPEDIJE, SLOVARJI IN PRIROČNIKI	80
8.4. PRISPEVKI, GRADIVO, ANALIZE Z MEDMREŽJA.....	80
9. PRILOGE	81

1. UVOD

Dvajseto stoletje je označevala vse hitrejša rast zbiranja, obdelave in razpečevanja informacij, kakor tudi širjenje informacijskih virov. Ta eksplozija informacijske tehnologije pa je imela velikanski vpliv na vse vidike našega življenja, vključno z načinom, kako so oborožene sile pripravljale in izvajale vojaške operacije. Seveda so bile informacije vedno pomemben element v vojskovanju in odločilnega pomena v mnogih bitkah. Skozi zgodovino je imela sila, ki je lahko nadzirala, manipulirala in varovala informacije, vedno precejšnja prednost. Uporaba prevar in presenečenj je tako stara kot bojevanje samo. Takšnega mnenja je bil tudi veliki kitajski vojni mislec Sun Tzu, ki je zapisal:

»Vsako vojskovanje temelji na prevari! Zato, ko smo sposobni napasti naj izgleda, da nismo; ko uporabljamo silo, moramo izgledati neaktivni; ko smo blizu, se moramo truditi, da bo nasprotnik mislil, da smo daleč stran; ko smo daleč, mora verjeti, da smo blizu. Držimo svojo vabo, da zvbavimo nasprotnika, hlinimo neorganiziranost in ga razbijmo.« (Sun Tzu, 197: 66 in Joint Publication 3-13.1, 1996: II-4)

V svojem delu je zato veliko pozornost posvečal uporabi prevar, vohunstva in zbiranja informacij o nasprotniku, kakor tudi o lastnih silah. Bil je eden prvih, ki je zavajanje predstavil kot princip vojskovanja, vendar pa ni bil prvi, ki ga je uporabil.

Legendi, kot sta zgodbi o Gideonu in Midianitih in o trojanskem konju pričata, da so možje uporabljali prevare že mnogo pred Sun Tzujem. (Web, 1963: viii) Leta 1300 pred našim štetjem je Gideon, premeteni izraelski sodnik, prelisičil in premagal stare izraelske sovražnike Midianite. Po pričanju judovske Knjige stare zaveze je Gideon ukazal majhni skupinici vojakov naj močno ropotajo z lončenimi vrči in trobentami. Ustvaril je privid močne vojske in sovražnika pognal v beg. S tem se je zapisal v anale vojaškega zavajanja.

Okoli leta 1200 pred našim štetjem so Grki deset let neuspešno naskakovali Trojo. Takrat se je grški vojščak Epeus domislil načrta, da bo vojake skrtil v velikega lesenega konja. Kot spomenik Ateni ga je postavil pred vrata Troje. Trojance je celo posvaril naj konja ne vzamejo v mesto, ker jih bo doletela nesreča. Trojanci so konja odnesli v mesto, iz njega so skočili grški vojaki, odprli vrata trdnjave, vkorakali v mesto in Troja je padla.

Pomena zavajanja se je zavedal tudi Niccolo Machiavelli. Čeprav je preziral prevarante in prevare, jim je v vojskovanju pripisoval veliko težo: »Prevare so v drugih dejavnostih zaničevanja vredne, v vojskovanju pa so hvalevredne in veličastne. Tisti, ki premaga sovražnika z ukano, je enako cenjen, kot oni, ki ga premaga s silo.« (Machiavelli, 1950: VII: XL)

Vsaka sila, ne glede na moč, brez uporabe prevar in zavajanja tvega stagnacijo in propad. Celo najmočnejše vojske se morajo zato sistematično ukvarjati s to aktivnostjo.

Tako kot vsi veliki oboroženi spopadi v zgodovini vojskovanja, je tudi druga svetovna vojna postregla z kar nekaj uspešnimi operacijami zavajanja. Najuspešnejša med njimi je zagotovo priprava izkrcanja v Normandiji. Operacija, kakršna je bila zavezniško izkrcanje junija 1944, operacija pri kateri ni smelo priti do napak, je zahtevala aktiviranje vseh resursov. Rezultat izvedenega izkrcanja je bil, med drugim, tudi odraz verodostojnih operacij zavajanja, s katerimi so zavezniki preslepili nemške poveljnike gleda časa in kraja izkrcanja.

O omenjenem izkrcanju je bilo napisanih veliko knjig, vendar le majhen procent teh razpravlja o neverjetnih potencialih zavajanja, ki so vso operacijo omogočili. Do sedemdesetih let je bilo zelo malo dostopnih informacij, ki bi govorile o zavajanju. Šele leta 1977 je britanska vlada odprla arhive s strogo zaupnimi podatki iz časa druge svetovne vojne, kar je omogočilo poglobljeno analizo obveščevalnih aktivnosti. (Hunt, 1984: 44)

Če vojaški poveljniki ne poznajo lokacije nasprotnika, njegovih zmožnosti in ranljivosti, ne morejo samozavestno poveljevati enotam. Lahko edino le reagirajo. Ofenzivne operacije lahko izvajajo le ob nepričakovanem tveganju, presenečenja pa praviloma ne morejo doseči. Njihove enote niso varne, sami pa se morajo zanašati na srečo in intuicijo. To pa vodi v polomijo in poraz. Natančno in zanesljivo obveščevalno delo je zato osnova vsakega vojaškega načrtovanja. Sistematično obveščevalno delo zahodnih zaveznikov ne eni strani in zanemarjanje temeljnih postulatov obveščevalne dejavnosti nacističnih služb na drugi strani, je omogočilo, da so zavezniki, v najpomembnejšem obdobju druge svetovne vojne, uspešno zavajali najvišje nemške poveljnike.

2. METODOLOŠKI PRISTOP

2.1. CILJI NALOGE

Pri proučevanju problematike sem si zadal več ciljev, ki jim bom sledil od začetnega poglavja do konca.

V tuji literaturi, predvsem ameriški, je tematika vojaškega zavajanja podrobno obdelana in razčlenjena. Pri nas pa, razen nekaj pionirskih poskusov prevodov strokovnih tekstov, tovrstna problematika ni zadovoljivo predstavljena. Zato bom najprej podal teoretične osnove procesa vojaškega zavajanja in s tem prispeval k lažjemu razumevanju obravnavane problematike.

V nadaljevanju bom podrobneje osvetlil ozadje operacije znane pod imenom Overlord. Vsaka aktivnost v življenju zahteva svojo pripravo. Bolj kot je ta priprava temeljita, večje so možnosti za uspeh. Ker so se zavezniki zavedali, da druge priložnosti za tako množično izkrcanje ne bodo imeli, so morali to invazijo temeljito pripraviti. Moj namen je proučiti katere aktivnosti, na kakšen način in s kakšnim uspehom so zavezniki izvajali, v cilju preslepitve nemških poveljnikov, glede časa in kraja izkrcanja.

Za zagotovitev uspeha operacij zavajanja so morali posebno pozornost posvetiti varovanju skrivnosti. V nalogi sem jih opredelil kot defenzivne operacije, ki jih nekateri avtorji definirajo tudi kot protiobveščevalna dejavnost. Ker so zavezniki temu segmentu pripisovali zelo velik pomen, sem v nalogi to vprašanje obdelal v ločenem poglavju.

Želim predstaviti tudi pomen, ki ga je v zavajanju imelo dejstvo, da so Britanci ves čas vojne prestrezali in dešifrirali nemška radijska sporočila. ULTRA – operacija prestrezanja in dešifriranja nemških radijskih sporočil na najvišjih ravneh – je ostala skrivnost vse do sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Imela je neprecenljivo vrednost skozi vso vojno. V operaciji Overlord pa je omogočila zavezniškim poveljnikom spremljati poteze nasprotnika in proučevati učinke zavajanja.

Dvojni agenti so pokazali na vso nemoč in slabosti nemške obveščevalne službe v Britaniji. Kako je to mogoče in kje so bili razlogi za to, da so nemški obveščevalci padli na tem izpitu so vprašanja, ki jih bom tudi skušal osvetliti v nalogi.

2.2. HIPOTEZE

Splošna hipoteza:

V bojevanju je poznavanje nasprotnika in njegovih namer odločilno.

Izvedene hipoteze:

- H 1:** Operacija Overlord brez odlično izvedenih operacij zavajanj ne bi uspela.
- H 2:** Strateško zavajanje je nemški vojski onemogočilo izkoristiti svoje vojaške potenciale.
- H 3:** Izkrcaje je bilo možno zaradi slabosti v nemški obveščevalni mreži in strateških napak poveljujočih generalov.

2.3. UPORABLJENE METODE

V procesu verifikacije zastavljenih hipotez in doseganja zastavljenih ciljev proučevanja se bom oprl na teoretične raziskovalne metode.

Med njimi bom uporabil:

- metodo analize vsebine relevantnih pisnih virov;
- deskriptivno metodo;
- primerjalno metodo.

Z metodo analize vsebine relevantnih pisnih virov, kot osnovno metodo pri oblikovanju temeljne zgradbe diplomske naloge, bom zbrane vire vsebinsko analiziral. Analiza večjega števila virov zagotavlja točnost podatkov, ki so predstavljeni v delu. Zato sem se odločil, da poleg knjižnih virov uporabim tudi prispevke, gradiva in analize z medmrežja. Za teoretično utemeljitev uporabljenih terminov pa bom uporabil tudi enciklopedije, slovarje in priročnike.

Z deskriptivno metodo bom rezultate analize vsebine pisnih virov opisal v diplomskem delu.

Primerjalno metodo bom uporabil, da bom lahko analiziral razlike v delu zavezniških in nemških obveščevalnih služb.

Diplomska naloga poleg uvodnega dela in metodološkega okvira raziskave obsega še pet težiščnih poglavij. V tretjem poglavju bom predstavil operacije zavajanj, ki so jih zavezniki izvajali pred in v času izkrcaja v Normandiji. V četrtem poglavju bom predstavil prispevek dešifradorjev iz Bletchley Parka pri spremljanju premikov nemških enot. V petem poglavju bom opredelil pomen dvojnih agentov, v šestem poglavju bom predstavil reakcije nemške strani, v sedmem poglavju pa bom, ob sklepnih mislih, podal tudi verifikacijo zastavljenih hipotez.

2.4. RAZLAGA TEMELJNIH POJMOV

2.4.1. Definicija zavajanja

Ameriška literatura definira zavajanje kot *»tiste ukrepe, ki jih ustvarimo, da z manipulacijo, prevračanjem besed ali ponarejanjem dokazov prevaramo nasprotnika in ga napeljemo, da reagira na način, ki škoduje njegovim interesom.«* (U.S. DOD, 1986: 105)

Zavajanje pomeni izkrivljanje, manipulacijo ali prirejanje informacij dostopnih nasprotniku. Na ta način ga lahko prepričamo, da bo ukrenil nekaj, kar je v nasprotju z njegovimi interesi.

Uradna doktrina oboroženih sil ZDA definira zavajanje kot *»aktivnost, ki jo izvajamo, da bi premišljeno zavedli nasprotnikove vojaške poveljnike glede naših vojaških zmožnosti, namer in operacij. Na osnovi napačnih zaključkov izvajajo nasprotniki aktivnosti, ki prispevajo k uspešni izvedbi naše naloge.«* (Joint Publication 3-58: 10)

Zavajanje razumemo tudi kot načrtovane aktivnosti, s pomočjo katerih prenašamo resnične ali lažne informacije, ki se nanašajo na določen strateški načrt, moč, razmestitve, taktiko, ki pri nasprotniku povzročijo sprejemanje napačnih zaključkov in ravnanje po njih. Zavajanje lahko izvajamo tudi, da preslepimo nasprotnika glede časa in kraja napada. Lahko ustvari iluzijo moči, kjer so v bistvu slabosti ali slabosti, kjer smo dejansko najmočnejši. S tem ga prepričamo, da koncentrira sile na napačnem mestu in tako krši načelo koncentracije sil. Prav tako lahko povzroči, da koncentrira sile v napačnem trenutku proti neobstoječim enotam. Razen tega lahko zavajanje preslepi nasprotnike glede naših zmožnosti, vrste enot in zbirnih

mest. Še več, lahko preobremenijo zmožnosti zbiranja in analiziranja in tako onemogoči ustvariti natančno sliko operativne ali strateške situacije.

Vojaško zavajanje ima dva glavna cilja:

- (1) zvesti nasprotnika v akcijo, ki je v našo prid in
- (2) oskrbeti sovražnika z verodostojnimi dezinformacijami, zaradi česar bo sprejel napačno odločitev. (Haswell, 1979: 34)

V vojaških študijah zavajanje, kot sredstvo presenečanja, še zmeraj ni v središču zanimanja. Največkrat uspešne prevare niso obelodanjene in jih zato tudi ni moč proučevati. Ker zavajanje ni del formalne doktrine, ga prikriva megla dvoma in skrivnosti. Barton Whaley je v svoji obširni študiji vojaških prevar, *Stratagem* ugotovil, da je v 20. stoletju postalo zavajanje vse bolj štabno opravilo. (Whaley, 1976: 7) To pomeni, da so se ga začeli lotevati načrtno in sistematično.

2.4.2. Načela zavajanja

Prvo in morda glavno načelo je *varnost*. Nujna je tako varnost načrta zavajanja kot tudi varnost dejanskega načrta operacije. General Hans von Greiffenberg, eden od načrtovalcev operacije Barbarossa, je zapisal: »Če ne upoštevamo stroge tajnosti, so že od začetka vsi načrti zavajanja obsojeni na neuspeh.« (Donald, 1982: 16)

Zaradi varnosti je potrebno varati tudi lastne enote in podrejene poveljnike. To je normalni stranski produkt zavajanja. V načrtih zavajanja obstajata dva vidika varnosti. Na eni strani poskušamo zaščititi naše resnične namene, na drugi strani pa poskušamo zavarovati obstoj zavajanja. Nenamerno uhajanje resničnih informacij ni nujno usodno za uspeh zavajanja. Ker je odteklo del informacij, še ne pomeni, da bodo odkrite ali pa, da jih bo nasprotnik jemal resno. Whaley je odkril, da od desetih informacij, ki so dosegle nasprotnika (od katerih je polovica resničnih in polovica lažnih), le ta sprejme vse. Vendar pa štiri od petih resničnih informacij označi za očitne laži in kot takšne za zavajajoče. (Whaley, 1976: 230)

Verodostojnost je drugo načelo zavajanja. Če prevara, ki jo skušamo prikazati ni verjetna, je ves trud zaman. Da bo prevara verodostojna, mora biti usklajena z našo doktrino in taktiko v dani situaciji. Zavajanje bo bolj verodostojno, če bo podkrepjeno z različnimi zanesljivimi viri. Prav tako bomo dosegli večjo verodostojnost, če bomo med vire dodali tudi kakšno

popolnoma napačno informacijo. Preveč konsistentne informacije lahko namreč opozorijo nasprotnika, da ga zavajamo. Če se pojavljajo informacije iz različnih virov in so nekatere tudi protislovne, potem tudi nasprotnik lažje smatra, da je odkril pravo resnico. Churchill je zato upravičeno ugotovil, da resnica potrebuje telesne stražarje laži. (Web, 1963: 132)

Tretje načelo zavajanja je *prilagodljivost*. Ne glede na to kako dovršen je načrt zavajanja, se mora prilagajati novo nastalim razmeram. Če načrt zavajanja ni prilagojen spremenjenim razmeram, bodo neskladja slej ko prej razkrila zavajanje. Pravočasno reagiranje na nastale dogodke nasprotniku otežuje spregledati prevaro. Včasih se je potrebno nemudoma odzvati že ob najmanjših spremembah situacije.

Četrto načelo zavajanja je *integriranost* ali povezanost v celoto. Napori pri zavajanju morajo biti integrirani na vseh nivojih in z vsemi sredstvi. Integracija tako sredstev za zavajanje, kot tudi sredstev za zbiranje podatkov je za izvedbo uspešnega zavajanja nujna. Temeljni pomen načela integriranosti je potem takem ta, da moramo zavajanje vključiti v celotno zgodbo oziroma, da mora biti smiselno vpeto v koncept operacije.

2.4.3. Vrste zavajanj glede na obseg

V ameriški strokovni literaturi zasledimo, glede na obseg, štiri vrste vojaškega zavajanja: strateško zavajanje, strateško zavajanje na konkretnem območju, operativno zavajanje in taktično zavajanje. (Joint Publication 3-58, 1996: I-1)

Strateško zavajanje načrtujejo in izvajajo na nacionalnem ali koalicijskem nivoju. Izvajajo ga tako v miru, kot v vojni. Namen strateškega zavajanja je prikriti vojaške ali ekonomske slabosti, povečati moč v mirnodobnem času ali prikriti priprave pred začetkom sovražnosti. Z njim lahko preslepimo sovražnika kadar odpiramo novo fronto ali kadar začenjamo z novim bojnim pohodom. Obsega vrsto ukrepov od političnih, diplomatskih in informacijskih do groženj ali uporabe sile.

Strateško zavajanje na konkretnem območju je podvrsta nacionalnega ali koalicijskega zavajanja, katerega cilj je prevarati sovražne voditelje in območne poveljnike glede objektov, mesta in časa začetka glavne operacije. Navadno ga vodijo na dveh ali več območjih izvajanja operacij ali na glavnem delu območja vojskovanja.

Operativno zavajanje se nanaša na dejanja in ukrepe s katerimi zavajamo nasprotnika glede časa, mesta in podrobnosti glavnih načrtovanih operacij. Izvajamo ga kot del celotne kampanje ali kot glavno združeno ali kombinirano operacijo s strateškim ciljem. Takšno zavajanje navadno izvaja več služb hkrati, lahko pa zahteva tudi mednarodni pristop. Usmerjeno je na visoke sovražne poveljnike, ki imajo moč odločanja s ciljem, da postopajo na način, kot jim ga diktiramo skozi prevaro. Ves proces operativnega zavajanja mora potekati skozi nasprotnikov obveščevalni sistem. Načrti zavajanja morajo biti izdelani tako, da bo nasprotnik lahko zbral skrbno načrtovane podatke, nekatere resnične in druge napačne. Vsi pa morajo biti kar se da verodostojni. Na osnovi teh podatkov mora nasprotnik sprejeti zaključke, ki ga bodo vodili v sprejetje odločitev, ki bodo v našo prid. Za načrtovanje, pripravo in izvajanje operativnega zavajanja so odgovorna združena poveljstva in njihovi poveljniki. Centralizirano vodenje in poveljevanje je namreč učinkovitejše, saj je lahko načrtovanje vodeno preko ene organizacije.

Taktično zavajanje je namenjeno preslepitvi nasprotnikovih poveljnikov na taktičnem nivoju glede časa, kraja in podrobnosti taktičnih akcij. Naperi na vseh nivojih se morajo dopolnjevati. Uspeh ali neuspeh na enem nivoju vpliva na ostale. Glavni in podrejeni načrti zavajanja morajo biti načrtovani in izvedeni tako, da se medsebojno dopolnjujejo in na koncu zagotovijo uspeh. Neuspeh na strateškem nivoju pogosto pomeni propad na vseh nižjih nivojih. Na drugi strani pa neuspeh taktičnih in včasih tudi operativnih načrtov zavajanja ne pomeni nujno tudi neuspeha na strateškem nivoju. To vrsto zavajanja izvajajo na nivojih združenih taktičnih enot in nižje. Od samega začetka nam mora biti jasno, komu je zavajanje namenjeno. Tarče zavajanj so sovražni poveljniki. Uvodoma pa so tarče zavajanja sovražne obveščevalne službe. (Donald, 1982: 8) Obveščevalni analitiki namreč zbirajo informacije o možnih potezah, načrtih, interesih ali sposobnostih sovražnika. Drugi cilj predstavljajo sovražni poveljniški štabi, ki proučujejo informacije in svetujejo poveljnikom. Tako je potrebno ukaniti le nekatere štabne častnike, ki imajo odločilni vpliv na poveljnike.

Da bi zbegali sovražnika glede dveh osnovnih vprašanj; kakšne so naše namere in naše zmogljivosti, ločimo tri vrste zavajanj:

- ◇ Prva vrsta zavajanja poskuša preusmeriti sovražnikovo pozornost tako, da ga pripravi do tega, da koncentrira sile na napačnem mestu. V tej vrsti zavajanja poskuša poveljnik prisiliti sovražnika, da bi prekršil Clausewitzovo načelo koncentracije moči. (Gooch, 1982: 125)

- ◇ Druga vrsta zavajanja poskuša sovražnika pripraviti do tega, da usmerja svoje omejene vire na neobstoječe cilje. To pomeni navajanje k kršitvi Clausewitzovega načela ekonomičnosti sil. (Gooch, 1982: 125)
- ◇ Tretja vrsta zavajanja poskuša presenetiti sovražnika. Pogosto gre za kombinacijo prvih dveh tipov. Namen je ustvariti razmere, ki bodo kasneje ujele sovražnika nepripravljenega. To je rezultat različnih in neprestanih naporov, da bi ustvarili vtis, da se nič ne dogaja. Dober primer tega so egiptovski napori zavajanja pred napadom v Jom Kippurski vojni leta 1973. (Donald, 1982: 323)

Vsak poskus zavajanja vključuje dva osnovna sestavna dela: prikrivati resnico in plasirati laž. (Gooch, 1982: 183) Prikrivanje resnice predstavlja prikriti del, ki je nasprotniku nedostopen, plasiranje laži pa javni del, ki nasprotniku laži predstavlja kot resnice. V vseh vrstah zavajanj predstavljata oba dela neločljivo celoto.

2.4.4. Pravila načrtovanja zavajanja

Ameriška teorija je razvila deset osnovnih pravil pri načrtovanju zavajanja. Ta pravila so:

1. Okrepiti nasprotnikova prepričanja – Običajno je sovražnika lažje prepričati, če ohranjaš njegova prepričanja, kakor pa če ga siliš v to, da jih bo spremenil.
2. Ciljati na nasprotnikove miselne obrazce – Človeško mišljenje je zaradi svojih omejitev in predsodkov relativno lahka tarča.
3. Uporabiti različne oblike presenečanja – Presenečenje lahko dosežemo v naslednjih kategorijah: velikost, učinek, lokacija, enota, čas, oprema, namen in način.
4. Z zavajajočimi podatki je potrebno oskrbovati vse sovražnikove vire – Več različnih virov bo potrdilo določeno informacijo, večja je verjetnost, da jo bo imel sovražnik za verodostojno.
5. Povzročati hrup samo z določenim namenom – Preveč napačnih informacij lahko oslabi napore zavajanja.
6. Prevare uporabljati selektivno – Pametneje je uporabiti prevaro, kadar je vložek dovolj visok.
7. Zavajanje mora potekati kontinuirano – Aktivnosti zavajanja naj bi izvajali tako, da bo prevara delovala čim dlje je to mogoče.
8. Zagotoviti je potrebno povratno informacijo o učinkih prevar – Obveščevalne službe morajo ugotoviti ali je sovražnik prevare sprejel, zavrgel ali pa jih uporablja zoper nas.

9. Nujnost spremljanja reakcij svojih enot – Zavajanje lahko izzove tudi neželene akcije lastnih enot.
10. Sovražniku ne smemo olajšati zadeve – Plasirati moramo veliko drobnih informacij, ki bodo zaposlile njegove obveščevalne službe. (U.S. Army Battlefield Deception, 1987)

Z zavajanjem lahko povečamo moč napadalca ali branilca. Predstavlja eno pomembnejših vojaških aktivnosti. Čeprav se je vrednost zavajanja pokazala že nič kolikokrat v zgodovini, kažejo vojaki le malo zanimanja za to vrsto aktivnosti. V informacijski dobi prevladuje mnenje, da je zavajanje preživeto. Močnejši naj ne bi potreboval zavajanja, da bi premagal šibkejšega; šibkejši pa naj ne bi mogel zavajati nasprotnika, ki je informacijsko razvitejši. Na drugi strani pa so zagovorniki teze, ki trdijo, da ponujajo nove informacijske tehnologije obema stranema več, ne manj priložnosti za zavajanje.

Pomanjkljivo posvečanje pozornosti zavajanju v miru je težko popraviti, ko se konflikt že začne. Veščine zavajanja se je takrat potrebno učiti s poskusi in napakami, kar pa pomeni tudi velike izgube.

Z zavajanjem povečamo možnost presenečenja, ki zagotavlja možnosti za hitro in dokončno zmago in s tem znatno zmanjša izgube v ljudstvu in tehniki. Zavajanje lahko pri nasprotniku povzroči tudi izgubo težko pridobljene prednosti saj mora:

- braniti nepomembna območja
- razpršiti svoje enote
- neprestano biti v pripravljenosti in s tem, po nepotrebnem, utrujati enote

Prevare povečujejo možnosti hitrega in odločilnega vojaškega uspeha. Whaley je ugotovil, da uspešno zavajanje omogoča vsaj 80% možnosti, da dosežemo presenečenje. (Whaley, 1976: 234) Nenazadnje je pomen zavajanja tudi v tem, da sovražnik porabi ogromno časa za vrednotenje in ocenjevanje prevar namesto, da bi se v tem času posvetil načrtovanju lastnih operacij.

2.4.5. Nosilci zavajanja

Zavajanje predstavlja kompleksen proces, pri katerem mora sodelovati veliko subjektov. V posameznih fazah se nosilci aktivnosti menjajo in to dejstvo daje celotni aktivnosti še večjo

kompleksnost. Zato je predpogoj za uspeh procesa zavajanja na strateški, operativni ali taktični ravni medsebojna usklajenost postopkov in aktivnosti udeleženih subjektov v vseh etapah procesa zavajanja.

V procesu vojaškega zavajanja ločimo štiri temeljne faze:

- načrtovanje,
- izvedba,
- usklajevanje in nadzor ter
- varnost. (Cruickshank, 1979: 26)

Da službe lahko pričnejo z načrtovanjem zavajanja morajo najvišji vojaški ali politični voditelji dati usmeritve glede tega kaj, kdaj in na kakšen način bodo izvajali nadaljnje aktivnosti. V Veliki Britaniji je bil za to zadolžen Vojni kabinet in Odbor načelnikov štabov. (Cruickshank, 1979: 29) Ko so podani strateški cilji in usmeritve lahko na podlagi tega strokovnjaki v vojaških poveljstvih pričnejo s pripravo vojaških operacij. Sestavni del vojaških operacij so tudi operacije zavajanja. V kolikšni meri jih bodo vključili v aktivnosti je odvisno od časa, ki jim je na razpolago, sredstev, razmerja moči, vojaških poveljnikov itd. Z načrtovanjem vojaških prevar se ukvarjajo specializirane službe. V drugi svetovni vojni so za te naloge ustanovili Združeni štab za načrtovanje, katerega sestavni del je bil Londonski nadzorni odbor (LCS), ki se je ukvarjal samo s konstruiranjem vojaških prevar, ni pa imel pravice vplivati na njihovo izvajanje.

Izvajanje zavajanja je v rokah podrejenih operativnih enot. Seveda je način izvedbe zavajanja odvisen od obsega posameznih operacij in od števila subjektov, ki v njih sodelujejo. Če so naloge zavajanja vezane samo na kopenske sile (lažni radijski promet, kopičenje moštva, izvedba lažnih napadov, izdelava lažnih objektov...), bo v njih praviloma sodeloval samo kopenski del oboroženih sil. Kadar pa gre za kompleksnejše naloge, sta lahko vključeni tudi zračna in pomorska komponenta oboroženih sil. Seveda pa zavajanja ne izvajajo samo bojne enote. V izvedbeni fazi sodelujejo tudi politični in vojaški voditelji s svojimi izjavami, množični mediji, dvojni vohuni, odporniška gibanja itd.

Usklajevanje in nadzor predstavlja naslednjo fazo v procesu vojaškega zavajanja. Da bi zavajanje doseglo svoj namen, morajo vsi koščki mozaika sestavljati celoto. Vsi postopki morajo pripeljati nasprotnika do takih zaključkov, ki nam omogočajo izvedbo naloge. V

operacijah zavajanja pred izvedbo izkrcaja v Normandiji je vlogo usklajevanja in nadzora izvajal operativni štab Vrhovnega poveljstva združenih ekspedicijskih sil (SHAEF) pod poveljstvom Harolda R. Bulla. Tudi v podrejenih enotah so formirali sekcije za zavajanje. V Montgomeryjevem štabu je bila to E-Force, Bradleyeva ekipa za zavajanje pa se je imenovala Služba za posebne načrte. (Cruickshank, 1979: 33)

Brez obveščevalnih služb pa si ne moremo zamisliti uspešne izvedbe zavajanja. Obveščevalne službe so tiste, ki spremljajo reakcije nasprotne strani in o tem obveščajo poveljujoče. Na osnovi teh podatkov lahko poveljniki operacije zavajanja prilagajajo aktualnim razmeram in reakcijam nasprotnika. V omenjeni operaciji je svojo vlogo odlično odigral Združeni odbor obveščevalnih služb.

Varnost izvajanja zavajanja pomeni varovanje skrivnosti, varovanje pred sovražnikom in tudi pred lastnimi enotami. Več posameznikov ve za podrobnosti posameznih operacij zavajanja, večja je verjetnost, da se bo do njih dokopala tudi nasprotna stran. Za varnost so zato zadolženi vsi posamezniki, ki so seznanjeni s podrobnostmi, poveljniki in varnostne službe. Poveljniki in poveljstva morajo poskrbeti, da iz njihovih vrst ne odteka zaupni podatki. Varnostne službe pa imajo dvojno vlogo. Prvič, da zaznajo in reagirajo ob morebitnem zavestnem ali nezavestnem odtekanju podatkov iz lastnih vrst in drugič, da spremljajo obveščevalne napore nasprotnika na območjih delovanja.

3. ZAVAJANJE PRED IN OB IZKRCANJU V NORMANDIJI

3.1. NORMANDIJA

Decembra 1941 je Rdeča armada ustavila nemško vojsko pred Moskvo, septembra leta 1942 se je začela bitka za Stalingrad, januarja 1943 je sovjetska vojska začela ofenzivo na stalingrajskem bojišču, julija istega leta so Nemci sprožili bitko pri Kursku in jo izgubili, januarja 1944 je Rdeča armada pričela z zimsko ofenzivo pri Leningradu. Vse te operacije so na sovjetski, pa tudi na nemški strani, zahtevale ogromne žrtve. Zato je Stalin že od leta 1942 pritiskal na zaveznike naj odprejo drugo fronto. ZDA in Britanija sta ga le stežka zadrževali. Bil je prepričan o zaroti, saj bi po njegovem morali invazijo izvesti že leta 1943.¹

V bojih decembra 1941 in januarja 1942 so bile nemške in italijanske enote v Libiji poražene in so se umaknile do El Agejle. Bitka pri El Alameinu (od 23. oktobra do 4. novembra 1942) je pomenila odločilno zmago nad nemško in italijansko vojsko v severni Afriki. Maja 1943 so bile dokončno uničene zadnje nemške in italijanske enote v Tuniziji, vojna v severni Afriki je bila končana.

Velika Britanija in ZDA sta čakali, kako se bo razvil odločilni spopad na nemškem vzhodnem bojišču. Nemški poraz pri Stalingradu je bil sporočilo tudi zanj. Zato sta pohiteli z odprtjem novega bojišča na jugu Italije. (Švajncer, 1998: 402) 19. januarja 1943 je bila v štabu poveljnika zavezniškega severnoafriškega bojišča, generala ZDA Dwighta Eisenhowerja, sprejeta odločitev o izkrcanju v Italiji. Letalska priprava napada na Sicilijo – bombardiranje in mitraljiranje obrambnih položajev – je trajala od 12. junija do 9. julija. Zadnjo noč so zavezniki na Sicilijo spustili zračni desant, 10. julija pa so začeli izkrcavanje z morja na jugovzhodni obali. Do 1. avgusta so zavezniki zavzeli dve tretjini Sicilije. 11. avgusta so izvedli odločilni napad za dokončno zavzetje otoka. Čez nekaj dni so bili boji končani in Sicilija zavzeta. Pod vplivom teh dogodkov je 24. julija zasedal v Rimu Veliki fašistični svet in izrekel nezaupnico italijanskemu voditelju Mussoliniju, vendar je z vojno nadaljeval. 3. septembra je Italija podpisala kapitulacijo, ki je bila objavljena 8. septembra 1943, po britanskem izkrcanju na Kalabriji.

Maja leta 1943 je bil v Washingtonu kot mesec odločilne invazije določen maj 1944. Težave pri montiranju izkrcevalnih ladij so prisilile vodilne v prestavitvev invazije do junija.

¹ Z odprtjem druge fronte niso odlašali zato, ker bi manjkalo volje, ampak ker so se zavedali, da bodo imeli samo eno priložnost, in pri tem ni smelo priti do nobene napaka.

Eisenhower je 17. maja 1944 določil 5. junij kot zadnji možni dan invazije. Ko se je ta dan približeval in so se čete začele vkrcavati in pripravljati za prevoz preko Rokavskega preliva, se je vreme močno poslabšalo. Pogoji v katerih naj bi potekalo izkrcaje, so bili izjemno nevarni. Po napetem razgovoru so se Eisenhower in njegovi podrejeni odločili za odlog operacije za 24 ur, kar je zahtevalo vrnitev nekaterih ladij, ki so že bile na morju. Končno je Eisenhower 5. junija zjutraj preučil vremenske razmere in ukazal izvesti operacijo. (Patrick, 1986: 43)

V ponedeljek 5. junija 1944 je ob 23, 03 z letališča Harwell v južni Angliji vzletelo šest lahkih bombnikov. V vsakem letalu je bila skupina padalcev, ki je imela nalogo razpostaviti svetila za signalizacijo in omrežje za oddajanje radarskih signalov. Tako se je 57 minut pred usodnim 6. junijem začela zavezniška invazija na Normandijo. V nekaj urah je armada 3.000 izkrcevalnih čolnov, 2.500 drugih ladij ter 500 rušilcev in topnjač za kritje in obstreljevanje, začela zapuščati angleška pristanišča. (<http://www.s-gimjes.kr.edus.si/Dejavnosti/timko/2002/2svv/Normandija.html>, 11. 12. 2002)

Medtem, ko je velikansko ladjevje premagovalo še zadnje milje do francoske obale, se je nad ladjami zaslišalo grmenje letalskih motorjev. Več sto lovcev in množica težkih bombnikov je ob 05, 15 uri začela bombardirati nemške bunkerje in tankovske položaje. Tisto noč je vzletelo 822 vlečnih jadralnih letal z opremo, tanki in padalci. Usmerjeni so bili nad pristajalne točke v Normandiji. Bili so le delček zračne armade 13.000 letal, ki so podpirala operacijo ob Dnevu D . Nekaj po pol šesti zjutraj pa so se oglasili težki ladijski topovi. Proti Normandiji so poslali točo granat. (Patrick, 1986: 71)

Padalske enote so predstavljale predhodnico glavnih sil in njihovi uspehi so bili ohrabrujoči. Ameriški 82. in 101. padalska divizija sta se spustili na področje polotoka Cotentin. Utrpeli sta velike izgube, vendar sta vseeno zavarovali načrtovano območje. Britanska 6. divizija je precej lažje zasedla območje vzhodno od Caena. Njena posebna enota je zavzela tudi pomembne mostove preko reke Orne. Ob pol sedmih zjutraj je na francosko obalo stopil prvi vojak; za njim se je usipala nepregledna množica. Izkrcaje se je začelo; potekalo je na petih mestih: Utah, Omaha, Gold, Juno in Sword.

Shema 3.1: Izkrcaanje v Normandiji

Vir: D - Day: L'assaut. <http://www.6juin1944.com/assaut/index.html> (15. 12. 2002)

Ko so padalske enote 6. junija začele pristajati, so Britanci in Kanadčani na obrežjih Gold, Juno in Sword naleteli na neznamen odpor. Prav tako Američani na obrežju Utah. Ameriška 1. divizija na obrežju Omaha pa ni imela take sreče. Naletela je na nemško 352. pehotno divizijo in bila zelo surovo sprejeta. Zjutraj je grozil poraz. Le s skrajnimi napori in velikimi žrtvami so se sčasoma čete le utrdile na kopnem.

Vsega skupaj se je prvi dan izkrcalo 75.215 britanskih ter 57.000 ameriških vojakov. Skupaj s 23.000 padalci je potemtakem začelo osvobajati zahodno Evropo 165.000 mož. Do 17. junija popoldne so zavezniki na petih obrežjih izkrcali 589.653 mož, 89.828 vozil in skoraj 200.000 ton oskrbe. (Butcher, 1987b: 137)

Vprašanje, ali bo Nemcem uspelo vreči zaveznike nazaj v morje, je postalo zdaj le še stvar preteklosti. Odprto pa je ostalo vprašanje kdaj bo osvobojen Pariz. 25. avgusta 1944 se je tudi to zgodilo. Pot do Berlina je bila odprta, vendar še dolga.

Operacija "Overlord" je pomenila spopad dveh velesil na nasprotnih koncih Rokavskega preliva, nemške in anglo-ameriške. V zgodovino se je operacija izvedena 6. junija 1944 zapisala kot Dan D.

3.2. NAČRTOVANJE OPERACIJE

Toda operacija v Normandiji se je v resnici pričela že leto prej. Eno leto tankovestnih priprav načrta, ki jih je izvedel skupen anglo-ameriški štab v Londonu (COSSAC).² V štabu je za prevare skrbel Odbor za specialna sredstva (CSM) ali krajše Ops B, pododdelek operativnega oddelka. Najpomembnejše britanske službe, ki so izvajale zamisli prevar Londonskega nadzornega odseka³ so bile MI 6, MI 5 in njen »Odbor XX«, Uprava za politično bojevanje in obveščevalni oddelki treh glavnih rodov oboroženih sil. V ZDA je bila glavna služba, ki je usklajevala delo LCS in CSM Združena kontrola varnosti (JSC). Nadzirala je OSS in FBI. Šlo je za bitko skrivnosti in prevar. Za uspeh izkrcanja je bilo ključnega pomena presenečanje. Načrti zaveznikov za invazijo na Francijo so bili ena najpomembnejših in najbolj varovanih skrivnosti vse vojne.

Natančno in zanesljivo obveščevalno delo je osnova vsakega vojaškega načrtovanja. Takšni zaključki so vodili tudi generala Fredericka Morgana, načelnik štaba vrhovnega poveljstva zavezniških sil, ki je imel nalogo načrtovanja zavezniške invazije v Evropo. Osnovna naloga invazije je bila nemški poraz in končanje vojne v Evropi. (Breur, 1993: 17)

Leta 1944 je bilo očitno, da v kolikor želijo zavezniki Nemčijo prisiliti k porazu, nimajo druge možnosti, kot izvesti množično invazijo. Odločili so se za popolno zmago. Druge možnosti tudi niso imeli, saj je bila Francija in večina vzhodne Evrope pod nemško okupacijo. (Wilson, 1971: 23) Načrtovanje napada na Hitlerjevo »Utrdbo Evropo« so Britanci in Američani pričeli v začetku leta 1943, na Quebeški konferenci, stopnjevali pa so ga v mesecih pred izkrcanjem. (Hoyt, 1985: 38) Po evakuaciji iz Dunkirka 1940 leta so Britanci spoznali potrebo, da bo za nemški poraz nujna množična invazija. Kot je poudaril Churchill: *«Zmeraj sem smatral, da je edini način na kateri lahko zmagamo v vojni množičen in odločilni napad na države pod nemško okupacijo.»* (Bruce, 1979: 33)

Poleti 1943 je general Frederick Morgan Churchill in Rooseveltu predstavil osnovne načrte za operacijo Overlord. V njih je poudaril cilje, potrebe in razmere za invazijo v Francijo. Načrt je zahteval izjemno veliko vojaštva in materiala iz ZDA ter popolno prevlado v zraku.

² Chief of Staff to the Supreme Allied Commander

³ London Controlling Section (LCS) je bil majhen urad, trinajst moških in ena ženska, ki so proučevali Hitlerjeve poteze in načrtovali, kako izkoristiti njegove prednosti in slabosti.

Poleg tega je Morgan dejal, da bo potrebno izkrcanje izvesti na veliko višji ravni, kot katerokoli operacijo dotlej. Poročilo pa je sklenil z mnenjem, da ima invazija samo dokajšnje možnosti za uspeh.

Tudi Eisenhower ni bil popolnoma prepričan v uspeh operacije. To dokazuje tudi izjava, ki jo je ob morebitnem neuspehu pripravil že pred operacijo:

Naša izkrcanja v območju Cherbourg–Le Havre so propadla in prisiljen sem bil umakniti čete, ker se mi ni posrečilo vzpostaviti zadovoljivega mostišča. Moja odločitev, da smo napadli v tem območju in času, je temeljila na najboljših obvestilih, ki jih je bilo moč zbrati. Kopenske, pomorske in letalske čete so junaško in požrtvovalno opravile svojo nalogo. Če je kdo kriv ali izdal napačna povelja, tedaj je to le moja krivda. (Butcher, 1987a: 164)

Naloga pred katero so bile zavezniške sile, je bila zastrašujoča. Wehrmacht je bil najmočnejša vojaška sila na svetu. Sestavljalo ga je 300 divizij in skoraj 4 milijone mož. Pozimi leta 1943 je bilo 46 od teh divizij v Belgiji in Franciji. Na Dan D jih je bilo tam več kot 60. Konvencionalna vojaška doktrina je narekovala, da mora biti napadalcev vsaj dvakrat več od branilcev, toda zaveznikom bi lahko na Dan D uspelo na kopno spraviti največ 10 divizij. Poleg tega pa bi se potem zavezniki znašli tudi pred Atlantskim zidom, obrambnim sistemom iz železa, betona in bodeče žice ter velikih topov, ki je segal od Skandinavije do Španije. Atlantski zid, ki so ga začeli graditi leta 1940, kmalu po okupaciji Francije, pozimi leta 1943 še ni bil dokončan. Toda Hitler je bil prepričan, da bo, ko bo naposled zgrajen, nepremagljiv.⁴

Novembra 1943 je Hitler izdal Direktivo številka 51. V njej je predvidel, da bodo zavezniki izvedli invazijo spomladi 1944. Obljubil je, da ne bo več slabil obrambe zahodne Evrope zaradi drugih front in je ukazal okrepitev Atlantskega zidu.

⁴ Hitler je imel rad velike zamisli kot Festung Europa – Trdnjava Evropa, ki naj bi z Atlantskim zidom odbila napad zaveznikov. Vse to je bilo del Hitlerjevega koncepta veličastne zgodovine. Bil je prepričan, da je ta betonska pregrada učinkovita.

Decembra je prišel v Francijo karizmatični Erwin Rommel⁵, general, ki mu je Hitler najbolj zaupal. Rommel si je v puščavah severne Afrike pridobil sloves briljantnega taktika. Toda odkar so ga pregnali iz severne Afrike, je bil premeščen na manj pomemben položaj v severni Italiji. Januarja 1944 pa je bil imenovan za poveljnika armadne skupine B in zadolžen za Atlantski zid.

Rommlov prvi ukaz je bil okrepitev obrambe zidu. V nekaj tednih je povečal število min s 40 tisoč na več kot milijon na mesec. Maja so vojaki in prisilni delavci postavili vzdolž francoske obale več kot 500 tisoč ovir. Če bi Hitler poslal dovolj enot na točko zavezniškega napada, bi lahko bil Atlantski zid res nepremagljiva ovira, ki jo je želel. Toda večina nemške vojske je bila raztresena po vsej Evropi. Več kot polovica, več kot 150 divizij, je bilo na bojiščih vzhodne Evrope.

Resnično nujno je bilo zagotoviti uspešno invazijo. Kakorkoli, COSSAC se je zavedal in bal možnega zavezniškega poraza. Operacija v Dieppu julija 1942 je bila vojaška polomija (Haswell, 1979: 23). S pomočjo letalskega izvidovanja in prestrezanja radijskega prometa so Nemci vedeli, da se pripravlja amfibijska operacija. Dieppe je bil očitno ugodno mesto pristanka na ogroženem sektorju. Zato so nemški poveljniki izvedli množično premeščanje sil in sprejeli posebne ukrepe za obrambo tega območja. Zavezniki so uničili nemške radarske postaje, za kar pa so plačali visoko ceno. V operaciji je sodelovalo 6.086 vojakov (od tega 4.963 Kanadčanov); skupaj je padlo, bilo ranjenih in pogrešanih 3.623 (od tega 3.367 Kanadčanov). Sestreljenih je bilo štiri petine, oziroma 106 letal. (Perrault, 1970: 182)

Iz poraza pri Dieppu so se zavezniki naučili, da je za uspeh, poleg organizacije, načrtovanja, usposabljanja in zagotovitve zadostne artilerijske podpore, potrebno predvsem združiti popolno varovanje skrivnosti in presenečenje. Če niso želeli, da bi se katastrofa pri Dieppu ponovila v še večjem obsegu, so morali izdelati načrt zavajanja temelječ na obveščevalni dejavnosti. Le tako so imeli vsaj nekaj možnosti za uspešno invazijo na »Trdnjavo Evropo.« (Haswell, 1979: 25)

⁵ Vladal je občutek, da je Rommel taktično vrhunski poveljnik in vojaki so ga spoštovali. Menili so, da bo njegov prihod dvignil moralo na bojišču, ker je bil tako uspešen v začetku bojev v Afriki. Znal je zelo prilagodljivo razmišljati. Bil je dober taktik in če bi šlo kaj narobe, bi znal Rommel najbolje spet vzpostaviti red.

3.3. OPERACIJA TELESNI STRAŽAR

Prikrivanja in prevare ob izkrcanju v Normandiji so bila plod izkušenj, ki so si jih Britanci pridobili ob bitkah v Flandriji in na Sommi v 1. svetovni vojni.⁶ Winston Churchill je bil odločen, da ne bo dovolil tako krvave vojne. Zato je ustanovil skrivno komisijo, imenovano Londonski nadzorni odsek. Odsek ni imel pooblastil za izvajanje svojih načrtov, zadolžen je bil le za snovanje spletk in prevar, ki bi služile kot krinka za vojaške operacije. Podružnice je imel v raznih delih sveta. To so bile t.i. A-Force (Odred A) v Sredozemlju in podobne agenture na Bližnjem vzhodu, v Indiji in v jugovzhodni Aziji. Njihova naloga je bila sovražniku plasirati laži in prevare Londonskega nadzornega odseka. Predsednik odseka, imenovan nadzornik prevar, je bil polkovnik Henry Bewen⁷. Strinjal se je s Churchillom, da se 2. svetovne vojne ne more bojevati na tak način, ker ljudje ne bi več trpeli takšnih izgub, pa tudi vojska se ne bi borila. Bewenova majhna komisija se je sestajala pod ulicami Westminstera v Churchillovih skrivnih vojnih kabinetih. Julija 1943 je dobila nalogo naj pripravi akcije, ki bi prikrije operaciji Overlord in Neptun, sam amfibijski napad. Za napad na Francijo čez Rokavski preliv je obstajalo več možnosti, pri vseh pa je bilo potrebno sovražnika speljati, da bo pazil na napačnem koncu. Naloga Londonskega nadzornega odseka je bila prav to, pripraviti sovražnika, da bo gledal drugam. Pripravil je dva načrta. S prvim naj bi sovražnika zavedli glede cilja zavezniškega napada. Vključeval je lažne in slepilne operacije, s katerimi bi nemško vodstvo prisilili, da bi svoje sile razpršili po vsej Evropi od Skandinavije do Sredozemlja. Drugi načrt pa je bil zasnovan izključno za prikrievanje časa in kraja zavezniške invazije v Francijo.

Celotni načrt prevar, pod skrivnim imenom Jael, so zavezniškemu glavnemu štabu predstavili oktobra 1943. Decembra so ga odobrili in preimenovali v Telesnega stražarja (Bodyguard). Tajni naziv Telesni stražar izvira iz govora, ki ga pripisujejo Winstonu Churchillu leta 1943, v katerem je izjavil: »*V vojni je resnica tako dragocena, da jo morajo zmeraj varovati telesni stražarji laži.*« (Howard, 1990: 105)

⁶ Britanci so v prvem napadu izgubili 60 tisoč mož.

⁷ Pred vojno je bil borzni posrednik, v 1. svetovni vojni pa je služil kot konjeniški častnik in je bil odlikovan z vojaškim križcem.

Operacijo je sestavljalo več lažnih scenarijev:

- (1) Pretvarjati se, da zavezniki smatrajo, da je močno bombardiranje Tretjega Reicha dovolj, da bo to prisililo Nemčijo na predajo. V ta namen bi zavezniki pripeljali bombnike iz ZDA in drugih držav. To zbiranje oborožitve naj bi preslepilo Nemce, da invazija v Francijo ne bo možna pred sredo julija 1944.
- (2) Pretvarjati se, da bodo zavezniki izvedli napad na Nemčijo preko Norveške.
- (3) Namigovati, da bo glavnina zavezniških operacij usmerjena proti balkanskim državam v maju ali juniju 1944.
- (4) Pretvarjati se, da načrtuje Sovjetska armada julija 1944 veliko ofenzivo na nemški vzhodni fronti.
- (5) Pretvarjati se, da so Angleži in Američani prepričani, da so nemške sile, ki branijo SZ Evropo tako velike, da bo potrebno v Britaniji zbrati vsaj 50 divizij. Zbiranje in urjenje teh enot ne bo zaključeno pred sredino julija 1944.

Od severne Norveške do ugodnih pristanišč na bretonski obali, kot je Brest, je preko 4.800 kilometrov obale. Hitlerjev Atlantski zid je bil ogromen, vendar ni nikoli pokrival celotne dolžine. Popolnoma logično je bilo, da so zavezniki skušali izkoristiti to okoliščino. Izmislili so si vrsto operacij zavajanja. Uporabili so jih, da bi zvalili nemške sile vzdolž Atlantskega zidu in jih čim bolj razvlekli. Upali so, da bodo s tem povečali možnosti uspeha v prihajajoči invaziji v Normandijo.

V osnovi je imel načrt dve glavni nalogi:

- 1) Zadržati nemške sile v območjih stran od dejanskega mesta izkrcanja in
- 2) Prepričati Nemce, da je Normandija samo zvijača ali demonstracija dejanskega izkrcanja, ki naj bi se zgodilo nekaj tednov kasneje. (Hunt, 1984: 45)

S pomočjo teh naporov so zavezniki le še razvijali Hitlerjeva nagnjenja in obsedenost. Verjel je, da je bil glavni faktor nemškega poraza v prvi svetovni vojni dejstvo, da je bila močna pomorska flota zaprta v Nemčiji in okoli nje. Zato je leta 1940 takoj zasedel Norveško in tam lociral močne sile, ki naj bi ščitile fjorde in pristanišča. Prav tako je bil prepričan, da bodo zavezniki poskušali z močnim napadom skozi Grčijo in Jadran ter skozi vitalna Ljubljanska vrata. Končno je tudi 35 kilometrov od Britanije oddaljen Calais osebno zanimal Hitlerja. Pričakoval je namreč neizogibno invazijo preko Kanala. (Haswell, 1979: 117)

Operacijo Telesni stražar so sestavljale štiri glavne prevare:

- Pogum (Fortitude) je predstavljal lažno invazijo na Norveško in v Francijo pri Pas de Calaisu.
- Cepelin (Zeppelin) je predstavljal lažno invazijo na Balkan.⁸
- Krvno maščevanje (Vendetta) je predstavljala lažno invazijo v zahodnem Sredozemlju;
- Junak (Ironsides) pa je predstavljal invazijo v Francijo iz smeri Biskajskega zaliva;

Poleg teh prevar pa so zavezniki uporabili še vrsto drugih, ki so, vsaka zase, predstavljale delček v mozaiku kompleksne operacije zavajanja. Kljub temu, da je bil vsak del operacije Telesni stražar pomemben, sta bili operaciji Pogum in Cepelin zagotovo njegovi glavni dejanji. Bili sta ključ, ki je odklenil vrata uspešni invaziji.

3.3.1. Operacija Pogum

Shema 3.2: Pregled zavajanj v operaciji Pogum

Vir: The Crucial Deception. <http://www.utexas.edu/admin/opa/discovery/disc1997v14n2/disc-deception.html>. (17. 02. 2003, poslovenil Boris UREK)

⁸ Bila je tako uspešna, ker so v tisku nenehno ponavljali Churchillovo željo po izkrcanju na Balkan. Vsi so vedeli in tudi Nemci, da se ni nikoli preveč ogreval za invazijo v Francijo.

Operacijo Pogum so sestavljali trije glavni deli:

Pogum Sever (Fortitude North) – grožnja invazije na Norveško in napad na Nemčijo skozi Dansko;

Pogum Jug (Fortitude South) – navidezna invazijska sila usmerjena proti obali Belgije in severne Francije iz smeri Dovra;

Pogum Jug II (Fortitude South II) – radijsko zavajanje po Dnevu D s ciljem, prepričati Nemce, da je Neptune le pretveza in da glavna invazija šele prihaja. (Haswell, 1979: 106)

3.3.1.1. Operacija Pogum Sever

Pomladi 1944, manj kot dva meseca pred zavezniškim izkrcanjem v Normandiji, je osamljeno letalo nemške vojske napadlo radijsko postajo 4. britanske armade v Edinburghu na Škotskem. Nihče ni bil ranjen in postaja je kmalu za tem znova začela oddajati. To je bil edini boj, ki ga je doživela ta armada. Razen peščice radijskih postaj, te armade sploh ni bilo. Bila je še ena prikazen, ki jo je ustvaril Londonski nadzorni odsek.

Po Nemškem napadu na Norveško je tam nastalo relativno močno odporiško gibanje in porodile so se zamisli, da bi zavezniki morda tod izvedli invazijo v Evropo. Ob resnem premisleku ideja ni bila primerna tako glede logistike, kot vremenskih razmer. Toda načrtovalci prevar so se zamisli oprijeli in izdelali slepilni načrt invazije na Norveško.

Ta operacija je grozila z nacionalno mešano anglo–ameriško in rusko invazijo na Norveško. Služila je temu, da so Nemci zadržali močne sile na severu in da je odvracala pozornost in resurse stran od dejanskega mesta izkrcanja. Nemške postojanke na Norveškem so bile dejansko zelo močne. 150.000 od 464.000 nemških vojakov nastanjenih na Norveškem je predstavljalo presežek. Nemci so jih, kot odgovor na morebitno invazijo na severu, zadrževali daleč od Francije (Hunt, 1984: 46). Prav tako je operacija Pogum Sever vezala oklepno divizijo, velike letalske sile in preko 1.500 obalnih topov. (Brown, 1975a: 462)

V Londonskem nadzornem odseku so upali, da bodo z lažno armado na Škotskem prepričali Hitlerja, da zavezniki načrtujejo invazijo na Norveško in tako preprečili, da bi iz Skandinavije umaknil svoje sile in jih preusmeril na francosko obalo. Hitler je imel dober razlog, da je varoval svoj plen. Večino železove rude in jekla je dobival iz Švedske. Če bi to izgubil, ne bi več imel surovin in vojna bi se morala končati. V tem pogledu je imel prav.

Poveljnik neobstoječe armade je bil general Sir. Andrew Thorne. Tako kot Pattona za operacijo Pogum Jug, so ga v Londonskem nadzornem odseku izbrali, da bi pritegnili Hitlerjevo pozornost. Thorne se je še kot vojaški ataše v Berlinu leta 1934 seznanil s Hitlerjem na uradnem sprejemu. Le ta je prepoznal medalje veterana bitke pri Ypresu, kjer je tudi sam doživel svoj ognjeni krst v prvi svetovni vojni. Izkazalo se je, da sta bila takrat le 500 metrov narazen. Thorne je ocenil kot *Alterfrontkamerja*, vojaka s stare fronte, kar je bila zanj največja pohvala. Med vojno je izvedel, da je Thorne postal general, nato pa še, da se kot poveljnik armade na Škotskem pripravlja na invazijo na Norveško.

Lažna 4. britanska armada je bila sestavljena iz II. korpusa (55. divizija, 61. divizija, 80. divizija in 35. divizija), VII. korpusa (5. divizija in 58. divizija) in 2. padalske divizije. Divizije, ki so sestavljale Thornovo armado pa niso bile popolnoma izmišljene. Od sedmih divizij so bile popolnoma izmišljene 80., 5., 58. divizija ter 2. padalska divizija. 55., 61. in 35. divizija so bile na tem ozemlju nastanjene ali na urjenju. Nikoli pa niso bile dodeljene britanski 4. armadi. V nadaljevanju pa so dodajali še druge lažne divizije, dokler fantomska sila ni presegla 250 tisoč mož. Zaradi naraščajoče moči zavezniškega letalstva in pregovorno nepredvidljivega škotskega vremena je bilo spomladi 1944 nad severno Britanijo le malo izvidniških letal, če sploh katero. Zato se zavezniki, v nasprotju s Pogumom Jug, niso kaj dosti pretvarjali z vizualnimi prevarami. Za oživitvev lažne armade so uporabili druga sredstva.

Da bi bile fantomske divizije videti resnične, so z radijskimi sporočili ustvarili vtis prave armade. Radijske postaje so postavili na Škotskem, v Dundeeju, Sterlingu in poveljstvu 4. armade v Edinburghškem gradu. V začetku aprila 1944 je peščica radio operaterjev oddajala toliko radijskih sporočil kot cela armada.⁹ Toda radio ni bil edino sredstvo, ki so ga uporabili za preslepitev Nemcev o obstoju in namenih armade. Dvojni agenti, ki so delali za Britance so pošiljali svojim nadzornikom poročila o obstoju armade ter navajali premike enot in našitke vojakov neobstoječih divizij. Dvojni agenti so poročali tudi, da so Sovjeti na Škotskem ustanovili Urad za usklajevanje skupne invazije. Sovjeti, ki so sodelovali z zavezniki so širili dezinformacije o neopredeljeni arktični invaziji, predvideni za junij. V civilnem tisku so poročali o športnih in družabnih dogodkih povezanih z vojniki 4. britanske armade.

⁹ Vsi pa še danes niso prepričani v uspeh prevare. Trdijo namreč, da je bilo večina tega truda, vsekakor pa radijska sporočila, zaman, ker nemška obveščevalna služba ni prisluškovala zaveznikom v Veliki Britaniji. Vsi so namreč pomagali svojim enotam na ruski fronti, zato Nemci nič od tega, kar so oddajali zavezniki niso slišali. Eden najbolj vnetih zagovornikov te teze je David Kahn, avtor dela *Razbijalci šifer*.

Konec maja in v začetku junija 1944 so zavezniki okrepili izvidniške polete nad Skandinavijo, sovjetske podmornice pa so opazili pri patroljiranju vzdolž norveške obale. Britanski komandosi so izvedli vrsto manjših akcij na nemške naprave na Norveškem. Potapljali so ladje, uničevali rafinerije, elektrarne, industrijske obrate in rudnike, kar je običajno pred večjo invazijo.

3.3.1.1.1. Operacija Graffham

Tudi Švedska je bila tarča operacije Pogum Sever in je nehote sodelovala v njej. Čeprav je imela status nevtralne države, je veliko trgovala z Nemci in jim prodajala stroje, jeklo in kroglične ležaje. Eden od načrtov Poguma Sever je bil tudi operacija Graffham, diplomatska operacija, katere namen je bil prepričati Nemce, da se Švedska pogaja z zavezniki. Bistvo je bilo v diplomatski grožnji Švedski in v ekonomski vojni zoper njo. Grožnja je bila direktna in nedvoumna: če želi dobiti mesto v povojnem Svetu narodov oziroma Združenih narodih, mora prenehati trgovati s sovražnikom in omogočiti zaveznikom enake privilegije v transportu, kot jih že leta daje Nemčiji. Začelo se je z ne povsem diskretno prošnjo za meteorološke podatke in dovoljenje za postavitve navigacijske opreme na Švedskem. Sledilo je še več prošenj: za dovoljenje za izvidniške polete v švedskem zračnem prostoru in za pravico, da na Švedskem dolivajo gorivo in popravljajo letala. Razširili so govorice, da zavezniški inženirji pregledujejo švedske železnice in letalske steze.

Junija 1944 so Velika Britanija, ZDA in SZ zahtevale, da Švedska v okviru zavezniške invazije na Norveško, nemškim enotam ne dovoli prehoda čez svoje ozemlje. Te diplomatske prevare so predstavljale še zadnji košček v sestavljanju, ki je kazala, da je Norveška cilj zavezniških invazijskih načrtov. Hitler je, tudi zato na Norveškem vse do konca vojne obdržal več kot 300.000 mož.

3.3.1.2. Operacija Pogum Jug

Rokavski preliv, razvpit po zahrbtnih valovih, je zagotavljal uspeh Poguma Jug. Nemško visoko poveljstvo je domnevalo, da je neverjetno, da bi množično pomorsko invazijo izvedli drugje, kot po najkrajši poti. Pas de Calais pa je le 35 kilometrov oddaljen od Dovra. Zato je bilo logično predvidevanje, da bo Hitler koncentriral obrambo na tem območju. (Haswell, 1979:33)

Če bi ga uspeli prepričati, da je to resnično mesto izkrcanja, bi dosegli dve prednosti:

- 1) Močni obrambni potenciali bi bili vezani na tem območju, stran od dejanskega mesta izkrcanja.
- 2) Dejanska invazija bi v nemških očeh predstavljala prevaro za invazijo, ki bi naj šele sledila.

Prva ameriška armadna skupina¹⁰

Ustvarjanje Prve ameriške armadne skupine, pod skrivnim imenom Živo srebro (Quicksilver), ni bil majhen dosežek. Bila je največja, najbolj dovršena, najbolj natančno načrtovana in najuspešnejša zavezniška operacija zavajanja. Vanjo je bilo vgrajeno vse, česar so se zavezniki naučili o umetnosti zavajanja – optične prevare, razvoj lažnih ladij, letališč, fantomskih enot, radijsko zavajanje, zvočne naprave itd. (Daniel in Herbing, 1982: 226) Ko je general Dwight Eisenhower januarja 1944 prispel v Anglijo, so načrtovalci pripravljali operacijo Overlord že več kot šest mesecev. Kot pred kratkim imenovani vrhovni poveljnik zavezniških ekspedicijskih sil, je moral poskrbeti za prečiščenje in izvedbo teh načrtov. Slovel je kot učinkovit ter zanesljiv vojak, čeprav včasih preveč oklevajoč poveljnik.

General Georg S. Patton je prišel v Veliko Britanijo s povsem drugačnim slovesom. Ta junak iz severne Afrike in Sicilije je bil znan, kot dovršen voditelj in briljanten taktik. Kot vojak je bil trd kot jeklo in njegovi možje so mu naredili vzdevek «kri in črevo». Zaradi incidenta, ko je udaril vojaka, ki se je zaradi stresa zdravil v bolnišnici, so številni zahtevali naj mu sodijo pred vojaškim sodiščem. Toda vsi, celo nemško Vrhovno poveljstvo, so menili, da bo v kakršni koli invaziji na »Trdnjavo Evropo« zanesljivo sodeloval tudi Patton. Res so ga marca 1944, ko je predal poveljstvo 7. armade, postavili za poveljnika Prve ameriške armadne skupine nastanjene v Kentu v jugovzhodni Angliji. Skupina je bila sestavljena iz ameriške 14. in britanske 4. armade. 14. armada je bila sestavljena iz XXXIII. korpusa (17. divizija, 59. divizija) in XXXVII. korpusa (25. divizija, 11. divizija in 48. divizija); 4. armada pa je bila sestavljena iz II. korpusa (55. divizija, 61. divizija, 80. divizija in 35. divizija), VII. korpusa (5. divizija in 58. divizija) in 2. padalske divizije. Razen britanske 55., 61. in 35. divizije so bile vse ostale lažne. Ko bi se skupina izkrcala in vzpostavila mostišče, naj bi se ji pridružilo

¹⁰ FUSAG - First United States Army Group

še dodatnih 50 ameriških divizij. To je bila mogočna vojna sila in popolna laž. Prva ameriška armadna skupina sploh ni obstajala. Bila je domislek Londonskega nadzornega odseka.

V podoben primer zavajanja s pomočjo vplivnih oseb je bil vpleten general Hans Cramer. Zavezniški strokovnjaki za varanje so ocenili, da ni dovolj, da prihajajo Nemci do podatkov o zavezniških vojaških namerah v Franciji samo preko *Funkabwehra*¹¹, izvidovanja iz zraka in poročil agentov. Iskali so možnost, da bi podatke potrdil tudi nekdo, v katerega ne bi sumil nihče na nemški strani. Tako osebo so našli v generalu Hansu Cramerju. Kot zadnji poveljnik Afriškega korpusa je bil zajet maja 1943. Kot vojnega ujetnika so ga prepeljali v Anglijo, ko pa se mu je zdravstveno stanje bistveno poslabšalo, so se odločili, da ga bodo, preko švedskega Rdečega križa, repatriirali v Nemčijo. Odločili pa so se tudi, da bo repatriiran na tak način, da bo koristil načrtu Pogum. Z avtomobilom so ga vozili po območjih na katerih so se nahajale enote, ki bodo sodelovale v Neptunu. Namerno mu je bilo omogočeno, da na lastne oči vidi neskončno veliko tankov, ladij in letal, ki so jih zbirali na jugu Anglije. Patton mu je priredil poslovilno večerjo, na kateri so ga predstavili, kot poveljnika Prve ameriške armadne skupine. Pred tem so ga na poti do Londona sprejeli poveljniki različnih divizij, ki so mu vsi dali vedeti, da se bodo njihove enote izkrcale pri Calaisu. Edini podatek, ki ga Cramer ni poznal in ga tudi ni smel poznati, so bile lokacije po katerih so ga vodili. Rečeno mu je bilo, da se nahaja na vzhodu Anglije, dejansko pa je potoval skozi srednjo, južno in jugozahodno Anglijo. 23. maja je prispel v Berlin, od tam pa je takoj odpotoval v Berchtesgaden, kjer je OKW-ju podal izčrpno poročilo o tem, kaj je videl in slišal v Angliji. Nihče ni posumil v verodostojnost generala oklepnih enot in nosilca Viteškega reda Železnega križa s hrastovimi listi.

Armadno skupino je sestavljalo 50 divizij, ki so skupaj šteje preko milijon mož. Medtem ko sta se 21. armadna skupina generala Montgomeryja in 12. armadna skupina generala Bradleya za dejansko invazijo zbirali na jugu Anglije, je bilo potrebno nemško Vrhovno poveljstvo prepričati, da se tretja velika skupina zbira za napad na Calais. Upali so, da bo zato Hitler zadrževal svoje tankovske divizije tam, dokler v Normandiji ne bodo vzpostavili mostišča. Načrt je bil zasnovan na prepričanju Nemcev, da je Pas de Calais najverjetnejše mesto invazije.

¹¹ Nemška radio-obveščevalna in kriptanalitična služba

Dokler bi Hitler verjel, da bo do napada preko Kanala prišlo na tem mestu, bi svojo najmočnejšo zahodno enoto—15. armado zadržal 220 kilometrov severno od resničnega kraja izkrcanja. (Brown, 1975a: 461) Naloga operacije Živo srebro je bila z Prvo ameriško armadno skupino ogrožati Calais in tako prikazati invazijo v Normandiji, kot prevaro ter vezati 15. armado severno od dejanskega mesta izkrcanja.

Neodvisno od samega zavajanja je bilo nemško Vrhovno poveljstvo prepričano, da bo prizorišče invazije območje Pas de Calaisa, kar odseva razmišljanje njihove kopenske vojske, ki je bila povsem brez izkušenj v amfibijskem bojevanju. To je bilo tudi območje, ki so ga Nemci nameravali uporabiti za izhodišče operacije Morski lev, svoj neuresničeni načrt invazije na britansko otočje. Območje je samo 35 kilometrov oddaljeno od britanske obale, zato je mogoče hitro prepeljati enote in opremo na mesta izkrcanja, pa tudi zavezniško letalstvo bi brez težav preletavalo cilje in se vračalo v svoja oporišča v Angliji. Toda obstajali so še drugi razlogi, zaradi katerih je Hitler verjel, da bo Pas de Calais glavna tarča v zavezniških invazijskih načrtih. Na tem območju so bila izstrelišča raket V-1 in V-2, ki naj bi že kmalu začele sejati grozo nad Londonom. Poleg tega pa je od tod vodila najkrajša pot do Porurja, industrijskega osrčja Nemčije.

Kljub tem strateškim prednostim so načrtovalci operacije Overlord izključili Pas de Calais češ, da je tamkajšnja obala preplitva za takšno množično izkrcanje. Toda načrtovalci Poguma Jug so upali, da bodo ohranili Hitlerjevo prepričanje v pomembnost in ranljivost tega območja. Pogum Jug so razdelili na več ločenih načrtov. Vsak se je nanašal na drugo področje s katerim bi oživili fantomsko vojsko. General Patton in izmišljena Prva ameriška armadna skupina sta bila glavni prvini prevare, ki pa je vključevala tudi napihljive tanke, umetne šotore in druge ukane, ki naj bi ustvarili videz kopičenja sil.

Da bi posnemali pogovore v okviru lažne armadne skupine, so oddajali številna radijska sporočila, ki se jih je dalo prestreči. Ker bi napad zahteval velikansko število ladij za prevoz moštva in opreme čez Rokavski preliv in ker zavezniki resničnih ladij niso mogli pogrešati, so vzdolž obale zasidrali lažna izkrcevalna plovila.

Tudi bombardiranje francoske obale so izvajali v funkciji zavajanja po načrtu Pogum Jug. Območje Calaisa so namreč bombardirali pogosteje kot območje Normandije. Zavezniki so se premišljeno izogibali bombardiranju ključnih radarjev s ciljem, da bi Nemci lahko spremljali

aktivnosti fantomske vojske na drugi strani zaliva. Območje okoli Pas de Calaisa so bombardirali in obstreljevali, kot je običajno pred invazijo. V Dovru in okolici so okrepili dejavnosti, da bi ponazorili veliko število vojakov. Za primer nočnega letalskega izvidništva pa so vse skupaj dobro osvetlili, kot bi bilo običajno za takšno množično kopičenje vojske.

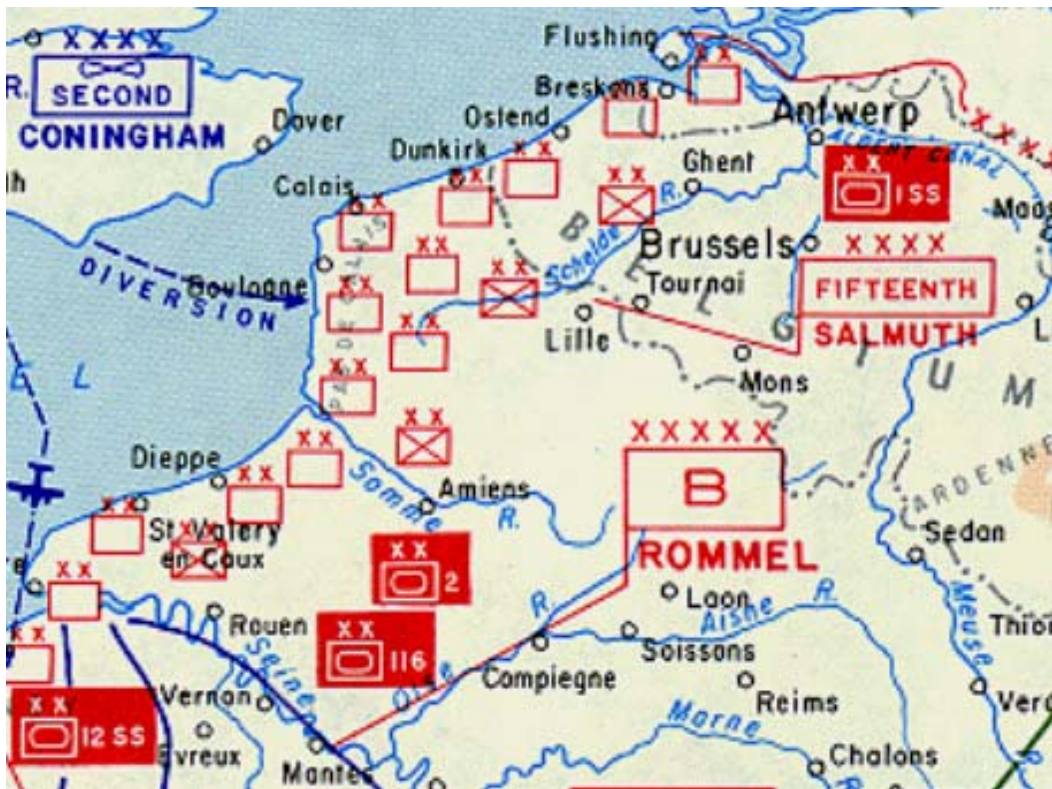
Vse skupaj je ustvarilo popolno podobo armadne skupine, ki se pripravlja na velik napad. Ko se je bližal Dan D, so se resnične enote iz Prve ameriške armadne skupine pridružile silam na pripravah za izkrcanje v Normandiji, zamenjale pa so jih lažne divizije. Številne od teh divizij so vzpostavili že v sklepnih operacijah v Afriki in so ostale v nemških ocenah zavezniške vojaške moči. S poročanjem o premikih teh enot, so zavezniki še povečali ocene Nemcev glede moči Prve ameriške armadne skupine. Petdeset divizij, ki naj bi se armadni skupini pridružilo po izkrcanju pa sploh ni bilo formiranih.

Po vojni so nekateri zmanjševali pomen teh strateških sredstev prevar češ, da nemška vojska poleti 1944 nad južno Anglijo ni opravljala izvidniških poletov in tako ni mogla videti aktivnosti lažnih divizij. Toda zavezniki so bili prepričani, da imajo Nemci svoje agente v južni Angliji, pa tudi nekateri diplomati nevtralnih držav v Londonu niso bili naklonjeni zaveznikom, zato je bilo treba misliti na vse. Načrtovalci izkrcanja so morali na Dan D zagotoviti varen prevoz za tisoče zavezniških vojakov in so zato vztrajali pri zavajanju.

Uspeh operacije Pogum Jug je presegel vsa pričakovanja. 6. junija je bilo okoli Pas de Calaisa razmeščenih skoraj 250 tisoč vojakov, nekaj najboljših nemških divizij, divizij, ki bi prav lahko bile tudi ob Atlantskem zidu v Normandiji. Nemci ves prvi teden invazije niso premaknili nobene divizije 15. armade. Tako so zavezniki uspeli zavarovati mostišča in se utrditi na obali Normandije. (Hunt, 1984: 45)

Vojaško zavajanje je v toku vojne doseglo velike razsežnosti. Britanci in Američani so ustvarili celo lažno armadno skupino. Bili so tako uspešni, da so Nemci ocenjevali, da imajo Američani 20%, Britanci pa celo 70% več divizij, kot pa so jih dejansko imeli. Fantomske enote so obstajale le v zavajanju in v nemških ocenah. Na tem območju je bilo trideset neobstoječih divizij, kar je pomenilo tretjino dejanske moči.

Shema 3.3: Razmestitev nemških enot na območju Pas de Calaisa 6. junija 1944

Vir: Maps of the World War II. [http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWII Europe/ ww2el53.htm](http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWII%20Europe/ww2el53.htm) (23. 03. 2003)

Ustvarjanje lažnih enot je bilo izjemno zahtevno. Nemci namreč niso smeli posumiti v verodostojnost. Najmanjši sum bi lahko uničil kompleksno mrežo zavajanja. Tehnike in načini prikazovanja lažnih enot so bili različni. Pomembno vlogo so odigrali dvojni agenti, intenzivirali so lažni radijski promet, vojaki so »izgubljali« dokumente, v časopisju so objavljali lažne informacije itd.

Tabela 3.1: Pregled zavezniških fantomskih enot

Vrsta enote	Moč zavezniških fantomskih enot				
	Nacionalnost				
	Američani	Britanci	Grki	Poljaki	Skupaj
Armadska skupina	1	0	0	0	1
Armada	1	4	0	0	5
Korpus	3	4	0	1	8
Padalska divizija	6	1	0	0	7
Oklepna divizija	1	3	0	1	5
Pehotna divizija	23	17	1	1	42
Oklepna brigada	0	3	0	0	3
Pehotna brigada	0	8	0	0	8

Vir: The Phantom Army. <http://www.strategypage.com/articles/default.asp?reader=long&target=ddaydeceit.htm&Prev=0&BeginCnt=53>. (19. 01. 2003)

Vse te prevare so uspešno preslepile nemške obveščevalne službe. Posebej uspešni so bili Britanci. Celó danes, več kot pol stoletja po koncu vojne, je zelo težko izslediti vse dezinformacije.

3.3.1.3. Operacija Pogum Jug II

Operacija Pogum Jug II je imela namen prepričati Nemce, da je invazija v Normandiji le odvrácanje za dejanski napad, ki se bo pričel čez mesec in pol pri Pas de Calais. Še naprej jih je bilo potrebno varati, da milijon vojakov Prve ameriške armadne skupine še zmeraj čaka prvo priložnost, da se izkrcajo na Pas de Calais. Izkrkali naj bi se takoj, ko bi Nemci oslabili obrambo Calaisa. Te operacije niso vodile britanske službe za zavajanje, pač pa Američani. Za izvedbo naloge je bil zadolžen polkovnik William Harris, častnik Sekcije za specialne načrte (Special Plan Branch). Dobil je nalogo prepričati Nemce, da še naprej verjamejo, kako so kopenske, pomorske in zračne sile, ki jih zavezniki zadržujejo v Veliki Britaniji večje od tistih, ki se bojujejo v Normandiji. S pomočjo britanske vojne mornarice in ameriške flote je napravil vtis, da se tri ogromne invazijske armade »Fox«, »Mike« in »Nan« zbirajo v pristaniščih od rta Wash do ustja Temze. Te armade so obstajale le kot desantne ladje narejene iz gume, desk in blaga, pravzaprav tiste ladje, ki so že bile uporabljene v prejšnjih fazah Poguma Jug.

Poleg tega je bilo potrebno Nemce prepričati tudi, da je iz ZDA v Britanijo prispela popolnoma nova zračna taktična armada (8. zračna armada). Sestavljena je bila iz nekaj sto gumijastih letal, ki so v očeh nemških zračnih izvidnikov izgledali kot veliko število za boj pripravljenih eskadrilj.

Da bi podprli obstoj namišljenih enot, so zavezniki simulirali obsežen promet preko brezžičnih zvez. Radijski promet in bojni raspored so podprli s preko 260 lažnimi izkrcevalnimi ladjami. Upali so, da jih bo nemška obveščevalna služba odkrila.

Zavajanje preko radijskih zvez je imelo glavno vlogo pri celotnem načrtu Pogum Jug II. Da bi prepričali Nemce, da so zavezniki formirali armadno skupino v Kentu, so ustvarili radijski promet, kakršnega dejansko ustvari takšna vojaška enota. Za simuliranje radijskega prometa sta bili zadolženi dve enoti. Prvi je bil ameriški 3103. bataljon za zveze, druga pa britanska

3118. skupina za zveze. Zavajanje s pomočjo zvez je za popolnitev slike o invazijski sili vključilo tudi mornariške in zračne operacije.

Operacija je predstavljala košček v mozaiku informacij plasiranih vrhovnemu poveljniku nemške vojske, da ne premakne enot 15. armade na območje Normandije. Med operacijama Pogum Sever in Pogum Jug so bile močne nemške bojne enote, sposobne razbiti invazijo, zvezane za nekaj tednov. Nemške sile severno od Seine, stran od dejanskega mesta izkrcaja, so bile tam na dan izkrcaja močnejše kakor mesec dni pred izkrcajem. Vse dokler zavezniki niso vzpostavili močnega mostišča, ni prišlo do pomembnejših premikov enot. Ko pa so se zavezniki utrdili na obalah, je bila bitka za Normandijo za Nemce izgubljena. (Hunt, 1984: 45)

3.3.2. Operacija Cepelin

Operaciji Pogum Sever in Pogum Jug pa nista bili edini slepilni operaciji namenjeni prikrivanju invazije v Normandijo. V mesecih pred Dnevom D so po vsej Evropi in Afriki izvedli še na ducate manjših akcij z istim ciljem – ohraniti razpršenost nemških sil in prikriti datum in kraj izkrcaja. Nekatero operacije, ki so bile dolgo časa skrivne, še danes niso povsem pojasnjene. Operacijo Cepelin so začeli že januarja 1943, kot slepilno operacija za izkrcaje na Anzio. Nadaljevali so jo tudi julija istega leta z namenom, zadržati nemške sile na Balkanu. Zavezniški mojstri ukan so zopet uporabili neobstoječe sile, da bi pri Nemcih vzbudili sum o ogroženosti še enega njihovega vira surovin. Ob tako številnih vojaki v severni Afriki je zadoščalo že nekaj govoric in dezinformacij, da je pri Nemcih vzbudil vtis o armadi, ki se pri Tobruku pripravlja na napad. V resnici je bila tam samo polovica britanske 12. armade, glavne zavezniške sile v tem načrtu. Razširili so zgodbo, da je Stalin na teheranski konferenci zahteval, naj bo prva zavezniška invazija v letu 1944 usmerjena na Balkan, da bi oslabili nemška prizadevanja na jugu Rusije.

Dvojni agenti so nemške poveljnike obvestili, da zavezniki konec marca in v aprilu 1944 načrtujejo napad na Grčijo, Kreto in dalmatinsko obalo. Potem pa so poročali, da so napade zaradi različnih vzrokov preložili najprej do maja in nato do konca junija. Vse s ciljem, da bi Nemci obdržali svoje sile na tem območju do izkrcaja v Normandiji.

Operacija Cepelin je bila skrivno ime za zavezniško pretvezo prodora skozi Balkan. Prodor naj bi izvedla britanska 12. armada iz območja Bližnjega vzhoda. (Howard, 1990: 138) S to operacijo so skušali izkoristiti že prej odkrite Hitlerjeve skrbi – ranljivost južnega boka. Tri glavne Hitlerjeve zaveznice na Balkanu so bile Bolgarija, Madžarska in Romunija. Predstavljale so pomemben vir moštva in nafte, saj je tretjina načrpane nafte prihajala prav iz Romunije. (Haswell, 1979: 135) Zavezniki niso potrebovali sodelovanja teh držav. Hitlerja je bilo potrebno le prepričati, da zaščiti svoje interese na Balkanu in razbremeni območje Normandije. Da bi mu otežili situacijo, so razširili govorice, da se je fiktivna armada, pod poveljstvom generala Georga S. Pattona, pričela pripravljati za napad na Trst, ki naj bi sledil v prvih mesecih leta 1944.

Šlo je za zelo kompleksno prevaro, ki ni vključevala le Američanov in Britancev, pač pa tudi Sovjete. Prevara je namigovala na številne zavezniške ofenzive, ki jih bodo izvedli vsak zase ali pa skupaj. Različne operacije so nakazovale na možnost ofenzive na Kreto, Peloponeški polotok, Albanijo, dalmatinsko obalo, celinsko Grčijo, na obale Romunije ali Bolgarije (v sodelovanju s Sovjeti) in na območje Istre.

Nemce so hoteli prepričati, da bo glavni zavezniški napad meseca marca 1944 usmerjen na Balkan. Po možnosti naj bi bil napad načrtovan v povezavi z novo sovjetsko ofenzivo. Bolj ko se je približevalo izkrcanje v Normandiji, bolj se je spreminjala operacija Cepelin. Neprestano so prihajale nove informacije o mestu in času izkrcanja. Informacije so bile dobro izbrane in selekcionirane tako, da Nemci niso posumili v verodostojnost.

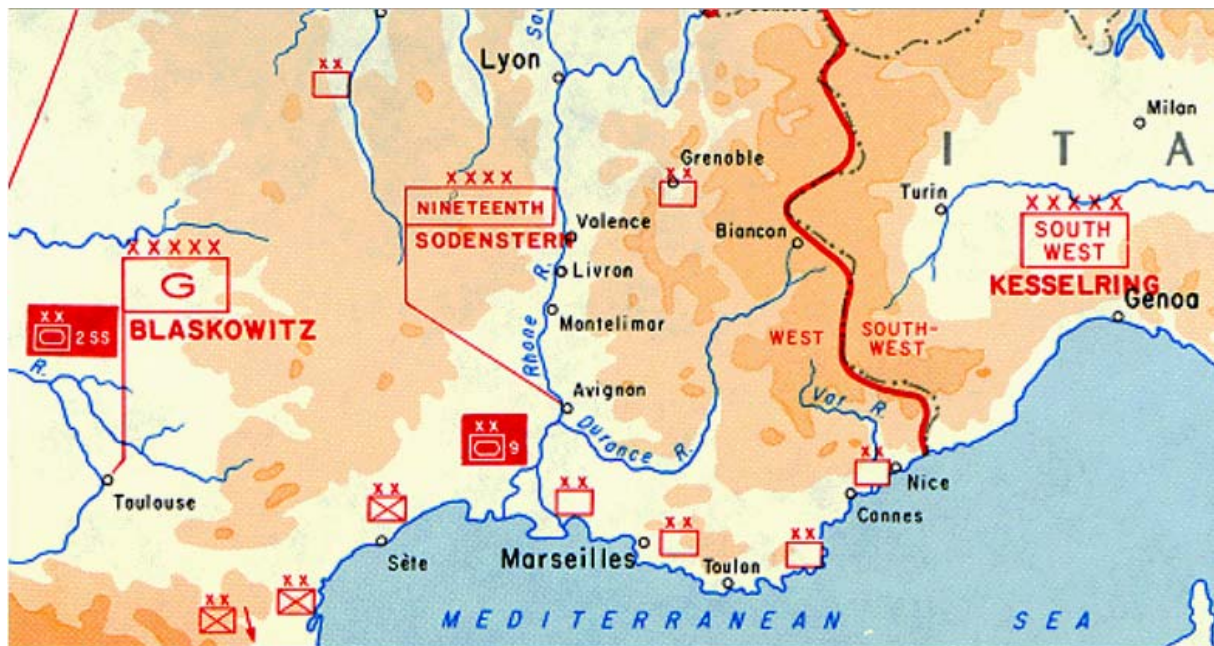
Ti napori zavajanja so pripeljali do zelenih učinkov. Generala Erwina Rommla so poslali na jug proti Pattonovi grožnji, vendar, ker se ni zgodilo nič, so ga vrnili na Atlantski zid. (Haswell, 1979: 136) To je zaustavilo defenzivne izboljšave na Atlantskem zidu. Še pomembnejši rezultat je bil, da so Nemci 2. SS oklepni korpus, oklepno divizijo »Panzer Lehr«¹² in dodatno pehotno divizijo iz Francije premaknili na Madžarsko. (Haswell, 1979: 137) To so bile edine oklepne enote, ki so predstavljale rezervo na severu in so še bile na razpolago. Če bi bile te sile v času izkrcanja v Franciji, bi bil rezultat morda drugačen.

¹² Do izkrcanja so jo že vrnili v Francijo.

3.3.3. Operacija Krvno maščevanje

Druga sredozemska prevara imenovana Krvno maščevanje (Vendetta) je bila namišljena grožnja območju Marseila v južni Franciji. Ameriška 7. armada nameščena v Alžiru je bila glavna nosilka operacije, ki je znova vključevala namišljene divizije in prikladen prihod dveh letalonosilk na to območje. Ladji sta v resnici samo pluli mimo na poti k drugemu cilju, toda njuna navzočnost je okrepila videz bližnjega napada.

Schema 3.4: Razmestitev nemških enot na jugu Francije 6. junija 1944

Vir: Maps of the World War II. [http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWII Europe/ww2e153.htm](http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWII%20Europe/ww2e153.htm) (11. 02. 2003)

Španske oblast so prosili, da bi okrepile zdravstvene zmogljivosti vedoč, da bodo Nemci po tem skleпали, da se bliža napad z juga. Dva člena operacije Krvno maščevanje sta še posebej slovela po svoji preprostosti in drznosti. Šlo je za operaciji Bakrenoglavka (Copperhead)¹³ in Veličasten preplah (Royal Flush).

3.3.3.1. Operacija Bakrenoglavka

Operacija Bakrenoglavka se je pričela, ko je britanski častnik videl fotografijo vojaka, ki je bil neverjetno podoben britanskemu maršalu Montgomeryju. Poročniku Meyricku Edwardu

¹³ Vrsta strupene ameriške kače (*Trigonocephalus contortrix*); med ameriško državljansko vojno tudi vzdevek za severnjaka, ki je simpatiziral s secesionisti.

Cliftonu Jamesu, v mirnem času dramskemu igralcu, so določili vlogo najpomembnejšega britanskega generala. James ni imel veliko težav pri igranju slavnega generala.

Z generalovim letalom je konec maja 1944 poletel v Gibraltar. Ob prihodu ga je uradno sprejel guverner, imel pa je tudi pogovor z njegovim štabom. O prihodu generala so Nemce vohuni zagotovo obvestili in ker so mislili, da generala Montgomeryja trenutno ni v Angliji, jih je to morebiti privedlo na misel, da izkrcanja še nekaj časa ne bo. Še posebej zato, ker so vedeli, da Montgomery poveljuje invazijskim četam. (Butcher, 1987a: 94)

Prevara je imela tri osnovne cilje: prepričati Nemce, da Montgomeryjev odhod iz Anglije pomeni, da v prvem tednu junija ne bo invazije preko Kanala, čeprav morda drugi znaki nakazujejo na to; navesti jih na zaključek, da v premiku izkrcevalne armade vidijo samo še eno vajo in na koncu, navesti jih na zaključek, da je Montgomery odpotoval iz Anglije zaradi prevzemanja poveljstva nad vojaškimi operacijami, ki bodo iz Afrike in Italije ogrozile južno Francijo. To naj bi jih prisililo, da zadržijo štiri oklepne divizije (od katerih dve SS) razporejene južno od reke Loire. Analiza prevare pa je pokazala, da ji Nemci niso nasedli.

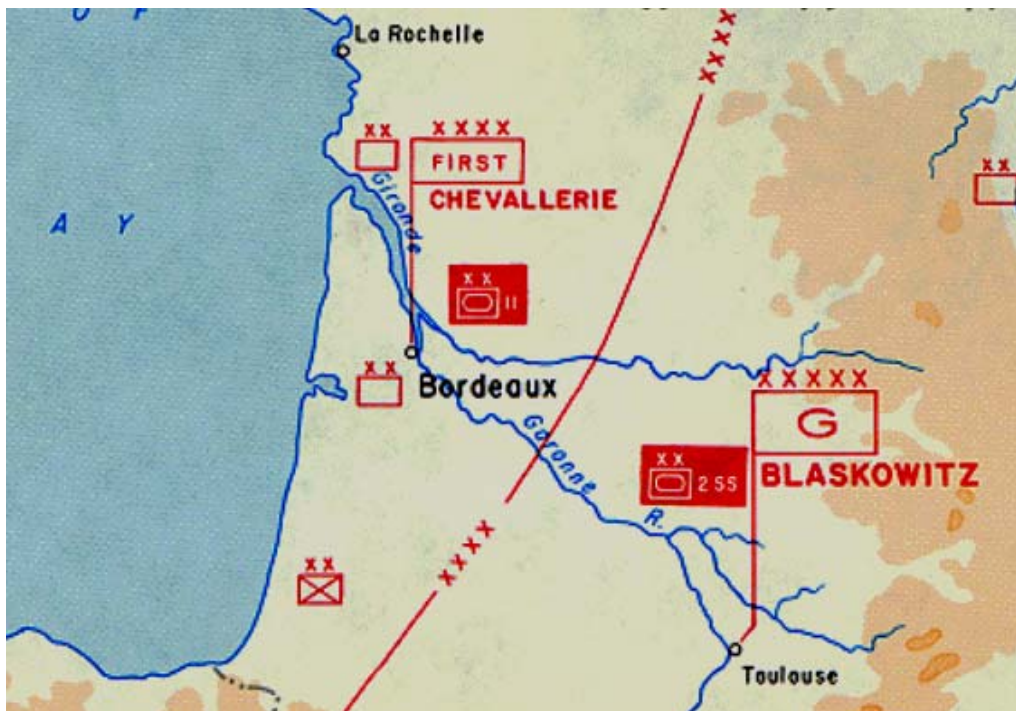
3.3.3.2. Operacija Veličasten preplah

Veliko večji uspeh, da se poveča nemški strah invazije v južno Francijo, je imela operacija imenovana Veličasten preplah. Ameriški in britanski ambasador sta v Madridu so obiskala španskega ministra za zunanje zadeve generala Francisca Gomeza Jordana in zahtevala, da španska vlada omogoči uporabo barcelonskega пристanišča za evakuacijo ranjencev v prihajajočih operacijah. Istočasno sta se zanimala za kapacitete pristanišča za sprejem velikih pošiljk hrane, o kapacitetah sidrišč in možnostih nastanitve zdravniškega in medicinskega osebja. Zavezniki so napravili vtis, da želijo barcelonsko pristanišče spremeniti v veliko vojaško bolnišnico v operacijah, do katerih bo kmalu prišlo. General Franco je o svoji odločitvi, da bo odobril namestitev 2000 ranjencev in medicinskega osebja, obvestil zaveznike in seveda tudi Nemce. OKW je odločil, da bo na francoski rivieri zadržal vse enote, ki so se tam že nahajale (vključno z oklepnimi divizijami).

3.3.4. Operacija Junak

Z operacijo zavajanja, pod skrivnim imenom Junak (Ironside), so zavezniki poskušali preslepiti nemško vrhovno poveljstvo glede možnega izkrcanja v Francijo iz smeri Biskajskega zaliva. V začetku leta 1944 so poslali agentje, ki so delovali v severni Afriki, številna poročila iz katerih je bilo moč razbrati, da je moč pričakovati zavezniško izkrcavanje v delti reke Rhone in na območju blizu francosko-španske meje. Menili so, da je mogoče pričakovati tudi pomožno izkrcanje pri Bordeauxu, da bi iz obeh smeri zgrabili v klešče Toulouse.

Shema 3.5: Razmestitev nemških enot ob Biskajskem zalivu 6. junija 1944

Vir: Maps of the World War II. [http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWII Europe/ww2e153.htm](http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWII%20Europe/ww2e153.htm) (11. 02. 2003)

Scenarij operacije Junak je vključeval vrsto imaginarnih akcij:

- Na D + 3 bo enota velikosti brigade zasedla letališči Medis in Cozes.
- Ena divizija bo zavzela položaje med Le Verdonom in Soulacom.
- Druga divizija bo napadla pri Arcachonu in zavarovala glavno cesto proti Bordeauxu.
- Nekaj kasneje bodo še tri divizije okrepile obalna oporišča in prodrle vzdolž reke Garonne.

- Sodelovala bo tudi močna pomorska sila, ki bo poskrbela za prevoz moštva in opreme, obstreljevanje in celo prevoz letal.

Koncept operacije Junak je bil nerealen. Propadel je zaradi pomanjkanja resničnih sil, ki bi podkrepile verodostojnost operacije. Na voljo ni bilo nobenih pomorskih sil, zračna podpora pa je bila omejena zgolj na izvidovanje. To pa je bilo premalo, da bi zavedlo nemške generale.

3.3.5. Operacije zavajanj v času izkrcanja

Da bi bile operacije zavajanja uspešne, ni bilo dovolj Nemcev zavajati le v času priprav na invazijo, pač pa tudi v toku izkrcanja samega. S tem so zagotovili, da je bil sovražnik še naprej prepričan, da glavno izkrcanje pri Pas de Calaisu šele sledi. Zato ni pravočasno izvedel odločilnih premestitev enot na območje Normandije, ko pa se je odločil okrečiti to območje, je bilo že prepozno. Operacije zavajanj, ki so jih zavezniki izvajali v času izkrcanja so bile: operacija Titanik (Titanic), operacija Svetlikanje (Glimmer), operacija Obdavčitev (Taxable), operacija ABC Nadzor (ABC Control) in operacija Akumulator (Accumulator).

3.3.5.1. Operacija Titanik

Namen operacije Titanik je bil prelistiti nemške generale glede točnega časa in kraja letalskega desanta v Franciji. V noči pred Dnevom D so pri mestu Maltot, SZ od Caena, pri mestu Marigny, zahodno od St. Loa in pri mestu Yvetut, 32 kilometrov v notranjost obale med Dieppom in Le Havrom odvrgli veliko število lutk. Z njimi so simulirali množični padalski desant. V trenutku, ko so lutke pristale, so eksplodirale in to tako, da so bile detonacije podobne ognju iz prave bitke. Slišalo se je revolversko streljanje, streljanje mitraljezov in vojaških karabink. Skupaj z lutkami se je spustilo tudi nekaj pravih padalcev, pripadnikov SAS. Ob pristanku so aktivirali baterijske električne gramofone z močnimi megafoni. Gramofoni so predvajali že prej posnete zvoke bitke: ogenj, kletvice, krike ranjencev. Padalci so za tem aktivirali kemijsko substanco, ki je proizvajala prozorni dim s tipičnimi vonjavami bitke. Ta vojaška prevara je privabila nasprotnikovo pozornost v času, ko so se pravi padalci spuščali popolnoma drugje.

Nemško poveljstvo je 6. junija ob 03, 00 uri poklicalo rezervni polk 352. nemške divizije, ki je ves Dan D prečesaval območje letalskega desanta, ki ga sploh ni bilo namesto, da bi bil na svojem položaju na odseku Omaha.

Ob 04, 30 je von Rundstedt ukazal generalu Kurtu Meyerju, poveljniku 12. SS oklepne divizije »Hitlerjugend«, ki je bila razporejena na območju med Parizom, Caenom in Orleansom, da pošlje polovico tankov svoje divizije na obalo severno od Lisieuxa in tam uniči desant pri Deauvilleu. Polovica oklepne divizije je obračunavala z lažnim desantom, ki je bil sestavni del zavajanja v operaciji Titanic.

Shema 3.6: Lažni padalski desanti v operaciji Titanic

Vir: D - Day: L'assaut. <http://www.6juin1944.com/assaut/index.html> (17. 03. 2003, poslovenil Boris Urek)

Po mnenju vojaških analitikov predstavlja Titanic najbolj učinkovito taktično prevaro v času izkrcanja v Normandiji.

3.3.5.2. Operaciji Svetlikanje in Obdavčitev

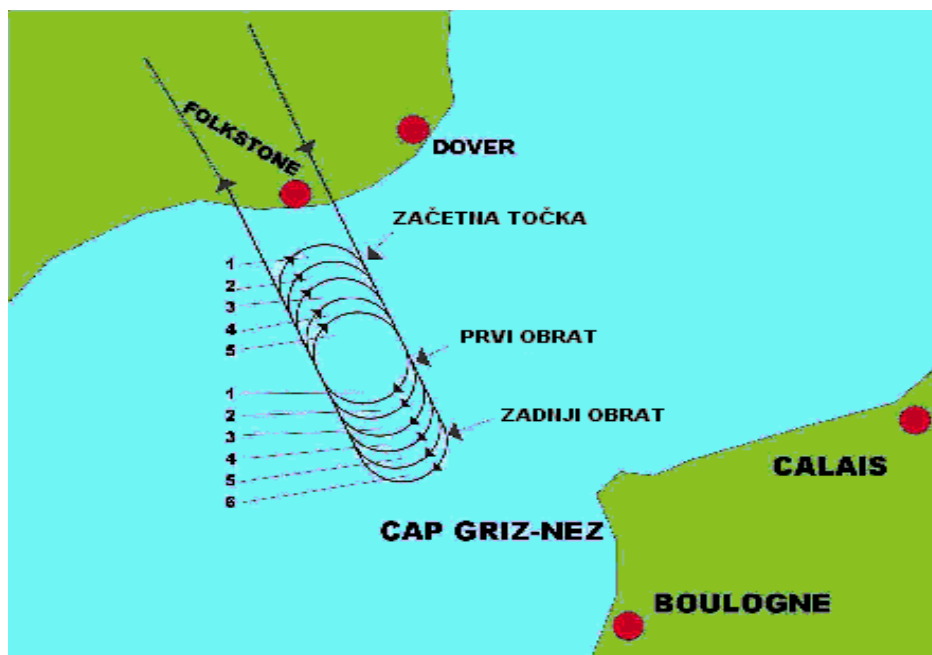
Z operacijama elektronskega varanja Svetlikanje in Obdavčitev so zavezniki simulirali dva velika pomorska konvoja, ki plujeta v smeri Le Havra in Boulogne. Bombniška letala, ki so letela v koncentričnih krogih, so v dvominutnih presledkih odmetavala aluminijaste trakove, znane kot »okna«. Da bi zmedli nemške radarje, so odvrgli veliko število teh »oken«.

Operacijo Obdavčitev so izvedli v cilju preslepitve Nemcev, da ladijski konvoj pluje v smeri Cap d'Antifarja nad Le Havrom. Osem letal 617. eskadrilje poveljnika Leonarda Cheshirea je eno uro pred invazijo poletelo proti Le Havru, nato so se obrnili na vzhod in ves čas leteli nad obrežjem. V gosjem redu so leteli bombniki 35 sekund v eno smer in 35 sekund v drugo smer. Vsakokrat, ko se je letalo obrnilo, so trije moške v zadnjem delu letala odvrgli velik šop aluminijastih trakov. Ena skupina je to nalogo izvajala dve uri, potem pa jo je prišla zamenjat druga skupina osmih letal. Zamenjava je predstavljala najbolj občutljivi del operacije, ker je imela nova skupina za zamenjavo na voljo le tri sekunde. Celotna operacija je trajala osem ur.

Če bi ta manever izpeljali brezhibno, potem bi se na zaslonih nemških radarjev prikazala podoba velikanskega konvoja, ki bi bil dolg 22 kilometrov in bi s hitrostjo sedmih vozlov na uro plul proti Pas de Calaisu. Vendar pa bi bil dovolj že presledek štirih sekund, da bi radarski operaterji spregledali potegavščino. Operacija Obdavčitev ni bila posebej uspešna, ker je bilo na območju La Havra v letalskih napadih uničenih preveč nemških radarjev. Tako nemški obveščevalci niso mogli spremljati aktivnosti, ki so jih izvajali zavezniški piloti.

Čisto drugače je bilo z operacijo Svetlikanje, ki je simulirala napad na Boulogne blizu Pas de Calaisa.

Shema 3.7: Operacija Svetlikanje

Vir: Operations Taxable and Glimmer. http://chide.bournemouth.ac.uk/Oral_History/Talking_About_Technology/radar_research/fooling_the_enemy.html. (13. 01. 2003, poslovenil Boris UREK)

Izvedli so jo na Dan D, da bi v začetnih urah invazije zadržali nemške sile na tem območju. Na tem delu obale so zavezniki pustili nepoškodovan radar pri Fecampu. Preko njega so Nemcem omogočili spremljanje premika »velikega konvoja« iz okolice Dovra proti francoski obali.

Šest letal 218. eskadrilje je krožilo po točno določenih krožnicah, posadke pa so vsakih dvanajst minut odmetale koščke aluminijastih folij. Pod letali je plulo osemnajst britanskih ladij, ki so za seboj vlekli velike balone. Na nemških radarjih so bili ti baloni videti kot velike vojne ladje, ki so spremljale konvoj. Nemce so na ta način zavedli glede moči desanta. Izgledalo je, da je lažni desant vsaj 20 krat večji, kot je bil v resnici.

Ko je fantomski konvoj dosegel točko deset milj oddaljeno od francoske obale, je moštvo na ladjah ustvarilo dimno zaveso, preko ogromnih zvočnikov pa simuliralo ropot premikajočega se ladjevja. Nemški topovi so neobstoječi konvoj zasuli s točo granat.

3.3.5.3. Operacija ABC Nadzor

V operaciji ABC Nadzor so britanski bombniki zvalili nemške lovce stran od jadralnih in transportnih letal, ki so bila nad dejanskim mestom izkrcanja. Dejanska invazijska armada se je skrila za intenzivnim motenjem radarjev. Zavezniki so namreč uporabljali posebne motilce radarjev imenovane vretena (mandrels).

3.3.5.4. Operacija Akumulator

Sedem dni po izkrcanju v Normandiji, ko je bil uspeh operacije še zmeraj vprašljiv, so se zavezniki odločili, da bodo izvedli navidezni napad na polotok Cotentin. Če so prejšnji napori zavajanja nakazovali na izkrcanje vzhodno od Normandije, je operacija Akumulator usmerjala pozornost na zahodno obalo polotoka Cotentin.

V operaciji sta, kot glavna elementa elektronskega zavajanja, sodelovala kanadska rušilca Haida in Huron. Z oddajanjem nezaščitene radijske sporočil sta skušala simulirati amfibijske enote, ki naj bi 13. junija 1944 pristale blizu mesta Granville. Toda že na začetku operacije se je rušilcu Haida pokvaril radijski oddajnik, kar je prisililo Hurona, da je ob naglo spremenjenem scenariju oddajanja radijskih sporočil nadaljeval s solistično predstavo. V

istem trenutku, ko so se obveščevalci trudili preslepiti Nemce glede napada »flote«, je zavezniško izvidniško letalo poročalo o dveh neidentificiranih vojaških ladjah na tem območju. Čeprav so britanski obveščevalci označili operacijo kot uspešno, nemška stran na prevaro ni reagirala. (Cruickshank, 1979: 200).

Neuspeh operacije se jasno kaže v dejstvu, da Nemci iz območja Normandije na polotok Cotentin niso premestili nobene enote. Zagotovo so prestregli sporočilo zavezniškega izvidniškega letala, ki je poročalo o dveh neidentificiranih vojaških ladjah in na osnovi tega zaključili, da ne gre za floto, pač pa za prevaro. Nepredvideno poročilo je očiten pokazatelj neuspešne koordinacije zavajanja.

Vzrok neuspeha lahko iščemo tudi v pomanjkljivem simuliranju elementov, ki spremljajo izkrcevalno ladijsko floto. Poleg radijskega oddajanja zavezniki niso ustvarili nobenega drugega dejavnika, ki bi potrdil prisotnost flote. Niti potrudili se niso, da bi ustvarili radarsko sliko, ki bi nasprotnike prepričala o prisotnosti večje enote. Res je pa tudi, da je bil v tem času Hitler trdno prepričan, da bo do glavne invazije prišlo pri Pas de Calaisu. To dejstvo ga je odvrčalo od možnega množičnega izkrcanja na zahodu.

Operacija Akumulator predstavlja klasični primer neuspele operacije zavajanja. Neuspešna je bila zaradi neustreznega načrtovanja, koordinacije, priprav in časa. Na neuspeh pa so vplivala tudi nesrečna naključja, na katere v procesu načrtovanja niso imeli vpliva.

3.4. VARNOST OPERACIJE TELESNI STRAŽAR

Poleg teh operacij zavajanj, ki jih v teoriji imenujejo ofenzivne, je bilo potrebno za uspeh izvesti tudi t. i. defenzivne operacije. Služile so uspešnemu prikrivanju in zaščiti celotne operacije Telesni stražar. Čeprav je za operacije zavajanja vedelo relativno veliko ljudi, kljub nekaterim pomanjkljivostim, Nemci niso uspeli ugotoviti, da gre za prevare.

General Thomas Batts je bil zadolžen za varovanje skrivnosti operacije Overlord. Nenehoma se je spraševal ali bo njegova »železna zavesa« zadržala nemške vohune ali ne. General Morgan je zato od vlade zahteval, naj sprejme ustrezne ukrepe. V prvi vrsti je bilo potrebno odpraviti privilegije o nedotakljivosti diplomatske pošte. Diplomatom, nameščenim v Veliki

Britaniji, bi bilo treba celo prepovedati, da bi odpošiljali šifrirane poslanice. Veleposlaništva bi se tako spremenila v geta, ki bi bila povsem odrezana od zunanjega sveta. Morgan je povzročil pravcati interni škandal. Foreign Office je menil, da je takšna zahteva absurdna in celo neokusna. Churchill je bil prepaden. V londonskih klubih so osupnili in to toliko bolj, ker se niso mogli tolažiti s tem, češ da je Morgan Amerikanec, bil je Anglež. Vsekakor ni šlo za to, da bi diplomatom omejili svobodo gibanja in še manj za to, da bi omejevali svobodo sporočanja informacij. To bi bilo za državo, ki se ponaša z demokratično tradicijo, nekaj neverjetnega. (Perrault, 1972: 106)

17. aprila 1944 je britanska vlada, kljub vsem pomislekom, razveljavila pravico o nedotakljivosti diplomatske pošte. Prepovedala je odpošiljanje šifriranih poslanic, tuje diplomate je obvestila, da niti oni niti njihove družine ter njihovo strežno osebje pred koncem junija ne bodo mogli zapustiti Velike Britanije. Ti ukrepi so veljali tudi za zavezniške begunske vlade. Belgijci, Nizozemci, Poljaki, Norvežani, Čehi in Jugoslovani niso mogli vzdrževati stikov z svojimi veleposlaništvi. Bili so ogorčeni in so v znak protesta sklenili, da Britancem ne bodo sporočili obvestil, ki so jih dobivali od svojih odporniških skupin. Toda Churchill je pri tej odločitvi trdno vztrajal in ni napravil nobene izjeme; edino za Američane in Sovjete ni veljal ta strogi ukrep. Britanskemu in ameriškemu poslanstvu v Moskvi so dali navodila, naj Sovjetom zaupata datum začetka invazije, ne pa tudi kraja. Stalina so obvestili, da se bo invazija začela dva ali tri dni pred 1. junijem, ali pa dva ali tri dni po 1. juniju, kar bo odvisno od vremena. Eisenhower je visokemu zavezniškemu poveljstvu ukazal, da ne sme o operaciji Overlord Francozom črhiniti niti besedice. Imel je vtis, da bi velika skrivnost pri njih ne bila na varnem.

Kljub tem strogim varnostnim ukrepom je kar nekaj banalnih spodrseljajev postavilo pod vprašaj zaupnost operacije Overlord. Na večerni zabavi v Claridgeu se je ena izmed gospa pritoževala zaradi slabih slaščic; ameriški generalmajor Henry Jervis Friese Miller ji je odgovoril, da morajo zavezniške tovorne ladje za sedaj prevažati orožje in da bodo spet začele dovažati hrano v Veliko Britanijo po invaziji. Dejal je, da bo mogoče dobre slaščice jesti spet po 15. juniju. Takoj so mu vzeli častniško stopnjo in ga odstranili.

Meseca maja 1944 je v vojnem ministrstvu preprih nenadoma odprl slabo zaprto okno, pograbil dvanajst kopij zgoščenega poročila o operaciji Overlord in ga odnesel na ulico. Prepadeni častniki so planili po stopnicah na ulico in takoj našli enajst kopij, o dvanajsti pa ni

bilo ne duha ne sluha. Po dveh urah nestrpnega poizvedovanja in iskanja so vendarle našli še zadnjo kopijo. Pobral jo je civilist in izročil stražarju na drugi strani Whitehalla.

Železniški uslužbenec iz Exetra je v praznem vagonu našel aktovko, ki jo je pozabil obveščevalni častnik. V njej je bil popoln načrt operacije Overlord. Uslužbenec je aktovko z dokumenti izročil postajnemu načelniku, ki jo je zaklenil v svoj predal. Naslednjega dne je prišel ponjo častnik varnostne službe. (Perrault, 1972: 164-166)

Ena največjih nevarnosti za varnost operacije je prišla od samega Churchilla. Bil je obseden s telefonom in s telefoniranjem. Iz svoje osebne telefonske kabine je pogosto klical Roosevelta. Bil je prepričan, da mu nihče ne more prisluškovati. Kasneje je Ultra potrdila, da je tej liniji varnostna služba SS¹⁴ prisluškovala že vse od septembra 1941. Iz enega od teh razgovorov so Nemci izvedeli, da glavni zavezniški napadi v letu 1944 ne bodo izvedeni preko Balkana (do takrat je to bilo verjetno), ampak preko Francije. Na srečo za Neptun pa niso odkrili, da na Balkanu sploh ne bo tovrstnih operacij. Morda bi iz teh razgovorov lahko izvedeli še več, če zavezniki ne bi posumili v varnost te zveze. Februarja 1944 so vgradili novi sistem za motenje telefonske zveze, ki je onemogočil nemško prisluškovanje.

Temelj varnosti Neptuna je bil ukaz, da nobeden častnik, ki kar koli ve o invaziji, ne sme sodelovati v nalogi, kjer mu preta nevarnost zajetja s strani Nemcev. Toda tega ukaza v neposrednih pripravah na izkrcanje ni bilo več možno v popolnosti spoštovati. Da bi preverili ustreznost načrtovanih operacij, so morali zavezniki izvesti nekaj preizkusnih izkrcevalnih vaj na angleški obali. Ena od teh vaj, imenovana Tiger, je skoraj ogrozila tajnost izvedbe invazije. Vaja je predstavljala generalni preizkus ameriškega izkrcanja na območju Utah. V vaji je sodeloval velik konvoj vojnih in transportnih ladij, ki se je premikal od Plymoutha proti Slapton Sandsu, ki je bil topografsko zelo podoben plaži Utah v Normandiji. V konvoju je sodelovala ameriška 4. pehotna divizija in 1. amfibijska inženirska brigada. 28. aprila je konvoj odkrilo devet nemških torpednih čolnov imenovanih E-Boot, ki so napadli in torpedirali ladje udeležence vaje. V manj kot petnajstih minutah je umrlo ali potonilo 638 vojakov, izgubljena je bila celotna brigada amfibijskih tankov, morala udeležencev pa je

¹⁴ SD-Sicherheitsdienst je bila varnostna služba SS, ustanovljena leta 1932. Na njenem čelu je bil Reinhard Heydrich.

doživela hud udarec. To pa še ni bilo vse. Podatek, da so se torpedni čolni vrnili in pluli med preživeli, ki so plavali v morju je zasejal paniko v Glavnem poveljstvu. Panika ni bila brez razloga. Med sodelujočimi na vaji je bilo tudi nekaj »bigotov«, ljudi, ki so poznali skrivnosti Telesnega stražarja. Pojavil se je strah, da so nemški torpedni čolni zajeli katerega od njih. Varnost operacije Neptun ni bila še nikoli v večji nevarnosti. General Batts – namestnik šefa obveščevalne sekcije SHAEF-a in polkovnik Gordon Sheen – šef varnostne službe SHAEF-a sta ugotovila, da pogrešajo enajst »bigotov«. Ukazala sta, da je potrebno najti vseh enajst trupel pogrešanih. Po večurnem iskanju so si lahko oddahnili, saj so našli trupla vseh. Toda nihče v Angliji ni poznal odgovorov na vprašanja, ali so Nemci zajeli katerega od vojakov, ki bi lahko izdal posamezne elemente izkrcanja in ali lahko na osnovi mesta vaje ugotovijo dejansko mesto izkrcanja. (Brown, 1975: 377)

To je le nekaj odprtih, skozi katere je na dan curljala skrivnost operacije Overlord. Koliko pa je bilo takih, ki jih niso nikoli odkrili? Kot se je pokazalo kasneje, pa je skrivnost operacij zavajanja ter mesto in čas izkrcanja za Nemce klub vsemu ostala skrivnost.

4. ULTRA

4.1. RAZVOJ TEHNIK DEKRIPTIRANJA

Konec leta 1943 in v začetku leta 1944 sta bili Britanija in ZDA zaposleni s kopičenjem materiala za invazijo, ki bo sledila. Uspeli so si pridobiti tudi premoč na Atlantiku in v zračnem prostoru. Poleg tega pa so imeli še eno skrivno orožje. To so bili obveščevalni podatki, ki so prihajali s Postaje X. Zato so ji dodelili najvišji varnostni pomen in jo poimenovali Strogo zaupno Ultra.¹⁵ Nemški poveljniki so med seboj komunicirali s pomočjo brezžičnih zvez. Zavezniki so prestrezali sporočila in uspeli razvozlati njihov sistem šifer. V prid zaveznikom je bila razvejana mreža obveščevalcev, ki so zbirali številne podatke o razporeditvi in moči nemških sil. V središču te mreže so bili dešifradorji v Bletchley Parku. Že na začetku vojne so uspeli razvozlati Enigmo,¹⁶ šifre ki so jih nemške enote uporabljale pri taktičnem sporazumevanju. Toda dešifriranje je zahtevalo preveč časa in rezultati dešifriranja so bili pogosto neuporabni, ker niso prišli pravočasno do poveljnikov. Potrebovali so hitrejši način dekriptiranja. Allan Turing vodilni dešifrador na Postaji X je našel rešitev. Uspelo mu je avtomatizirati postopek dešifriranja. Sestavil je stroj, ki je lahko ugotavljal, kako so nemški operatorji nastavili svoje Enigme za tisti dan. Velik Turingov dosežek je bil v tem, da je nastavitev rotorja ugotovil stroj. To je bilo izjemno izhodišče. Turingov stroj je zdaj lahko porazil Enigmo v nekaj minutah. Poimenovali so ga Bomba. Bomba je bila velikanski elektromehanski stroj, ki je uporabljal valje, da je posnemal vrsto strojev Enigma. Valji so se obračali in tipkali črko za črko ter poskušali na tisoče možnih nastavitvev Enigme. Po 20 na sekundo, dokler niso našli prave. Postaja X je postala velikanski tekoči trak. Do konca vojne je imela že 200 strojev Bomba in dešifradorji so razvozlati do 90.000 sovražnikovih sporočil na mesec. (Bennett, 1979: 87)

¹⁵ Ultra secret ali kratko Ultra.

¹⁶ Enigma je bilo skrivno ime za nemški šifrirni aparat. Če gledamo iz oči operaterja, je bil sestavljen iz tipkovnice, ki je imel 26 črk v obliki normalnega pisalnega stroja, brez števil in drugih znakov. Za tipkovnico je bila plošča, na kateri je bilo 26 okroglih lučk, na njih pa je bila enaka črkovna razporeditev kot na tipkovnici. Operator je po vnosu črke v Enigmo na njeno mesto prepisal črko, katere lučka je zagorela. Šifrirna enota se je nahajala za ploščo z lučkami, sestavljalo pa jo je pet koles, skrajni dve, ki sta bili stalni in tri sredinska, ki so se lahko menjala. Stalno kolo na desni je bilo neposredno povezano s tipkovnico, imelo pa je 26 izhodov na levi strani. Levo nepremično kolo, ki je imelo prav tako 26 izhodov, je bilo namenjeno, da črko, ki jo dobi, šifrira in jo pošlje nazaj po drugi poti. Tri centralna kolesa so se izbirala iz škatle, ki je vsebovala pet koles, njihov položaj pa je narekoval ključ, ki se je menjal vsak dan po mesečnem razporedu. Ta kolesa so imela vhode in izhode prav tako za 26 črk. Vsakič, ko je operater pritisnil tipko s črko, se je desno kolo zavrtelo za eno pozicijo. Ko se je zavrtelo za 26 pozicij je zavrtelo še levo kolo itd. Tako se črke skoraj nikoli niso ponovile. Šifriran tekst so nato poslali po radiu, na drugi strani pa je operater ponovil postopek v obratni smeri.

Na Postaji X so odkrili, da Nemci uporabljajo skrivnostni šifrirni stroj, veliko naprednejši od Enigme. Hitler je namreč za strateško raven zahteval učinkovitejši šifrirni stroj, nekaj hitrejšega in še varnejšega od Enigme. Uporabili so šifrirni sistem zasnovan na teleprinterskem stroju. Nemci so teleprinter priključili na stroj, ki je premeteno izkoriščal teleprinterski jezik za ustvarjanje svojih šifer. Ta nemški šifrirni stroj se je imenoval Lorenz. Za šifriranje sporočil je uporabljal kar dvanajst rotorjev in ne le tri, kot Enigma. Zavezniki so ga poskušali razvozlati že leta 1942, a jim je uspelo šele tik pred Dnevom D. Za napad na Lorenza je bilo potrebnih več ekip dešifradorjev. Še vedno pa je trajalo več tednov, da so razvozlati eno samo sporočilo. Tedaj pa je bil podatek, v večini primerov, že nekoristen.

Toda ves postopek se je kmalu zatem zelo pospešil. Tommyu Flowersu, mlademu inženirju telefonije, je le nekaj dni pred invazijo v Evropo uspelo namestiti prvi računalnik na svetu z možnostjo programiranja. Pred dokončno zmago jih je bilo že deset, ki so se ukvarjali s skrivnimi sporočili nemškega visokega poveljstva. Poimenovali so jih Kolos. Lahko je z veliko hitrostjo prebiral nemška šifrirana sporočila in iskal vzorce nastavitev Lorenzovih šifrirnih koles. Za to ni potreboval več tednov, kot prej, marveč jih je opravil v nekaj minutah. Ravno še pravočasno, da so na Dan D razvozlati nemška sporočila. Šifre, ki jih je razvozlal kot soba velik Kolos so bila strogo zaupna sporočila najvišjih v Reichu, pogosto med Hitlerjem in njegovimi generali. Kolos je bil zdaj pripravljen za operacijo Overlord. (Bennett, 1979: 119).

4.2. VLOGA ULTRE PRED IZKRCANJEM

V vseh letih, ko so prebirali depeše Rundstedta, Rommla, Kesselringa in drugih nemških poveljnikov v Evropi, so zavezniki imeli natančne vpogled v način njihovega mišljenja. Hkrati so poznali odnose, ki so jih imeli različni generali do Hitlerja. Lahko so ugibali tudi o nagibih, iz katerih so pošiljali svoje ocene položaja na OKW in mnenja o tem, kje je potrebno pričakovati zavezniške operacije. Ravno to pa jim je dajalo velike možnosti za slepilne načrte, s katerimi so njihova zmotna mnenja še podkrepili.

Morda je najboljši primer za to Rundstedtova ocena iz leta 1943, v kateri je menil, da bo zavezniška invazija prišla čez morje na Pas de Calais.¹⁷ Ta dokument je sprožil celo verigo dogodkov, ki so vplivali na načrtovanje operacije Overlord in na zbiranje Pattonove navidezne armade v Kentu. (glej operacije)

Vloga Ulte je bila dvoplastna: okrepila je zavezniške obveščevalne in slepilne napore in hkrati zagotavljala osnovne informacije glede nemških operativnih načrtov. (Calvocoressi, 1980: 87) Marca 1944 so lahko zavezniki dešifrirali nemške vojaške kode med vojaškimi poveljstvi in poveljnikom zahodne fronte, von Rundstedtom. Na ta način so lahko potrdili obveščevalne podatke, pridobljene s pomočjo izvidovanja iz zraka, izvidovanja obale in dvojnih agentov, ki so se nanašali na lokacije in zmožnosti nemških divizij vzdolž Atlantskega zidu.

V času, ko se je približeval Dan D, je Ultra odigrala bistveno vlogo. Pomembne informacije so takoj posredovali najvplivnejšim osebam (Churchill, Roosevelt, Eisenhowerju), vrhovni poveljnik pa, po svoji odločitvi, neposredno podrejenim generalom. To je bil čas, ko so nemški generali izvedli premestitve in okrepiteve obrambe na območju Normandije.¹⁸ Zagotavljala je točne podatke o lokaciji in moči premeščenih enot. S tem je omogočila zaveznikom dovolj časa, da so prilagodili svoje načrte novo nastalim razmeram in da so izurili še več enot. Tik pred Dnevom D je general Rommel opravil inšpekcijski pregled zahodne obrambe. Po pregledu je preko šifrirnega stroja poslal dolgo poročilo z navedbo položajev in oborožitve vseh enot. Vsebovalo je 70 tisoč znakov. Ko so na Postaji X razbrali Rommlovo poročilo, je to vsebovalo zaskrbljujoče novice za zaveznike. 82. padalsko divizijo so hoteli desantirati natanko na položaje nemškega 84. tankovskega korpusa pri Saint Loju. (Calvocoressi, 1980: 136) Brez Ulte bi jo pokončali, še preden bi uspeli padalci pristati. Na podlagi tega sporočila so spremenili načrte in mesta pristanka.

Zavezniki so imeli dovolj podatkov o nemških namerah, načrtih razvoja, miniranih območjih in stanju nemških letalskih sil in podmornic. Še več, Ultra jim je potrdila, da Nemci glede

¹⁷ Rundstedt je situacijo cenil skozi pet železnih zapovedi: izberi najkrajšo pot, izkoristi največjo letalsko podporo, izberi si največji dobiček, zagotovi si pristanišče, uniči sovražnika. Odgovori na vseh pet elementov so mu jasno kazali na izkrcaje pri Pas de Calaisu. Razdalja med Dovrom in Calaisom je najkrajša možna; zagotovljena je letalska podpora; omogoča uničenje izstrelišča raket V-1 in V-2 ter prodor v osrčje nemške inustrije, v Porurje; na tem območju je veliko pristanišče Antwerpen.

¹⁸ 21. tankovsko divizijo so premestili Caen, 91. divizijo na polotok Cotentin, padalski bataljon pa v Periers.

mesta in časa invazije tavajo v temi. V bistvu je potrdila uspeh operacije zavajanja Telesni stražar. Ultra je Londonskemu nadzornemu sektorju zagotovila, da je lahko spremljal učinke aktivnosti zavajanja. Potrdila je, da je Hitler verjel, da bo glavna invazija potekala preko Norveške in na Pas de Calais. Zato je na teh mestih zadržal večino elitnih oklepni divizij. Preko Ultra so lahko zavezniki spremljali ali imajo Nemci v zvezi z operacijo Telesni stražar kakšne informacije in ali še zmeraj zaupajo svojim agentom v Britaniji. Vrednost teh informacij je bila neizmerna, saj so vedeli ali operacija zavajanja poteka po načrtih (Hesketh, 1999: 192).

Druga prednost zaveznikov je prihajala od Američanov, ki so že pred vojno vdrl v japonske diplomatske šifre in jih spremljali skozi cel potek vojne. Leta 1942 so ZDA prebirale vsa sporočila, ki so jih z Enigmo pošiljali japonska vojaška mornarica in ministrstvo za zunanje zadeve. To je bil ameriški podvig enak britanski Ultri. Imenovali so ga Magic. Za načrtovalce izkrcanja so bila zelo uporabna sporočila barona Hiroshia Oshime, japonskega ambasadorja v Berlinu, zunanjemu ministrstvu. Pogosto se je namreč pogovarjal s Hitlerjem in z ostalimi ljudmi z vrha nacistične hierarhije in je imel podroben vpogled v njihove namere. Oktobra 1943 je, po ogledu nemške obrambe na francoski obali, v domovino poslal sporočilo, v katerem je opisal, kaj je videl in slišal. S tem je zaveznikom nehote predstavil nemške priprave na obrambo pred invazijo.

4.3. VLOGA ULTRA OB IN PO IZKRCANJU

Kljub nekaj podatkom, ki so jih poslali pripadniki francoskega odporiškega gibanja, bi bilo načrtovanje napada brez Ultra težak posel. Potrebovali so namreč natančne podatke o lokaciji, moči in oborožitvi sovražnikove vojske v Normandiji. Ko je bilo izkrcanje opravljeno, pa so zavezniki prihranili dragocen čas in rešili mnogo življenj, saj ni bilo treba organizirati poskusnih napadov in letalskih akcij, da bi izvedeli, kje je sovražnik in kako močan je. Britanska 2. armada bi se utegnila brezuspešno zaletavati proti koncentracijam nemških tankov okrog Caena. Tako pa je general Dempsey, poveljnik 2. armade, natanko vedel za njihove položaje in število. Množične okrepiteve, ki so jih poslali Nemci v Caen, so generalu Montgomeryju, poveljniku 21. armadne skupine omogočile, da je spremenil glavne načrte in dovolil generalu Bradleyu, poveljniku 1. ameriške armade prodreti v Avranches, medtem ko je lahko general Dempsey izbiral smeri svojih napadov in razbijal nemške tankovske enote ter

jih prisilil k mirovanju. Rommel se je moral boriti, kakor da bi imel eno roko zvezano na hrbet.

Eden najpomembnejših Ultrinih uspehov pa je bila obkolitev nemških armad pri Falaisu v Normandiji. Popolno poznavanje nemški načrtov, kot jih je razgrnil Hitler in seveda tudi podatki, ki so jih imeli o moči nemških enot, so se odlično obnesli v operaciji, ki jo je vodil general Eisenhower. General Patton je dobil možnost, da je uporabil svojo tehniko hitrih premikov. To je bil začetek konca vojne na zahodu.

Po Falaisu je Ultra zelo skrajšala vojno, saj je vsem zavezniškim poveljnikom natanko pokazala šibka mesta v nemški obrambi, tako so lahko skozi Francijo napredovali, kolikor so le mogli hitro. To je bilo zaradi napredovanja sovjetskih armad zelo pomembno. Brez Ulte bi jih lahko srečali že na Renu, ne pa na Elbi. (Winterbotham, 1976: 203)

S podatki Enigme in Lorenza so zavezniki na Dan D vedeli za točen položaj 58 od 60 nemških divizij. V zgodovini ni bilo operacije, v kateri bi napadalec imel več podatkov o napadenem. To je bila prava enciklopedija. Nemški generali so bili glede dejanskega mesta izkrcanja v zmoti vse do septembra 1944. Veliko dlje, kot so zavezniki pričakovali. Poleg tega pa so zavezniki to vedeli, ker so zaradi Ulte vedeli, da ne premikajo enot v Normandijo, ampak so jih obdržali pri Calaisu. Ne le, da so jih prevarali, vedeli so, da so jih. Ultra je zaveznikom potrjevala, da načrt Telesni stražar deluje.

Toda najsi je bila obveščevalna dejavnost še tako odlična, sama ne more zagotoviti dramatičnih uspehov, če ni vojaške moči in pripravljenosti. Ta nova razsežnost vojskovanja je namreč zahtevala tudi novo razsežnost v načinu mišljenja zavezniških poveljnikov in v načinu, kako so ali pa niso uporabljali podatkov in možnosti. To je bil človeški faktor. Morda je nekatere vednost, da dobivajo iste podatke tudi njihovi predpostavljeni ter sam Churchill in Eisenhower, silila k tradicionalnosti vojskovanja in so svoje bitke bojevali le takrat, ko so imeli več ljudi in orožja kakor sovražnik, medtem ko so drugi poveljniki obveščevalne podatke uporabljali zato, da so sovražnika preliščili in ga zgrabili tam, kjer ni pričakoval.

5. DVOJNI VOHUNI

V ozadju priprav in izvajanja operacij zavajanj je stal močan zbor dvojnih agentov. Ena najbolj znanih prevar v 2. svetovni vojni je bila britanska sposobnost nadziranja celotnega nemškega vohunskega sistema v Britaniji.

Od začetka delovanja Sistema dvojnega križa v poznih štiridesetih in skozi leto 1943, Britanci za večje naloge niso uporabljali dvojnih agentov. Do leta 1944 je bilo malo možnosti uporabe tega sistema za večje prevare. Razlog je bil v dejstvu, da so se glavni boji vodili v Sovjetski zvezi. Uporabljali so ga v boju proti podmornicam na Atlantiku in v podpori manjših operacij v severni Afriki. V pripravi prevar pred invazijo v Normandiji pa je ta sistem odigral neverjetno vlogo. Ko se je invazija pričela, so Nemci intenzivirali delovanje vohunske mreže. V Britanijo so pošiljali zmeraj nove vohune, kar je bistveno otežilo delovanje sistema. Vse te nove vohune je bilo potrebno ujeti in obrniti zoper Nemce. To je bilo potrebno izvajati zelo previdno, saj si zavezniki niso smeli dovoliti uničenja Sistema dvojnega križa, ko so ga najbolj potrebovali.

Če so bili zavezniški obveščevalci odlični, pa je bila varnostna služba naravnost bleščeča. S pomočjo Ultra je bila protiobveščevalna služba MI 5 točno obveščena kdaj in kje bodo vohuni pristali v Britaniji. Ko so pristali, so jih aretirali, navadno blizu točke pristanka s padalom ali podmornico. S pomočjo te neverjetne varnosti je MI 5 zajela in nadzirala vse nemške vohune v Britaniji. Dvojni agenti niso samo oskrbovali Nemcev z zavajajočimi informacijami, ampak so zaveznikom posredovali tudi pomembne informacije o Nemčiji, komunikacijskem sistemu, šifrirnih kodah, namerah in identitetah ostalih nemških agentov. (Hesketh, 1999: 49)

Angleške varnostne službe so odkrile vseh 120 aktivnih nemških agentov v Britaniji. Tisti, ki so pristali sodelovati z zavezniki, so postali dvojni agenti, ostale pa so usmrtili. Dvojni agenti so nadaljevali s komuniciranjem z Abwehrom, vendar je MI 5 strogo selekcionirala podatke, ki so jih sporočali.

5.1. SISTEM DVOJNEGA KRIŽA

Znotraj MI 5 je dvojne agente nadzirala majhna skupina, imenovana Odbor XX (Twenty (XX) Committee). Ustanovljen je bil v sklopu MI 5 z nalogo manipuliranja z nemškimi

vohuni prijetimi v Angliji (kasneje tudi v prekomorskih državah). Na čelu odbora je bil John Masterman, znan pod vzdevkom Sir John, ki ga smatrajo za očeta sistematične uporabe dvojnih agentov. V literaturi ta sistem imenujejo Sistem dvojnega križa (Double Cross Sistem). Naloge odbora so bile naslednje:

1. Nadzirati sovražnikov vohunski sistem;
2. Uloviti nove vohune takoj, ko se pojavijo;
3. Zbrati podatke o metodah nemške tajne službe;
4. Priti do podatkov o tajnih šifrah;
5. Dobiti vpogled v sovražnikove načrte in namene;
6. Vplivati na oblikovanje sovražnikovih načrtov in
7. Preslepiti sovražnika glede zavezniških načrtov in namer. (Masterman, 1991: 16)

Podatki so morali biti verodostojni, verjetni in realni, saj so morali dvigovati verodostojnost vsakega dvojnega agenta posebej. Na drugi strani pa podatki niso smeli izdajati vitalnih informacij. Z nadzorniki v Abwehru so dvojni agenti komunicirali preko radijskih zvez, kurirjev, pošte in z osebnimi stiki.

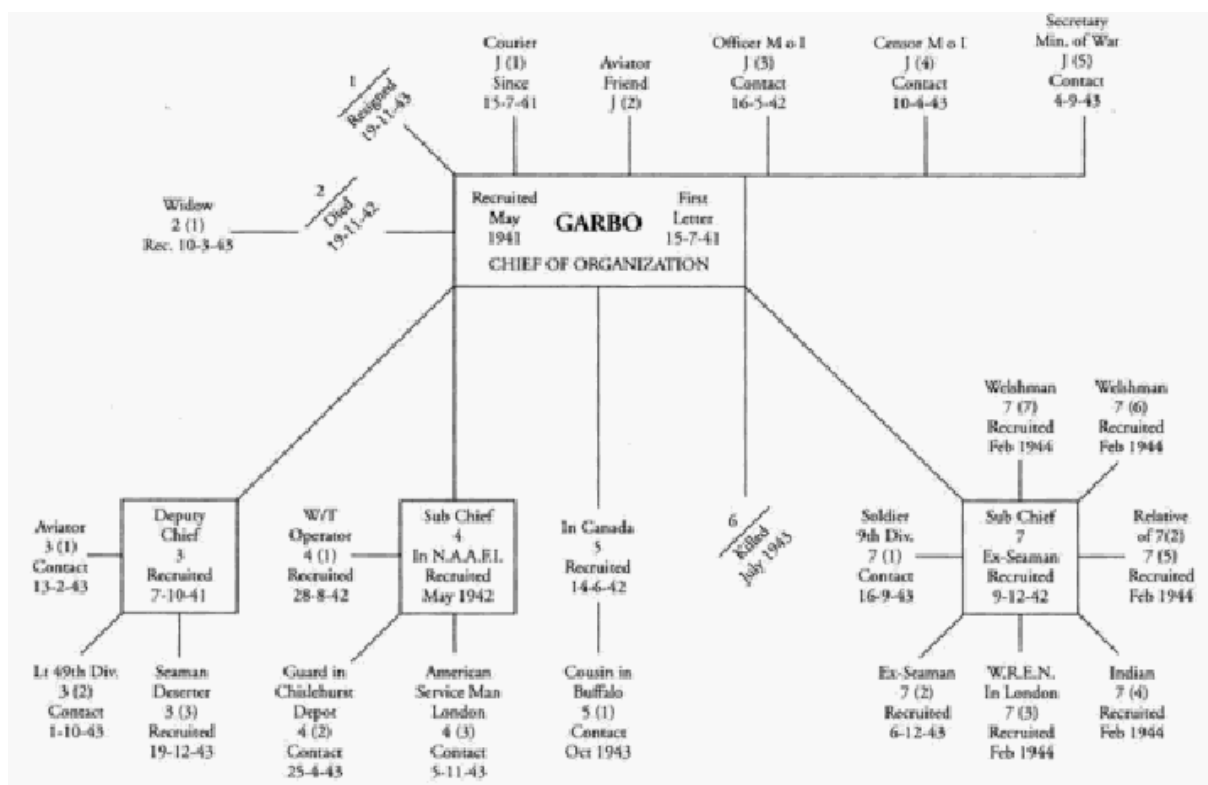
Sistem dvojnega križa je nastal v poznih tridesetih letih dvajsetega stoletja in to domala po naključju. Inženir elektronike Arthur Owens je bil kot civilna oseba zaposlen pri mornarici. Ko je potoval po Nemčiji, je z njim v kontakt stopil Abwehr. Pretvarjal se je, da bo sprejel vlogo vohuna. Sprejel je tudi radijski sprejemnik. Ko se je vrnil v Britanijo, je o dogodku poročal MI 5. Zasegli so mu radio in njegovo ime uvrstili na seznam sumljivih. Ko se je začela vojna, septembra 1939, so ga zaprli. Owens se je strinjal, da bo uporabil radio in ob nadzoru MI 5 obnovil stike z Abwehrom. Njegov nadzornik je postal zaporniški paznik. Vzpostavil je stik z delodajalci v Hamburgu. Nemci so z veseljem sprejeli sodelovanje in v akcijo poslali prvega dvojnega agenta. Britanci so ga poznali pod imenom Snow. (Masterman, 1991: 64)

V pripravi izkrcaja v Normandiji je sodelovalo več dvojnih agentov, vendar so najpomembnejšo vlogo odigrali Garbo, Tricycle in Brutus ter njihove mreže podagentov.

Najuspešnejši je bil Španec Juan Pujol. Bil je sovražno nastrojen tako proti komunizmu, kot tudi proti fašizmu. Ob začetku vojne je želel delati kot britanski agent v Nemčiji ali Italiji, vendar njegove ponudbe niso sprejeli. Zato je svoje usluge ponudil Nemcem. Prepričal jih je,

da ga bodo Španci poslali v misijo v Veliko Britanijo in da jim lahko njegovo delo koristi. Odpotoval je iz Španije, vendar ne v London, pač pa v Lizbono. Od tam jim je devet mesecev pošiljal namišljena vohunska poročila o stanju na Britanskem otočju. Ker jim je stalno poročal o tistem, kar so Nemci želeli slišati in ker so bila njegova poročila neverjetno blizu resnici, se je zaupanje vanj krepilo. Njegovo aktivnost so zaznali tudi v Veliki Britaniji. Spoznali so, da je bolje, če sodeluje z njimi, kakor pa, da je njihov konkurent. 24. aprila 1942 so ga pretihotapili Veliko Britanijo in ga poimenovali Garbo. Preko pošte je komuniciral z nemškimi obveščevalci v Lizboni. V prvem letu delovanja je napisal 315 pisem. Zadnji dve leti vojne pa je poslal več kot 1.200 radijskih sporočil. Pošiljal je toliko informacij kot je bilo mogoče. Ustvaril je mrežo fiktivnih agentov. Bil je tako prepričljiv, da je Abwehr v Madridu odločil poslati agente v Britanijo. Do leta 1944 je ustvaril neobstoječo mrežo sedemindvajsetih podagentov, nastanjenih na Škotskem, v Walesu in Angliji. Njihov obstoj je zelo resno sprejel tudi Abwehr. V resnici pa je bil Garbo edina resnična oseba te mreže.

Shema 5.1: Garbova vohunska mreža

Vir: Hesketh; 1999: 48.

Ultra je ugotovila, da so njegova sporočila iz Madrida pošiljali neposredno v Berlin. Na Abwehr v Nemčiji je napravil izreden vtis. 18. septembra 1943 je sprejel sporočilo naslednje vsebine:

Vaša aktivnost in vaše informacije nam dajejo popolno sliko o tem, kaj se tam dogaja; če si lahko zamislite, imajo vaša poročila neprecenljivo vrednost. Zaradi tega vas prosim, da ste zelo previdni. V tem zgodovinskem času ne izpostavljajte nevarnosti vas in vaše organizacije. (Harris, 1997: 159)

Drugi pomembni dvojni agent je bil Tricycle. Pravzaprav je bil to Duško Popov, Srb iz Dubrovnika. Na začetku vojne so ga nagovorili agenti Abwehra. V zameno za podporo političnih ambicij njegove rojalistično usmerjene družine naj bi delal za Nemce. Popov je pristal, vendar o tem takoj obvestil MI 6 v Beogradu. Po preverjanju v Angliji je bil, kot dvojni agent, vključen v igro zavajanja. Dobil je tajni naziv Tricycle. Vzpostavil je vezo z Abwehrom v Lizboni. V začetku vojne je Nemcem poslal številna obvestila o stanju britanske vojske po Dunkerqueu – obvestila, ki jih je diktiral »Odbor XX«. Ker je imel preko Johanna Jebsena, pomembne osebnosti Abwehra, zelo koristne veze znotraj te organizacije, je deloval tako za MI 6 kot za »Odbor XX«. V Britaniji je razvil močno mrežo podagentov, ki so jo sestavljali: Baloon, Gelatine, Meteor, Artist, Freak in Worm. Februarja 1944 se je vrnil v Lizbono, da bi opravil svojo najpomembnejšo nalogo. S seboj je prinesel podrobne obveščevalne podatke o zavezniškem bojnem razporedu za invazijo. Ti podatki so pravzaprav predstavljali skelet bojnega razporeda, ki so si ga za operacijo Živo srebro izmislili strokovnjaki »Odbora XX«. Nemci so njegove podatke ocenili za verodostojne. Ocenili so, da se v jugovzhodni in južni Angliji zbira skupina armad FUSAG. V poročilu Hitlerju je polkovnik Alexis von Roenne, vodja FHW¹⁹ napisal:

V poročilu enega našega agenta...smo našli zelo pomembna obvestila...Poročilo smo preverili in potrdili njegovo avtentičnost. Vsebuje natančne podatke o treh armadah, treh armadnih korpusih in triindvajsetih divizijah. V poročilu so tudi njihove lokacije in samo eno lokacijo lahko smatramo kot premalo zanesljivo. To poročilo potrjuje točnost naše slike operativne situacije. (Brown, 1977d: 131)

¹⁹ Fremde Heere West – Tuje vojske zahod. To je bil oddelek nemškega Generalštaba kopenske vojske odgovoren za oceno obveščevalnih podatkov o armadah zahodnih zaveznikov. Bila je ena najpomembnejših služb Wehrmachta, vendar tudi ena najbolj ranljivih za prevare. V ta oddelek so se stekali najpomembnejši podatki, ki jih je zbral velik in drag aparat nemških obveščevalnih služb.

Dejstvo, da je Roenne sprejel njegovo poročilo, je pomenilo veliko zmago Londonskega nadzornega odseka.

Aktivno je sodeloval tudi v operaciji zavajanja Pogum Sever. Nemcem je poslal informacije, da se sovjetske enote in ladje koncentrirajo za napad na Petsamo na Norveškem in da je formirana nova armada za vodenje arktičnih operacij, ki naj bi se pričele meseca junija 1944. Poročal je tudi, da je v Edinburgh prispela sovjetska vojaška in mornariška misija, ki bo zgoraj navedene operacije koordinirala z operacijami 4. armade. To pa je bila tudi zadnja informacija, ki jo je poslal. Ker so nemške službe neposredno pred izkrcajem v Normandiji uspele ujeti Artista, enega od njegovih podagentov, so se zavezniki odločili, da zaradi varnosti operacij zavajanja Tricycleova mreža meseca maja 1944 preneha z delovanjem. Njegovo vlogo je tako skoraj preko noči prevzel Brutus.

Pravo ime agenta Brutusa je bilo Roman Garby – Czerniawsky. Bil je stotnik poljske armade, ki so ga Nemci zajeli ob zavzetju Poljske. Ker so bili prepričani, da bo sodeloval z njimi, so mu dovolili pobegniti. Oktobra 1942 je prispel v Veliko Britanijo in se predal MI 5. Moledoval je naj ga uporabijo v, kakor je on poimenoval, »veliki igri« dvojnega agenta. Aprila 1944 je odigral inšpekcijo poljskih sil na Škotskem. Abwehru je poročal o sestavi celotne 4. britanske armade na način, kot so želeli načrtovalci operacije Pogum. V nemških očeh je bila moč te armade primerljiva z ugledom, ki ga je imel njen poveljnik general Andrew Thorne, kar pa je izkoristil Brutus in močno pretiraval glede moči omenjene armade.

V letu 1944 je sistem dvojnega križa vso svojo pozornost usmeril na zavajanje Nemcev glede prihajajoče invazije. Glavna naloga znotraj sistema zavajanja je bila, čim bolje predstaviti neobstoječo zavezniško vojaško enoto v Britaniji. Po drugi strani pa so tudi Nemci intenzivirali napore, da bi zvedeli čim več o pripravah zaveznikov. Za pomoč so se obrnili na Garba. 5. januarja 1944 ga je Abwehr spraševal po naslednjih podatkih: datume in lokacije prihajajočih operacij; moč kopenskih, pomorskih, letalskih in izkrcevalnih enot, ki jih bodo uporabili v teh operacijah. Odgovoril jim je, da so možne operacije preko Norveške in Danske, pa tudi operacija preko Kanala. (Harris, 1997: 187)

Operacija Pogum je vsebovala dve geografski celoti in Garbo je s svojimi navideznimi agenti pokrival obe, Norveško in Pas de Calais. Pogum Sever je pokrival z dvema fiktivnima podagentoma: Carlosom, venezuelskim študentom, nastanjenim v Glasgowu in agentom 3,

grškim mornarjem, nastanjenim na škotski vzhodni obali. Ko je Carlos poročal, da je na ulicah Edinburgha opazil našitke 58. divizije, so Nemci zaključili, da so radijski signali, ki so jih prestregli, nesporni. Garbo, ki je bil fiktivno zaposlen pri Ministrstvu za informiranje v Londonu, se je pretvarjal, da sprejema poročila od svojih neobstojećih podagentov. Povzetke je v obliki petih ali šestih sporočil dnevno pošiljal Abwehru v Madrid.

V podkrepitev prevar v operaciji Pogum Jug in Živo srebro je ustvaril tri neobstojeće agente: Donny, Dick in Dorick. Poročali so o prisotnosti fiktivnih vojaških enot, katerih obstoj so simulirali z radijskimi signali.

V operacijo Živo srebro je namesto odkrite mreže agenta Tricyclea vstopil Brutus. 19. maja je obvestil nemško vezo, da je bil kot častnik za povezavo med Glavnim poveljstvom poljske begunske vojske in FUSAG-om premeščen v Pattonov štab. Nemcem je poslal celoten FUSAG-ov bojni raspored. FHW je njegova poročila primerjal s poročili ostalih agentov in z rezultati izvidovanja iz zraka. Ko je vse te podatke obdelala in potrdila tudi analitična služba, je bil Roenne popolnoma prepričan v grožnjo FUSAGA na drugi strani Kanala.

Prevare so bile tako učinkovite, da je ob Dnevu D nemška obveščevalna služba cenila zavezniško moč v Britaniji na približno 80 divizij, čeprav jih je tam bilo le 38. Pomladi leta 1944 so imeli Nemci na Norveškem okoli 300.000 vojakov. Šele po desetih dneh, po dnevu D so premaknili svoje divizije, vendar ne v Normandijo, pač pa v Pas de Calais. (Harris, 2000: 329)

Eisenhower je zasluge za to, da so Nemci zadržali rezerve pri Pas de Calaisu pripisal tudi Garbu. Ob 03, 00 uri 6. junija, na dan invazije, je Garbo opozoril Abwehr v Madridu, da se je pričela invazija. Omenil je celo imena nekaterih enot, ki bodo sodelovale v izkrcanju. Vendar pa je njegov Abwehrov nadzornik v Madridu preslišal sporočilo. Garbo ga je zaradi zanemarjanja službe ostro grajal in mu okoli 06, 00 ure poslal še eno sporočilo. Zanesljivost sporočila je bila impresivna in nemško zaupanje vanj je naraslo. V teku dne mu je nadzornik poslal sporočilo, v katerem ga je hvalil, češ da je njegovo delo v zadnjih nekaj tednih omogočilo nemškemu poveljstvu, da je bilo o vsem obveščeno in pripravljeno. (Harris, 1997: 257)

V tem času je Brutus iz svojega navideznega mesta v poveljstvu Prve ameriške armadne skupine poročal, da je sprejel novice o začetku invazije in da je močno presenečen, saj se skupina sploh ni premaknila. *»Jasno je, da se je premikala samo 21. armadna skupina. Prva ameriška armadna skupina je v vsakem trenutku pripravljena na napad, vendar je očitno, da bo izvedla samostojno akcijo.«* (Hesketh, 1999: 191) Nemci so njegovo poročilo vzeli nadvse resno in sklepali, da glavni napad šele sledi.

Pred Dnevom D so zavezniški obveščevalci ocenili, da lahko Nemci v dveh dneh po izkrcanju izvedejo velike premestitve enot proti Normandiji. Prav tako so ocenili, da lahko tja v nekaj dneh premaknejo enajst divizij. Da bi preprečili te premike, so morali vse sile vložiti v prepričevanje Nemcev, da bo glavni napad potekal pri Pas de Calaisu in Belgiji. Zato so močno okrepili radijski promet in letalsko bombardiranje Pas de Calaisa. To je bil za Sistem dvojnega križa trenutek resnice. Garbo je izpit položil z odliko. Sedem minut čez polnoč, iz osmega na deveti junij, je poslal odločilno sporočilo:

Osmega junija sem se osebno sestal z mojimi agenti Donnyjem, Dickom in Dorickom. Opazili smo koncentracijo močnih sil v jugovzhodni in vzhodni Angliji, ki niso sodelovale v predhodnih operacijah. Menim, da je šlo za lažne napade in da glavni napad sledi na drugem mestu. Glede na nenehne bombne napade na območje Calaisa lahko zagotavljam, da bo do napada prišlo prav tam. (Harris, 1997: 273)

Sporočilo je prispelo v Hitlerjev štab 9. junija ob 10, 30 uri. Glavni obveščevalni častnik je pripisal: *»Strinjam se, da bo do napada prišlo nekje drugje (Belgija?).«* General Jodl je podčrtal besede *»na jugovzhodu in vzhodu Anglije.«* (Harris, 1997: 275) Po naključju je podobno sporočilo poslal Abwehrov agent iz Stockholma, v katerem je poudaril, da pričakuje drugi napad čez kanal v smeri Calaisa. Vse do 16. junija so bili vsi premiki enot v smeri Normandije preklicani, tudi ukaz za premik 1. SS oklepne divizije. Tega dne je Hitler Gerdu von Rundstedtu ukazal, naj prevzame rizik in premesti enote z vseh front v Normandijo. Izjema je bila le 15. armada pri Calaisu. Premik te enote je Hitler strogo prepovedal.

Štiri tedne po izkrcanju v Normandiji so Nemci še zmeraj zadrževali 22 divizij pri Calaisu, kjer so čakali na glavni napad, ki ga ni bilo. 10. septembra so obveščevalci vrhovnega

poveljstva ocenjevali, da je v jugovzhodni Angliji 100.000 vojakov, čeprav tam ni bilo skoraj nobenega več.

Težko je ugotoviti, katero zavajanje je bilo najbolj učinkovito. Gumijaste oklepne divizije ali Pattonov ugled? Lažna obvestila, ki so jih posredovali prek odporniškega gibanja, ali lažni Montgomeryjev štab? Vse kaže, da je bil najučinkovitejši nenadni plaz poslanic dvojnih agentov, ker je bilo z njimi mogoče podpreti argumente, ki jih poprej niso imeli za odločilne. Hitler in Rommel sta bila 15. maja še trdno prepričana, da se bo invazija začela v Normandiji. 31. maja sta še vedno verjela, da bodo zavezniki napadli Normandijo, vendar pa sta že menila, da bo semkaj usmerjen le pomožni udarec in da bo poglobitni napad naperjen proti Pas de Calaisu. (Perrault, 1970: 237)

Strokovnjaki se strinjajo, da so dvojni agenti odigrali glavno vlogo pri izvedbi operacije Pogum, še posebej Poguma Sever. Čeprav je temeljil predvsem na radijskem zavajanju, s ciljem zadržati nemške sile na Norveškem, so predstavljali dvojni agenti odločilni dejavnik, ki je prepričal Hitlerja, da je zadržal svoje enote na Norveškem. (Haswell, 1979: 131)

V Telesnem stražarju so dvojni agenti igrali pomembno vlogo, saj so bili v neposrednih stikih z Abwehrom. Odkar Nemci niso več imeli lojalnih vohunov, niso mogli potrditi dobljenih podatkov šifrirne službe ali pa zračnega izvidovanja. Na ta način so se zaveznikom na stežaj odprla vrat zavajanja nemškega vrhovnega poveljstva. V informacije, ki so jih pošiljali dvojni agenti, so Nemci redkokdaj podvomili. Postavlja se vprašanje zakaj OKW ni posumil vsaj v enega pomembnega dvojnega agenta? Razlogov za to je bilo več: nepovezanost in rivalstvo med nemškimi obveščevalnimi službami; zavezniške prevare so bile odlično načrtovane in vodene; agenti pod britanskim nadzorom so pošiljali samo poročila, za katera se je v naprej vedelo, da se bodo podobna stališčem in ocenam nemškega vrhovnega poveljstva; večji del podatkov, ki so jih pošiljali dvojni agenti, se je dalo preveriti z zračnim izvidovanjem in radijskim prisluškovanjem.

6. REAKCIJE NEMŠKE STRANI

Nemške reakcije na zavezniške prevare so se kazale skozi več vidikov. Prvi in najočitnejši se je odražal skozi način razmestitve, premike in premestitve enot. Drugi vidik so predstavljali obupni poskusi nemške radio-obveščevalne in kriptanalitične službe, da bi odkrila dejanske namere nasprotnikov. Tretji pa se je kazal skozi namere častnikov zbranih v skupini Schwarze Kapelle (Črni orkester).²⁰

6.1. RAZPOREDITEV ENOT

Da so nemški vojaški strategji verjeli večini zavezniških prevar se je v prvi fazi kazalo skozi razmestitve obrambnih divizij in v drugi fazi, po izkrcanju, v okrepitvah posameznih sektorjev, ki so jih ocenjevali kot najbolj ogrožene. V tem pogledu so prevare popolnoma zameglile dejanske zavezniške namere, saj Nemci niso vedeli ne za kraj in ne za čas izkrcanja.

Prevare, ki so sporočale, da bo prišlo do izkrcanja pri Pas de Calaisu so presegla vsa pričakovanja. 6. junija je bilo okoli tega območja razmeščenih skoraj 250 tisoč vojakov, nekaj najboljših nemških divizij (1. oklepna SS in 2. oklepna divizija). Nemci ves prvi teden invazije niso premaknili nobene divizije 15. armade. Rezerve te armade, sestavljene iz 116. oklepne divizije in šestih pehotnih divizij, je Hitler dovolil premakniti v Normandijo šele 13. julija. Ta datum pomeni tudi začetek konca delovanja načrta Pogum.

Nemška 1. armada in 11. oklepna divizija sta se ves čas izkrcanja zadrževali na obalah Biskajskega zaliva in tako reagirali na prevare operacije Junak. Kljub podobnim grožnjam francoski rivieri, so se močne oklepne sile divizije »Das Reich« premikale proti severu.

6. novembra 1943 so nemške enote na Norveškem štejele 380.000 vojakov. Tam so bile nameščene močne letalske enote, ena oklepna divizija in več kot 1.500 obalnih topov in reflektorjev. Ob Dnevu D je Hitler na Norveškem ne samo pustil vse te enote, ampak jih je še okrepil. Pozno pomladi 1944 je bilo tam 13 divizij kopenske vojske, 90.000 pripadnikov mornarice, 60.000 pripadnikov vojaškega letalstva, 6.000 pripadnikov SS enot in 12.000 pripadnikov polvojaških formacij. Med enotami, ki so se nahajale na tem območju, je bila tudi

²⁰ Ime so jim nadeli pripadniki SD.

ena kompletna oklepna divizija, mala vendar močna eskadrilja podmornic in torpednih čolnov in močno letalstvo. Te enote so ostale na Norveškem vse do konca vojne, kjer so v večini kapitulirale brez bojov. (Brown, 1977d: 103)

Prevare, ki so se nanašale na Balkan so povzročile, da je bilo na tem območju do Dneva D 25 divizij, med njimi SS, padalske, planinske, lovske in dve oklepni. (9. in 10. oklepna SS divizija, ki sta sestavljali 2. oklepni SS korpus) Te enote so na dan izkrcaja ostale daleč od normandijske obale. Operacija Cepelin pa ni uspela prepričati Hitlerja, da kasneje 9. in 10. SS oklepni diviziji ni ukazal premika v Normandijo. Zaradi balkanske grožnje so za kratek čas na to območje poslali tudi generala Erwina Rommla in močno oklepno divizijo »Panzer Lehr«. Čas, ki ga je Rommel prebil na Balkanu, je zaustavil njegove napore pri izboljšanju obrambe Atlantskega zidu. Skupaj z osemnajstimi pehotnimi, SS in padalskimi ter sedmimi oklepnimi divizijami v Italiji, je ostal Hitler brez petdeset divizij, med katerimi je bilo tudi devet oklepnih. To je pomenilo 1/6 skupne nemške moči.²¹

S prevarami pa zavezniki niso popolnoma uspeli onemogočiti aktivnosti na normandijskem sektorju. Rommel je neposredno pred invazijo popolnoma nepričakovano prerazporedil sile na polotoku Cherbourg in okoli njega. 91. divizijo, sestavljeno iz specialistov za protidesantni boj in 6. padalski polk je premestil na območje St. Mere–Eglise, to je točno na mesto, kamor naj bi se ob Dnevu D spustili ameriški padalski diviziji. Oklepno divizijo »Panzer Lehr« je iz Madžarske premestil v Francijo in 21. oklepno divizijo iz Bretanje v Caen. Te premestitve so predstavljale veliko grožnjo v normandijskem sektorju. Hkrati pa z ničemer ni oslabil položajev pri Pas de Calaisu.

Maja 1944 je bil nemški bojni razpored v Evropi naslednji:²²

Sovjetsko bojišče: 139 pehotnih divizij, 25 oklepnih divizij in ena oklepna brigada.
Italijansko in balkansko bojišče: 40 pehotnih divizij in 2 pehotni brigadi, 9 oklepnih divizij.

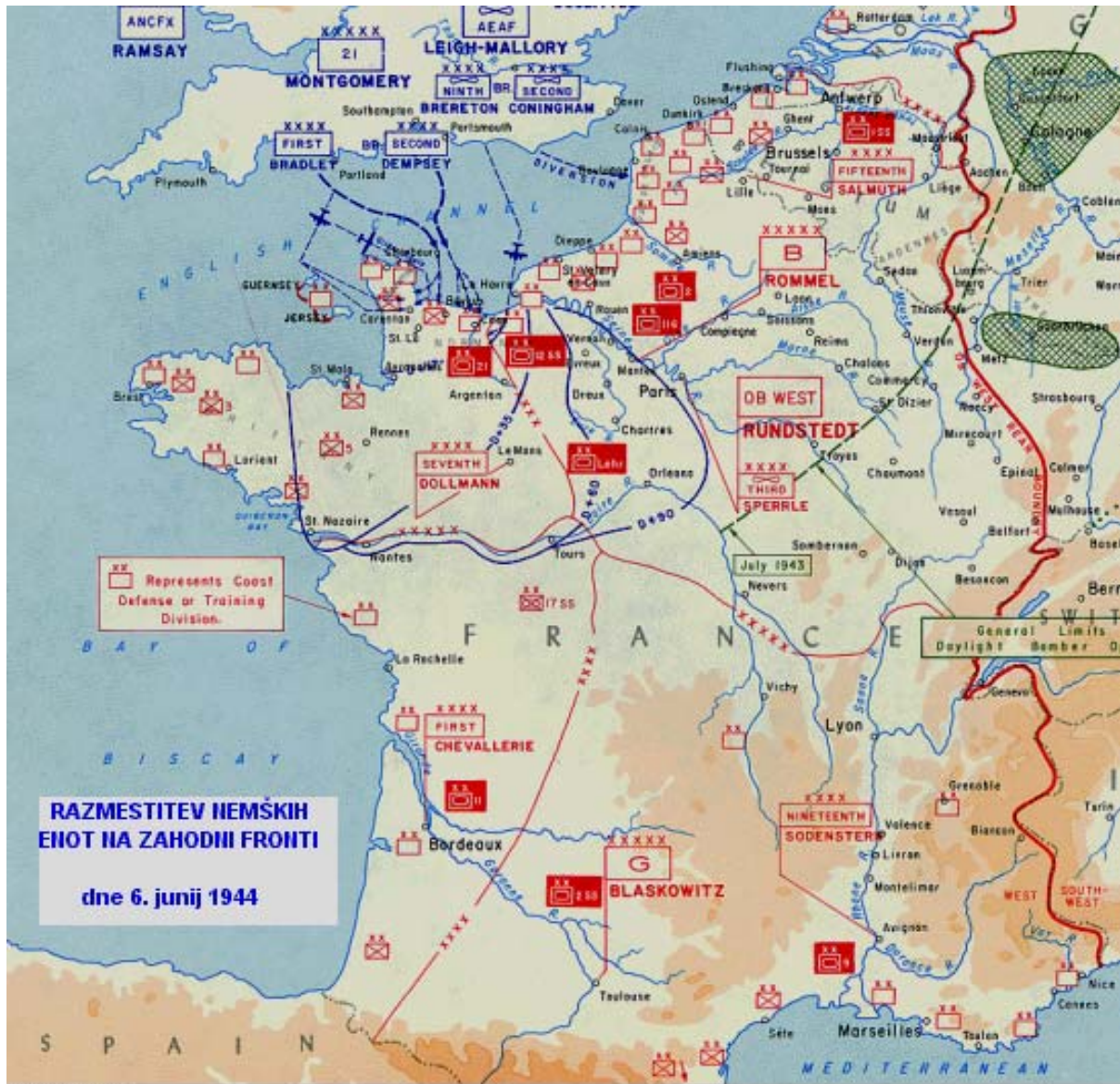
Zahodno bojišče (vključujoč Nizozemsko, Dansko in Norveško): 76 pehotnih divizij in en pehotni polk, 12 oklepnih divizij in ena oklepna brigada.

²¹ Zahodni analitiki močno precenjujejo vlogo zavajanja na Balkanu. Res je, da je imelo zavajanje določen vpliv na strateške odločitve, vendar pa zanemarjajo dejstvo, da je bilo na tem območju močno odporniško gibanje, ki je igralo ključno vlogo in za katerega je bilo potrebno angažirati močne sile.

²² Do Dneva D se ni spremenil.

Rezerve v Nemčiji: 7 pehotnih divizij in tri pehotne brigade, ena oklepna divizija in dve oklepni brigadi. (Brown, 1977d: 318)

Shema 6.1.: Razmestitev nemških enot pred invazijo

Vir: <http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWIIEurope/ww2el53.htm> (26. 04. 2003, poslovenil Boris UREK)

6.2. POSKUSI RADIO-OBVEŠČEVALNE IN KRIPTOANALITIČNE SLUŽBE

Dokler zavezniki niso imeli premoči v zraku, so Nemci obveščevalne podatke dobivali tudi s pomočjo zračnega izvidovanja. Ko pa je zaradi poraza nemškega vojaškega letalstva v bitki za Veliko Britanijo ta vir podatkov skoraj usahnil, so se morali upreti na ostale obveščevalne

vire, med drugimi tudi na radio-obveščevalno in kriptanalitično službo. Nemška radio-obveščevalna in kriptanalitična služba imenovana Funkabwehr je dosegla niz izrednih uspehov. Še pred vojno je razbila vse francoske kode in šifre; kasneje je enega za drugim razbila sovjetske kriptosisteme na vseh nivojih, od generalštaba do štabov bataljonov; ker so bile preveč enostavne so brez posebnih naporov prodrli tudi v ameriške tajne telekomunikacije. Britanske kode in šifre pa jim le ni uspelo dešifrirati.

Tudi nemška radijska obveščevalna služba imenovana Y-Dienst (Služba Y) je bila prisotna skoraj povsod. Ko so se v začetku decembra 1943 zavezniške enote in desantno ladjevje pričeli premeščati iz Sredozemlja v Veliko Britanijo, so analitiki Službe Y kmalu zaznali okrepljen brezžični promet na Britanskem otočju in njegovo upadanje na sredozemskem bojišču. Na osnovi tega so ugotovili, da se Britansko otočje spreminja v velik vojaški tabor. Služba Y je tudi zaznala premik elitne 82. padalske divizije iz Italije v Britanijo. To je potrdilo predpostavke polkovnika Alexisa von Roenneja (vodje FHW), da bo prav Anglija odskočna deska za invazijo.

V drugi polovici aprila in na začetku maja so analitiki radio - obveščevalne in kriptanalitične službe odkrili, da bo v kratkem zagotovo sledila velika invazija in da bodo glavne osi napada na smereh Portsmouth–Plymouth–Le Havre–Cherbourg. Pravilne ocene visoko usposobljene strokovne službe pa ni sprejel tisti, kateremu je bila namenjena. Težava je namreč bila, kako o tem prepričati Hitlerja, ki od nekdanj Funkabwehru ni verjel. Na srečo načrtovalcev in udeležencev izkrcanja je zavrgel tudi to oceno.

Kljub vsem naporom zavezniškega zavajanja je nemška radio-obveščevalna in kriptanalitična služba, s svojim strokovnim delom, uspela priskrbeti odločilni podatek za izhod vojne, ki pa ga nemški poveljniki niso želeli in niso znali uporabiti.

6.3. ČRNI ORKESTER

Že od samega prihoda nacistov na oblast so bili v nemški vojski ljudje, ki jim nacistične metode niso bile všeč. »Noč dolgih nožev« leta 1934 je spodbudila ljudi z zavestjo, kot sta bila vodja Abwehra Canaris in odstavljene načelnik generalštaba general Beck, da spoznajo zločinski karakter Hitlerja in njegovega režima. Poboji Poljakov in grozote, ki so jih nacisti počeli v Rusiji, pa so prepričale še več generalov. Zbrali so se v skupini imenovani »Črni

orkester«. Najbolj vidni predstavniki skupine so bili Canaris, Witzleben, Oster, Stulpnagel, Stieff, Olbricht, Fellgiebel, Qirrhein in Sttauffenberg. Vloga posameznih pripadnikov zarotniške organizacije ni povsem jasna, zagotovo pa so britanske obveščevalne službe od njih dobivale določne podatke, ki jih ni dajala Ultra. Motivi za sodelovanje v skupini niso bili samo v nasprotovanju nacističnim grozotam, pač pa tudi v odporu do Hitlerja, želji po častnemu končanju vojne in strahu pred Sovjeti in komunizmom. Poskusi približevanja britanski in ameriški vladi so se intenzivirali avgusta 1943, ko je Sttauffenberg prevzel operativno vodstvo »Črnega orkestra«.

Vloga, ki jo je odigralo zavajanje v odnosu do zarotnikov je bila v tem, da jim je ogromna invazijska sila, prikazana skozi posamezne prevare Telesnega stražarja narekovala, da je vojna za Nemce izgubljena in da se morajo z zavezniki sporazumeti glede častnega končanja vojne in zaščite pred komunizmom, ki je pretil z vzhoda.

Najvplivnejši predstavnik zarotniške skupine je bil vodja Abwehra kontraadmiral Wilhelm Franz Canaris. Ves potek vojne je poskušal navezati stike z zahodnimi voditelji, ki pa so bili do njega vse preveč nezaupljivi in niso hoteli sodelovati ne z njim, kot tudi ne z ostalimi zarotniki. Zato ni pretirana ocena, da je bil »Črni orkester« edina odporniška skupina, ki ni bila deležna nikakršne pomoči. Čeprav je bila Canarisova vloga nejasna, moramo priznati, da je zavezniškim obveščevalnim službam priskrbel veliko strateško pomembnih informacij. V tem smislu in v zvezi z njegovo vlogo pred izkrcanjem v Normandiji je general James O. Curtis²³ napisal: *»Največja usluga, ki nam jo je napravil Canaris, je bila, da nam je dal, več ali manj, kompletni načrt bojnega razporeda nemške vojske in načrte, ki so jih izdelali Nemci, da bi se uprli invaziji.«* (Brown, 1977d: 285)

Tudi Rommel je zavestno pristopil k »Črnemu orkestru«. Kot vojak je bil odločen voditi bitko, razmišljal pa je tudi o častnem končanju vojne na zahodu. Kmalu po tem, ko je prevzel poveljstvo nad Skupino armad B, je obiskal svoja prijatelja in dolgoletna člana Schwarze Kapelle, generala Karl-Heiricha von Stulpnagla (vojaškega poveljnika Francije) in generala barona Alexandra von Falkenhausena (vojaškega poveljnika Belgije). To je pomenilo prvi korak k organizaciji. Poskušali so stopiti v stik z Eisenhowerjem in Montgomeryjem, da bi končali vojno brez nevarnosti, ki jih prinaša negotova invazija. 15. aprila 1944 je prišlo v

²³ V času izkrcanja je bil višji analitik obveščevalnih podatkov v Operativnem obveščevalnem centru Glavnega poveljstva.

štabu poveljnika armadne skupine B do najpomembnejšega srečanja v zgodovini »orkestra«. Poleg Rommla so se ga udeležili še Hans Speidel – načelnik štaba armadne skupine B, Karl-Heinrich von Stulpnagel, Alexander von Falkenhausen, Heinrich von Luettwitz – poveljnik 2. oklepne divizije in Gerhard von Schwerin – poveljnik 116. oklepne divizije (dveh najmočnejših oklepnih divizij na zahodu). Glavni predmet sestanka so bili ukrepi, ki jih je »Črni orkester« pripravljen sprejeti, da bi dosegli premirje z zahodnimi zavezniki. Sprejeli so naslednje sklepe:

- Umik nemških sil z okupiranih območij na zahodu;
- Aretacija Hitlerja in njegova predaja civilnemu sodišču;
- Sojenja političnim zločincem;
- Nadaljevanje vojne na vzhodu, vendar na skrajšanih frontah;
- Rušenje nacističnega režima pred začetkom invazije, vendar najkasneje do sredine junija 1944;
- Sestava začasne vlade, ki naj jo vodi general Ludwig Beck. (Brown, 1977d: 289)

Zaključni sklep sestanka je bil, da če nasprotna stran ne bo sprejela ponudbe, bo Rommel naredil vse, kar je v njegovi moči, da jih porazi. Danes je nemogoče ugotoviti, kdo od članov zarotniške skupine je komuniciral z zahodnimi zavezniki in kdo je bil pogajalec na zavezniški strani. Jasno je le, da niso sprejeli ničesar, razen popolne in brezpogojne kapitulacije. Ko je Canaris izvedel za njihovo odločitev, je izjavil: *»To pomeni konec Nemčije! Ne nudijo nam nobenih pogojev. Ali brezpogojna kapitulacija ali nič.«* (Brown, 1977d: 293) Zavezniki so se odločili, da bodo izpeljali negotovo izkrcanje in popolnoma porazili nemško vojsko.

7. ZAKLJUČEK

Splošna hipoteza pravi: **V bojevanju je poznavanje nasprotnika in njegovih namer odločilno.**

Če vojaški poveljniki ne poznajo lokacije nasprotnika, njegovih zmožnosti in ranljivosti, ne morejo samozavestno poveljevati svojim enotam. Lahko edino le reagirajo na iniciativo nasprotnika. Ofenzivne operacije lahko izvajajo le ob nepričakovanem riziku, presenečenja pa ne morejo doseči. Njihove enote niso varne, sami pa se morajo zanašati na srečo in intuicijo. To pa vodi v polomijo in poraz. Zato je natančno in zanesljivo obveščevalno delo osnova vsakega vojaškega načrtovanja.

Zavezniki so na Dan D vedeli za točen položaj 58 od 60 nemških divizij. To je bil izjemen vdor v nemški obveščevalni sistem. V zgodovini ni bilo operacije, v kateri bi napadalec imel več podatkov o napadenem.

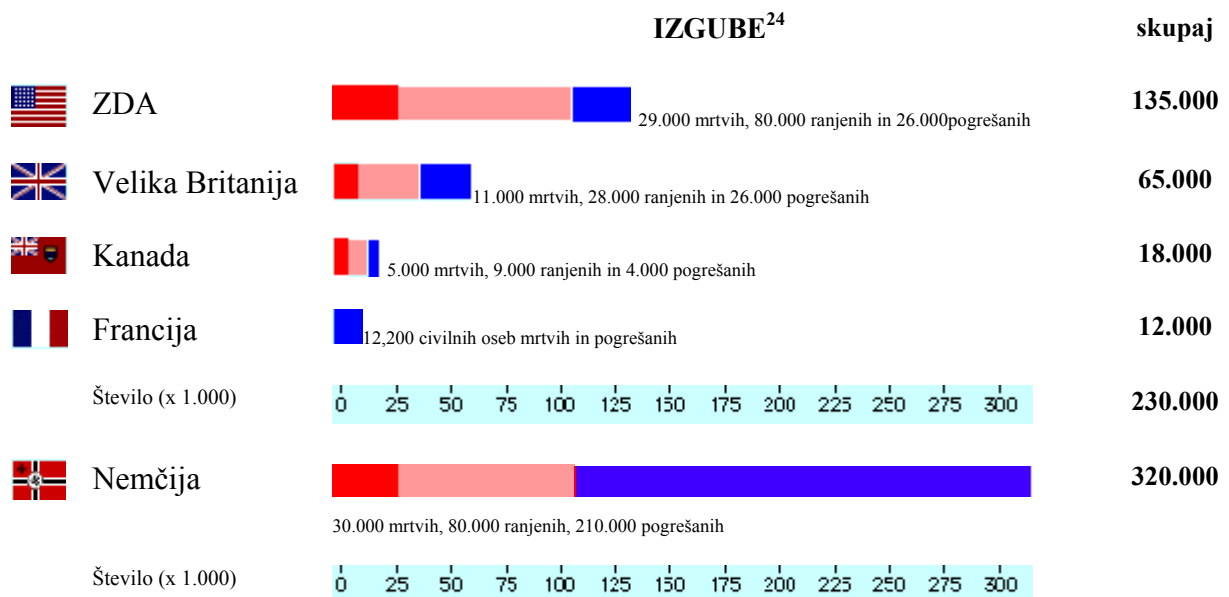
Na drugi strani pa nemško Vrhovno poveljstvo ob izkrcanju ni imelo vpogleda v moč, razmestitev in namere nasprotne strani. Ker jim obveščevalna služba ni uspela zagotoviti teh podatkov, so tavalili v temi. Najvišji nemški generali so se zato zanašali na svojo intuicijo. Tako je Rundstedtovih pet železnih zapovedi (najkrajša pot, letalska podpora, največji dobiček, pristanišče, uničenje sovražnika) govorilo, da je Pas de Calais najverjetnejše mesto izkrcanja. Rommel je zvesto ponavljal njegove zapovedi. Zavzemal se je za razmestitev tankovskih enot blizu obale, saj je pravilno domneval, da bo premik enot, zaradi zavezniške premoči v zraku zelo otežen ali celo nemogoč. Toda o vsem je odločal Hitler. Operacija Telesni stražar je merila ravno na njegovo osebnost. Zavezniki so vedeli, da je Hitler zavrnil svobodo poveljnikov v manevriranju. Vztrajal je na krepitvi Atlantskega zidu, posebej pri Pas de Calaisu. Vse to kljub temu, da so ga poveljniki opozarjali na potrebo sil za protinapad, v kolikor bi zavezniki prebili zid. Verjel je v nepremagljivost Atlantskega zidu, kar ni imelo nobene zveze z racionalno vojaško strategijo. Tudi strateško upravičene Rommllove predloge glede razmestitve oklepnih enot blizu obale ni upošteval, pač pa se je odločil za položaje daleč v notranjosti Francije. To pa je bila še ena izmed velikih napak »nezmotljivega« stratega. Ne samo, da niso vedeli za namere nasprotnika, tudi njihova intuicija jih je pustila na cedilu.

Na podlagi proučevanja in ugotovitev iz analize postopkov zavezniških poveljnikov in neodločnosti nacističnih generalov lahko splošno hipotezo potrdim.

H 1: Operacija Overlord brez odlično izvedenih operacij zavajanj ne bi uspela.

Vpliv obveščevalnega dela v operaciji Overlord je bil izjemen. Obveščevalna dejavnost je olajšala in spremljala uspeh celotne operacije zavajanja. Brez uspešne izvedbe zavajanja bi bila izvedba Overlorda še zahtevnejša, kot je sicer bila. Operacija Telesni stražar je Hitlerja v popolnosti zavedla. Ne samo, da je vztrajal pri zadrževanju glavnih oklepni divizij na Norveškem in pri Pas de Calaisu pred Dnevom D, ampak je ostal pri tej odločitvi še tedne po začetku izkrcanja. Ob izkrcanju v Normandiji mu je operacija Pogum narekovala, da gre le za lažni napad in da glavni napad sledi na Pas de Calais in Norveško, in verjel mu je. Ko so zavezniki prebili Atlantski zid, so bili Nemci brez oklepni divizij paralizirani in nesposobni izvesti protinapad. Ko je Hitler osvobodil oklepne divizije je bilo že prepozno – zavezniki so že osvobajali Pariz (Wilson, 1971: 327-329).

Shema 7.1: Pregled človeških izgub ob izkrcanju v Normandiji.

Vir: Encyclopedia Britannica, Inc.: 1998.

Obveščevalne službe so zaveznikom nudile podatke o nasprotniku že pred napadom. S pomočjo obveščevalcev so zagotovili točne zemljevide obale Normandije. Zaveznikom so

²⁴ Izgube so prikazane za različna časovna obdobja. Izgube ZDA so za obdobje od 6. junija do 14. septembra; izgube Velike Britanije, Francije in Nemčije so za obdobje od 6. junija do 31. avgusta in izgube Kanade za obdobje od 6. junija do 23. avgusta.

dali bistveno prednost in tako rešili mnoga življenja in brez dvoma pomagali pri nemškem porazu. Zgodovinski podatki glede žrtev ob izkrcanju v Normandiji so nedvoumni, kolikšni pa bi bili brez uspešno izvedenih operacij zavajanja pa lahko le ugibamo.

Samo odlično izvedene operacije zavajanja pa za uspeh izkrcanja niso bile dovolj. Res je, da so predstavljale odlično izhodišče, ki pa ga je bilo potrebno nadgraditi še z ostalimi elementi: kopičenjem vojaške tehnike v Veliki Britaniji, odločnim vodenjem in poveljevanjem, logistiko, pogumom, premočjo v zraku, podporo odporniškega gibanja, srečo, itd. Vojn ne moremo dobiti samo z obveščevalno dejavnostjo ali prevarami, ampak le s kombinacijo vseh oblik sile. Operacije zavajanja so predstavljale delček v mozaiku zmage.

Na podlagi proučevanja in ugotovitev iz analize operacij zavajanja lahko prvo hipotezo delno potrdim.

H 2: Strateško zavajanje je nemški vojski onemogočilo izkoristiti svoje vojaške potenciale.

Zavezniki so se zavedali, da nemške sile ob francoski obali sestavlja 50–60 divizij, pol milijona mož ob podpori tankov in topništva nasproti osmim zavezniškim divizijam.

Na Dan D je imel von Rundstedt pod svojim poveljstvom deset oklepnih divizij, ki so bile strateško razporejene za Atlantskim zidom. Med temi enotami je bila tudi divizija »Panzer Lehr«, ki je veljala za najmočnejšo v nemški armadi. Že samo ti tanki in ti možje bi lahko pognali zaveznike v morje, če bi von Rundstedt pripravil past na pravem kraju, če se njegove oklepne divizije ne bi premeščale na velike daljave po cestah in železnicah, ki jih je bombardiralo zavezniško letalstvo in uničevalo odporniško gibanje in če bi nemška obveščevalna služba lahko zanesljivo odgovorila na dve vprašanji: »Kje in kdaj?«

Operacije zavajanja so nemške enote razvleklo vzdolž celotnega Atlantskega zidu. Na Norveškem so ob izkrcanju imeli okoli 300.000 vojakov; s celotno 15. armado so branili območje Pas de Calaisa; s 1. armado so pričakovali izkrcanje ob Biskajskem zalivu; 19. armada pa je bila pripravljena na odgovor ob invaziji iz smeri Sredozemlja. Zaradi grozečega napada iz smeri Balkana niso mogli uporabiti niti enot iz tega območja.

Ker nemška obveščevalna služba ni uspela ugotoviti kje in kdaj se bodo zavezniki izkrcali, so morali generali načrtovati obrambo velikanskega območja. Posledica tega je bila, da niso imeli na razpolago zadostnih rezerv, ki bi lahko učinkovito posredovale na ogroženih smereh. 15. armada, najmočnejša armada pa je branila območje na katerega so nakazovale operacije zavajanja, ki pa je bilo za Nemce žal napačno. Zavezniški obveščevalci so jih z verodostojnimi prevarami prepričali, da niso premaknili enot iz območja Calaisa, tudi po izkrcanju v Normandiji. To je omogočilo zaveznikom, da so se obdržali na doseženih mostiščih in da so se ob velikih žrtvah prebili v notranjost Francije.

Na podlagi proučevanja in ugotovitev iz analize operacij zavajanja in moči nemške vojske pred in v času izkrcanja lahko drugo hipotezo potrdim.

H 3: Izkrcanje je bilo možno zaradi slabosti v nemški obveščevalni mreži in strateških napak poveljujočih generalov.

Nemcem se obveščevalna dejavnost na začetku ni zdela dovolj pomembna. Opirali so se namreč na golo moč in premoč svojih oboroženih sil. Hitre zmage na vseh bojiščih v začetnih letih vojne so jih še dodatno uspavale. Ob prvih porazih so doumeli pomen obveščevalnega dela, vendar je bilo že prepozno. Britanci so bili v drugačnem položaju. Zaradi porazov v začetnem obdobju vojne se jim je obveščevalno delo zdelo nadvse pomembno. Stisnjeni so bili ob zid in niso se mogli zanesti na nič drugega.

Zagotovo pa tako intenzivno zavajanje ne bi bilo mogoče brez osnovnih slabosti nemške obveščevalne službe in vojaške strategije. Temeljni princip obveščevalnega dela je centraliziranost obveščevalnega sistema. Obstajata dva osnovna razloga za centralizacijo:

1. Centraliziran nadzor zagotavlja učinkovito organizacijo, zbiranje in analizo.
2. Centralizacija zmanjša možnost ranljivosti, saj nasprotnik lažje izrabi samostojne rivalske sisteme, kakor pa močno centralizirane. (Hesketh, 1999: 58)

Premajhna centralizacija je povzročila, da je bila nemška obveščevalna struktura v praksi zelo ranljiva za zavezniško zavajanje.

Abwehr, pod poveljstvom Canarisa, je imel nalogo zagotavljati Hitlerju in Vrhovnemu poveljstvu vojaško, politično in diplomatsko obveščevalno podporo, hkrati pa je izgrajeval

varnostno službo. Hitler ni več zaupal starim generalom, ki so nasprotovali njegovim načrtom podjarmiti svet. Zaupal ni niti obveščevalcem iz Abwehra. Resno jih je jemal le, če so mu postregli z informacijami, ki jih je želel slišati. Prav tako je verjel v nemško nepremagljivost. Zato tudi ni pravilno reagiral, ko je Abwehr opozarjal na slabosti v Atlantskem zidu ob obali Normandije. (Breuer, 1993: 143)

Varnostna služba je bila ustanovljena kot nacistična obveščevalna služba. Abwehr in SD sta si bili neposredni tekmici. Mnogi nacistični politikanti, ki niso imeli obveščevalnih izkušenj, so namreč bili postavljeni na odgovorne dolžnosti znotraj obveščevalnih služb. Prihajalo je do zelo napetih odnosov med nacisti in »profesionalci«. To je britanskim protiobveščevalnim častnikom dalo številne priložnosti razkrivanja obveščevalne mreže Abwehra (vojaške obveščevalne službe). Varnostna služba, ki je bila lojalna Hitlerju, je posredovala samo informacije, ki jih je Hitler želel slišati. Teoretično so informacije, ki jih je zbrala nemška obveščevalna služba sestavljena iz Abwehra, varnostne službe in ločenih obveščevalnih oddelkov kopenske vojske, mornarice in letalskih sil, poslali OKW–ju in Hitlerju. Po odstavitvi Canarisa in po prihodu Walterja Schellenberga na čelo obveščevalne službe v začetku 1944, so do Hitlerja prišla samo poročila, ki niso nasprotovala stališčem nacističnega vrha in osebno Himmlerja. Takšna obveščevalna služba ni bila sposobna pridobivati podatkov resnično potrebnih za nemško obrambo. Pod takšnimi pogoji so lahko zavezniki izrabili nemško ranljivost in vrzeli v znanju.

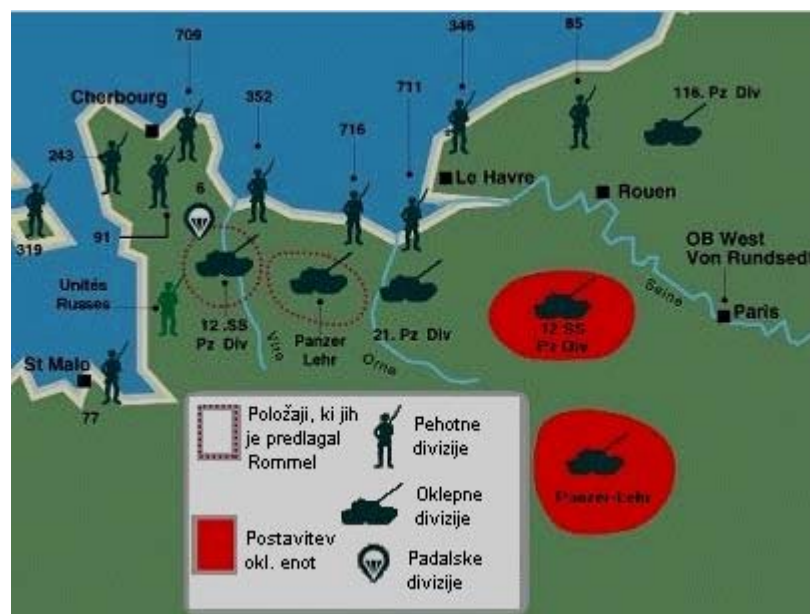
Aprila 1944 je bilo Schellenbergu že jasno, da mu zmaga nad Canarisom ni prinesla nikakršne koristi. Za krmilom je zamenjal admirala, toda velik del Abwehrove posadke je ladjo zapustil, kar pa je ostalo, se je delno upiralo. V trenutku, ko je dosegla tajna vojna vrhunec, je bil Abwehr nesposoben poseči v boj. Preostala je samo še obveščevalna služba SS, ki pa se ni mogla spoprijeti s takšnima orjakoma, kot sta bila britanska obveščevalna služba in sovjetski NKVD. Voditelji SS so bili ujeti v svoji lastni ozki svet in niso bili niti pripravljeni niti dorasli občutljivi igri obveščevalcev, ki je bila veliko bolj zahtevna kakor pa pripravljanje akcij za komandose. Himmler in Kaltenbrunner²⁵ se nista mogla spoprijeti s britansko obveščevalno službo. Postala sta žrtvi lastne naivnosti. Primanjkovalo jima je čuta za

²⁵ Ernst Kaltenbrunner je bil avstrijski nacist, ki je bil 1934 leta vmešan v umor kanclerja Dollfussa. Po obračunu s Canarisom in njegovim Abwehrom je postal vodja RSHA – Reichssicherheitshauptamt – Glavnega urada za varnost Reicha, ki je imel pod nadzorom Gestapo, SD, SIPO itd.

stvarnost, prožnega duha in smisla za črni humor, od katerega so ljudje, ki so diplomirali v Oxfordu in Cambridgeu, kar prekipevali.

Poleg slabosti nemškega obveščevalnega sistema je bila druga velika ranljivost Nemcev sam Hitler. Njegovo prepričanje, še pred zavezniškim zavajanjem, da bo do invazije prišlo na območju Pas de Calaisa, je olajšalo zavezniško nalogo. Najpomembnejša člana njegovega štaba, Keitel in Jodl, sta se morala zadovoljiti z vlogo lakajev. Nobeden izmed nacističnih voditeljev ni imel moči, da bi bil lahko vplival nanj.

Shema 7.2: Predlagana in dejanska razmestitev oklepnih divizij v Normandiji

Vir: D - Day: L'assaut. <http://www.6juin1944.com/assaut/index.html>. (11. 04. 2003, poslovenil Boris UREK)

Rommel se je na vso moč trudil prepričati fuhrerja, da je oklepne divizije pametneje razmestiti blizu obale kakor pa globoko v notranjost Francije. Pravilno je namreč predvideval, da bodo premiki oklepnih enot zaradi zavezniške premoči v zraku zelo oteženi, če ne že nemogoči. Toda Hitler se je odločil in ni ga bilo generala, ki bi ga lahko prepričal.

Bojni razpored tankov so Nemci prevzeli od Sovjetov. Ker niso imeli podatkov o namerah nasprotnika, so postavili tankovske enote stran od obale. Njihova naloga je bila posredovati na ogroženih smereh. Dobro zamišljena strategija, če bi imela nemška vojska premoč v zraku. Toda od konca bitke za Britanijo je imel RAF nadzor nad zračnim prostorom. S tem so, skupaj z odporniškim gibanjem, onemogočili velike premike nemških enot.

Na podlagi proučevanja in ugotovitev iz analize dela nemških obveščevalnih služb in načina odločanja v vrhu nemške vojske lahko tretjo hipotezo potrdim.

7.1. SKLEPNA BESEDA

Rezultati izkrcanja v Normandiji so znani. Velik prispevek k uspehu gre zagotovo pripisati skrbno načrtovani in izvedeni operaciji strateškega zavajanja. Glavne zasluge za to gredo pripadnikom zavezniških obveščevalnih služb. Njihove zasluge se kažejo predvsem v naslednjem:

Uspele so odkriti vse vohune, ki so se prikradli v Britanijo in jih del pripraviti na to, da so stopili v nevarno igro dvojnih agentov. Prispevek dvojnih agentov je bil ogromen. Z njihovo pomočjo so spremljali in nadzirali celotni nemški vohunski sistem v Veliki Britaniji. Na drugi strani pa so preko njih uspešno zavajali najvplivnejše generale v vojaški hierarhiji in tako vplivali na njihove strateške odločitve.

V nadaljevanju se jim je posrečilo, da so Britaniji, ki je slovela kot liberalna država, naprtili takšne drakonske varnostne ukrepe, kakršnih do takrat ni poznala še nobena diktatura. Dotaknili so se svobode gibanja, poročanja, obveščanja, diplomatskega dela itd. Čeprav so bili ti ukrepi drastični in so globoko posegali v pravice prebivalcev Velike Britanije, so bili za uspeh nujno potrebni. Kljub manjšim spodrseljajem, jim je uspelo ubraniti skrivnost operacije Overlord.

Veliko prednost je za zaveznike pomenilo dejstvo, da so celotno vojno prestrezali in dešifrirali nemška radijska sporočila. Na ta način so poznali njihove načrte, slabosti in bojazni. Razbrali pa so lahko tudi, da Nemci glede časa in kraja izkrcanja tavajo v popolni temi. S pomočjo dešifriranih nemških radijskih sporočil so zavezniki dobivali verodostojne informacije, da operacije zavajanja delujejo.

Operacije zavajanja so v popolnosti preslepile nemško Vrhovno poveljstvo, ki ni poznalo ne točnega časa in ne kraja izkrcanja. Celo takrat, ko je že prišlo do invazije, so ocenjevali, da glavni napad šele sledi. Osnova za tak uspeh je bila v striktnem upoštevanju desetih osnovnih

pravil pri načrtovanju zavajanja in katastrofalnih slabostih v nemški obveščevalni službi ter strateških napakah nemških generalov.

Vse operacije zavajanja niso bile uspešne (Junak, Obdavčitev, Akumulator) in tudi varnostna kultura vseh udeležencev v operacijah prevar zmeraj ni bila zadovoljiva. Določeni strogo zaupni podatki o operaciji Overlord so namreč prišli v roke nepoklicanim osebam, kar je ogrozilo varnost izkrcanja. Vendar so vsi koščki v mozaiku prevar prispevali, da so bili Nemci zavedeni tako glede časa, kot tudi kraja izkrcanja.

8. VIRI

8.1. KNJIGE

1. Alvarez, David J. (2001). Nič ni sveto. Ljubljana : Amalietti & Amalietti.
2. Ambrose, Stephen E. (1994). D-Day June 6. 1944: The Climactic Battle of World War II. New York: Simon & Schuster.
3. Badsey, Stephen (1990). Classic Battles: Normandy 1944, Allied Landings and Breakout. London: Reed International.
4. Barak-Zohar, Michael (1984). Enigma. Ljubljana: Borec.
5. Barnett, Correlli (1989). Hitler's Generals. New York: Grove Weidenfeld.
6. Barring, Ludwig (1970). Vohuni in obveščevalci. Maribor: Obzorja.
7. Belchem, David (1981). Victory in Normandy. Toronto: Clarke Irwin & Co. Ltd.
8. Bennett, Ralph (1979). Ultra in the West: The Normandy Campaign 1944-45. New York: Charles Scribner's Sons.
9. Boar, Roger (1987). Najuspešnejši vohuni vseh časov. Ljubljana : Dokumentarna : Delavska enotnost.
10. Breuer, William B. (1993). Hoodwinking Hitler: The Normandy Deception. Westport, CT: Praeger/Greenwood.
11. Brown, Anthony Cave (1975). Bodyguard of Lies. New York: Harper & Row.
12. Brown, Anthony Cave (1977). Velike obmane drugog svjetskog rata. Prislušajte Hitlera. Zagreb: Centar za informacije i publicitet.
13. Brown, Anthony Cave (1977). Velike obmane drugog svjetskog rata. Dvostruki špijuni. Zagreb: Centar za informacije i publicitet.
14. Brown, Anthony Cave (1977). Velike obmane drugog svjetskog rata. Dan D u oklopu laži. Zagreb: Centar za informacije i publicitet.
15. Brown, Anthony Cave (1977). Velike obmane drugog svjetskog rata. Slom generalske zavjere. Zagreb: Centar za informacije i publicitet.
16. Bruce, George (1979). Second Front Now. London: Macdonald and Jane's Publishers.
17. Butcher, Harry Cecil (1987). Tri leta z Eisenhowerjem I. Maribor: Založba Obzorja.
18. Butcher, Harry Cecil (1987). Tri leta z Eisenhowerjem II. Maribor: Založba Obzorja.
19. Calvocoressi, Peter & Wint, Guy & Pritchard, John. (1989). Total War. Volume 1: The Western Hemisphere. New York: Pantheon House Inc.
20. Calvocoressi, Peter (1980). Top Secret Ultra. New York: Pantheon Books.

21. Churchill, Winston S. (1995). Velike bitke druge svetovne vojne. Ljubljana: Mladinska knjiga.
22. Clausewitz, Carl von (1984). On War. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
23. Cookridge, Edward H. (1979). Zapalite Evropu. Zagreb: Globus.
24. Cornelius, Ryan (1959). The Longest Day. New York: Touchstone.
25. Cruickshank, Charles (1979). Deception in World war II. New York: Stein and Day.
26. Daniel, Donald C. and Herbig, Katherine L. (1982). Strategic Military Deception. New York: Pergamon Press.
27. d'Este, Carlo (1983). Decision in Normandy. London: Collins.
28. Doubler, Michael D. (1994). Closing with the Enemy: How GIs Fought the War in Europe, 1944-1945. Lawrence: University Press Kansas.
29. Duffy, James P. (1991). Hitler Slept Late And Other Blunders That Cost Him The War. New York: Praeger Publishers.
30. Evans, David (1994). A Guide to the Beaches and Battlefields of Normandy. London: Michael Joseph.
31. Forte, Karel (1978). Nič več strogo zaupno I. Ljubljana: Partizanska knjiga.
32. Fraser, David (1994). Knight's Cross: A Life of Field Marshal Erwin Rommel. New York: Harper Collins.
33. Garlinski, Józef (1980). The Enigma War. New York: Charles Scribner's Sons.
34. Gilbert, F. (1951). Hitler Directs His War. Oxford.
35. Gilbert, Martin (1989). The Second World War. New York: Henry Holt and Company Inc.
36. Goldstein, Donald M., Katherine V. Dillon, and J. Micheal Wenger (1994). D-Day Normandy: The Story and Photographs. Washington: Brassey's.
37. Gooch, John; Perlmutter, Amos. (1982). Military Deception and Strategic Surprise. Totowa, N.J.: Frank Cass and Company Limited.
38. Handel, Michael I. (1982). "Intelligence and Deception." In Military Deception and Strategic Surprise. London: Frank Cass.
39. Harris, Robert (1997). Enigma. Ljubljana: Prešernova družba.
40. Harris, Tomas (2000). GARBO: The spy who saved D-Day. Richmond, Surrey, England: Public Record Office.
41. Hastings, Max (1984). Overlord: D-Day and the Battle for Normandy. London: Michael Joseph.
42. Haswell, Jock (1979). The Intelligence and Deception of the D-Day Landings.

London: BT Batsford Ltd.

43. Herbig, Jost (1982). V blodnjaku tajnih služb. Ljubljana: Borec.
44. Herken, Rolf (1995). The Universal turing machine a half century Survey. Wien, New York: Springer.
45. Hesketh, Roger (1999). Fortitude. London: St Ermin's Press.
46. Home, Charles Douglas (1976). Rommel. Ljubljana: Borec.
47. Hoyt, Edwin (1985). The Invasion Before Normandy. New York: Stein and Day.
48. Howarth, David Armine (1959). Down of D – Day. Collins.
49. Howard, Michael (1990). British Intelligence in the Second World War. London: HMSO.
50. Hughes, Stuart H. (1991). Contemporary Europe: A History. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
51. Irving, David (1980). Rommel. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
52. Kahn, David (1978). Hitler's Spies: German Military Intelligence in World War II. New York: Macmillian Publishing Company.
53. Keegan, John (1990). The Second World War. New York: The Penguin Group.
54. Kershaw, Robert J. (1994). D-Day - Piercing the Atlantic Wall. Annapolis, MD: Naval Institute Press.
55. Koch, Stephen (1995). Dvojna življenja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
56. Kozaczuk, Wladyslaw (1984). Enigma. University Publications of America, Inc.
57. Leverkuehn, Paul (1954). German Military Intelligence. Praeger.
58. Lewin, Ronald (1978). Ultra Goes To War. NY: McGraw-Hill Book Co.
59. Liddel, Hart (1975). The German Generals Talk. New York: William Morrow and Company, Inc.
60. Machiavelli, Niccolo (1950). The Discourses. Tr. Walker New Haven: Yale University Press.
61. Majdalany, Fred (1968). The Fall of Fortress Europe. London: Hodder and Stoughton.
62. Mallory, Keith and Ottar Arvid (1973). The Architecture of War. New York: Pantheon Books.
63. Marrin, Albert (1982). Overlord: D-Day and the Invasion of Europe. New York: Atheneum.
64. Masterman, John Cecil (1991). Kontrašpijunaža u ratu: 1939-1945. Zagreb: Globus.
65. Masterman, John Cecil (1972). The Double-Cross System in the War of 1939-1945. New Haven & London: Yale University Press.

66. Mendelsohn, John (1989). *Covert Warfare: Intelligence, Counterintelligence, and Military Deception During the World War II*. New York: Garland Publishing, Inc.
67. Messenger, Charles (1991). *The Last Prussian*. New York: Macmillan Publishing Company.
68. Middleton, Drew (1983). *Crossroads of Modern Warfare*. New York: Peter Bedrick Books.
69. Miller, Russel (1993). *Nothing Less Than Victory*. New York: William Morrow and Company, Inc.
70. Mitcham, Samuel W. (1997). *The Desert Fox in Normandy*. London: Praeger.
71. Montagu, See Ewen (1954). *The Man Who Never Was*. New York: J.B. Lippincott Co.
72. Page, Bruce (1969). *Dvojni agent Philby*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
73. Paschall, Rod (1989). *The Defeat of Imperial Germany*. North Carolina: Algonquin Books of Chapel Hill.
74. Patrick, Stephen A. (1986). *The Normandy Campaign - June and July, 1944*. South Melbourne, Australia: The Macmillan Company of Australia Pty Ltd.
75. Perrault, Gilles (1970). *Dvoboj vohunov*. Ljubljana: Založba Borec.
76. Persico, Joseph E. (1981). *Prodiranje v rajh*. Ljubljana: Založba Borec.
77. Piekalkiewicz, Janusz (1996). *Druga svetovna vojna*. Ljubljana: DZS.
78. Piekalkiewicz, Janusz (1972). *Vohuni, agenti, vojaki*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
79. Potter, Mike (2000). *Spies and spying*. London : Dorling Kindersley Book.
80. Purg, Adam (1995). *Obveščevalne službe*. Ljubljana: Enotnost.
81. Rommel, Irwin (1953). *The Rommel Papers*. Lidell Hart, B.H. New York: De Capo Press.
82. Ruge, Friedrich (1979). *Rommel in Normandy*. San Rafael, CA: Presidio Press.
83. Schellenberg Walther (1957). *Labyrinth: Memoirs od Hitler's Seecret Service Chief*. Harper.
84. Shirer, William Lawrence (1969). *Vzpon in padec Tretjega rajha*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
85. Speidel, Hans (1950). *Invasion 1944: Rommel and the Normandy Campaign*. Chicago: Henry Regnery Company.
86. Steinert, Marlis G. (1977). *Hitler's War and the Germans*. Ohio: Ohio University Press.
87. Sun, Tzu (1971). *The Art of War*, Tr. Samuel B. Griffith. New York: Oxford Press.

88. Šaponja, Vladimir (1999). Taktika dela obveščevalnovarnostnih služb. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
89. Švajncer, Janez (1998). Vojna zgodovina. Ljubljana: DZS.
90. Trinkaus, Vinko (1975). Obveščevalci. Ljubljana: Borec.
91. Turner, John F. (1959). Invasion '44. Putnam.
92. Web, Tangled (1963). The Editors of Army Times. New York: Van Rees Press.
93. Weigley, Russell F. (1981). Eisenhower's Lieutenants: The Campaign of France and Germany 1944-1945. Bloomington: Indiana University Press.
94. Whaley, Barton (1976). Stratagem: Deception and Surprise in War. Advanced Research Projects Agency, DOD.
95. Wilson, Theodore (1971). D-Day, 1944. Kansas: Kansas University Press.
96. Winterbotham, Frederick (1983). Nacistična znanstva. Pomurska založba.
97. Winterbotham, Frederick (1976). Ultra. Ljubljana: Mladinska knjiga.

8.2. ČLANKI

1. Ambrose, Stephen E. (1981). Eisenhower and the Intelligence Community in World War II. *Journal of Contemporary History* 16, no. 1.
2. Ambrose, Stephen E. (Summer 1981). Eisenhower, the Intelligence Community, and the D-Day Invasion. *Wisconsin Magazine of History* 64.
3. Ambrose, Stephen E. (Summer 1989). The Secrets of Overlord. *MHQ: The Quarterly Journal of Military History* 1, no. 4.
4. Daly, John H., Maj, USMC. (August 1983). "Tactical Deception Gives an Edge." *Marine Corps Gazette*.
5. Hunt, Barry D. (Summer 1984). Operation Fortitude: D-Day and Strategic Deception. *Canadian Defense*, vol. 14, no. 1.
6. Johnson, Craig L. (August 1994). "Information Warfare - Not a Paper War." *Journal of Electronic Defense* 17, no. 8.
7. Savoie, Thomas A. (March 1987). "Are We Deceiving Ourselves?" *Military Review*.
8. Trainor, Bernard E., LtGen, USMC(Ret). (October 1986). "Deception." *Marine Corps Gazette*.

8.3. ENCIKLOPEDIJE, SLOVARJI IN PRIROČNIKI

1. Air Force Doctrine Document (AFDD) 1. (September 1997). Air Force Basic Doctrine.
2. Central Intelligence Agency. Deception Maxims: Fact and Folklore. (1980). Office of Research and Development.
3. Cruickshank, Charles. (1979). Deception in World War II. Oxford: Oxford University Press.
4. Joint Publication 3-13.1. (7 February 1996). Joint Doctrine for Command and Control Warfare (C2W). Pentagon, MD: U.S. Department of Defense.
5. Joint Publication 3-58. (1996). Joint Doctrine for Military Deception.
6. The Oxford English dictionary. (1991). Oxford: Clarendon Press.
7. U.S. Army. (1988). Battlefield Deception, FM 90-2. Washington, D.C.
8. U.S. Marine Corps. (1989). Warfighting, FMFM 1. Quantico.
9. U.S. DOD. Joint Chiefs of Staff. (1986). Dictionary of Military and Associated Terms, JCS Pub 1-02. Washington, D.C.

8.4. PRISPEVKI, GRADIVO, ANALIZE Z MEDMREŽJA

1. D - Day: L'assaut. <http://www.6juin1944.com/assaut/index.html> (15. 12. 2002)
2. Invazija na Normandijo. <http://www.sgimjes.kr.edus.si/Dejavnosti/timko/2002/2svv/normandija.html> (11. 12. 2002)
3. Maps of the World War II <http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWIIEurope/ww2e153.htm>. (23. 03. 2003)
4. Operations Taxable and Glimmer. http://chide.bournemouth.ac.uk/Oral_History/Talking_About_Technology/radar_research/fooling_the_enemy.html. (13. 01. 2003)
5. The Crucial Deception. <http://www.utexas.edu/admin/opa/discovery/disc1997v14n2/disc-deception.html>. (17. 02. 2003)
6. The Phantom Army. <http://www.strategypage.com/articles/default.asp?reader=long&target=ddaydeceit.htm&Prev=0&BeginCnt=53>. (19. 01. 2003)

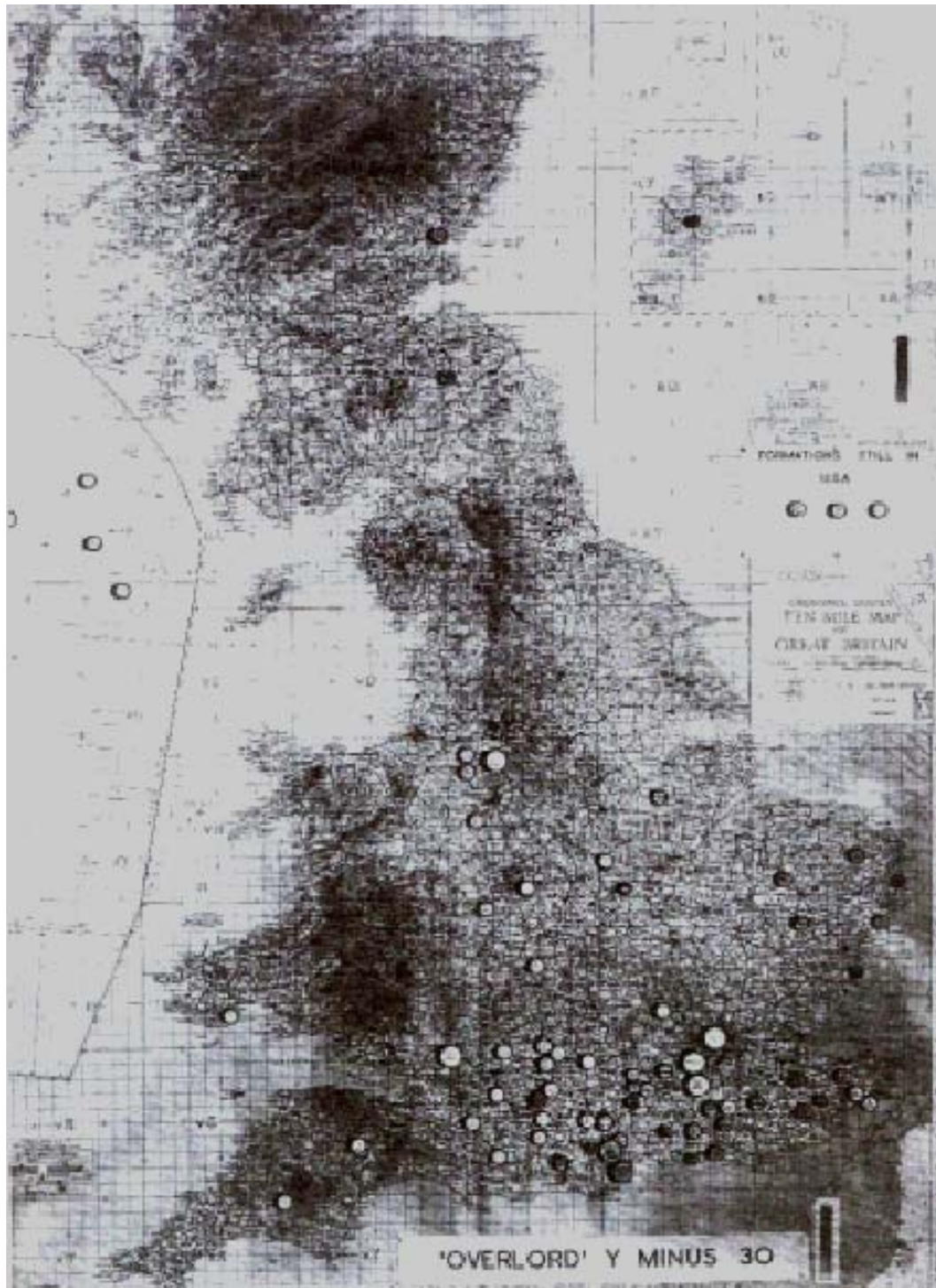
9. PRILOGE

Priloga A: Nemška slika razporeditve zavezniških enot pred invazijo

Vir: Harris; 2000: 394.

Priloga B: Dejanska razmestitev zavezniških enot pred invazijo

Vir: Harris, 2000: 395.